Milan Krejčiřík

Vojna není kojná

Fakta, svědectví a vzpomínky
bývalých vojenských akademiků,
kteří v září roku 1951 po nečekaném zrušení
Vysoké školy technické Dr. Edvarda Beneše v Brně
a její přeměně na Vojenskou technickou akademii
nedobrovolně oblékli vojenské uniformy

»Kdyby mí vojáci začali přemýšlet,
nezůstal by mi u vojska ani jediný.«
Fridrich II. Veliký

»Válka je příliš vážnou záležitostí,
než aby mohla být svěřena vojákům.«
Georges Clemenceau

»Kdo to umí, ten to dělá,
kdo to neumí, ten to učí.«
George Bernard Shaw

© Milan Krejčiřík 2005

P r o l o g

Na začátku tohoto vyprávění nás bylo dvacet – čerství maturanti, které osud náhodně spojil na několik let dohromady. Setkali jsme se v létě roku 1951 při přijímacích pohovorech na Vojenskou technickou akademii v Brně, kam jsme byli nečekaně pozváni na konci prázdnin. Naše životy tehdy výrazně ovlivnila politická situace, která se vytvořila v Československu po druhé světové válce. Pod dojmem neblahých zkušeností s nacionálně socialistickým Německem, které rozpoutalo druhou světovou válku, mnoho lidí uvěřilo komunistům, že socialismus podle Marxe může být lepší a spravedlivější než ten předválečný československý kapitalismus. Nepochopili, že spravedlivý společenský řád nelze založit na nesvobodě, na šíření nenávisti, pronásledování politických odpůrců, na třídním boji a likvidaci »třídního nepřítele«.

Mnozí lidé, kteří před válkou a po ní vstupovali do komunistické strany v dobré víře ve šťastnou budoucnost, se postupně ocitli v pasti. Z této strany se nedalo beztrestně vystoupit. Členství mohla zrušit jen strana. Postupně byla v zemi nastolena atmosféra strachu a započalo dlouhé období »studené války« – kdy za halasného volání po míru se stupňovalo zbrojení a posiloval vliv armády na veřejný život. Takto bylo v létě roku 1951 rozhodnutím prezidenta republiky Klementa Gottwalda zrušeno brněnské Vysoké učení technické Edvarda Beneše a přeměněno na Vojenskou technickou akademii. Ministr národní obrany Alexej Čepička pověřil tímto úkolem generála Bohumíra Lomského. Zatímco Čepička budoval svou kariéru na politice (s vojskem měl pramálo společného, snad jen to, že se mu líbily uniformy), generál Lomský byl především voják, schopný velitel a dobrý organizátor, který velel bojovým jednotkám za druhé světové války. K realizaci náročného úkolu si Lomský vybral užší tým spolupracovníků – budoucích náčelníků vojenských fakult a velitelů nižších útvarů. Ti měli zorganizovat nábor posluchačů do vojenské technické akademie a vytvořit organizační podmínky pro vznik fakult.

Do Lomského týmu se dostal také podplukovník Miroslav Dousek, náš budoucí velitel a pozdější náčelník Vojenské fakulty Vysoké školy železniční v Praze. Miroslavu Douskovi bylo tehdy třiačtyřicet, byl na vzestupu kariéry a měl velké plány. Vystudoval na pražské technice směr konstruktivně dopravní. Vojenskou základní službu vykonával u železničního pluku v Pardubicích a později se stal vojákem z povolání. Dotáhl to až na velitele pluku a posléze na velitele pardubické posádky. Měl i praktické zkušenosti s řízením dopravních staveb. Získal je po válce, kdy se s železničním vojskem podílel na obnově válkou poškozených a zničených železničních a silničních mostů na Slovensku. Miroslav Dousek zasáhl významně také do našich osudů. Bez jeho osobní iniciativy by nevznikla Vojenská fakulta Vysoké školy železniční, a byl to především on, kdo se zasloužil o to, že jsme byli zařazeni do jeho útvaru a stali se příslušníky dnes už neexistujícího železničního vojska.

Jak se z nás stali vojáci

Dvacáté druhé září 1951 připadlo zrovna na sobotu. Ten den odpoledne jsem přicestoval vlakem do Brna na povolávací rozkaz, abych zde nastoupil na Vojenskou technickou akademii. Oficiální nástup byl až v pondělí, ale já přijel dříve, abych navštívil příbuzné. Vystoupil jsem z vlaku, vyšel před nádraží a rozhlédl se. Spatřil jsem důvěrně známý pohled s typickou siluetou Petrova. Kolikrát v životě jsem už ji viděl? Kolikrát jsem už prošel cestou od hlavního nádraží na Kapucínské náměstí, Zelný trh, náměstí Svobody a Českou ulici? Narodil jsem se v Brně a prožil zde část svého dětství. Občas jsem do Brna přijížděl s rodiči z Moravských Budějovic, kam jsme se po obsazení zbytku rozbitého Československa přestěhovali. V paměti se mi dosud vybavovaly barvité obrazy z dětství, ale také z války, od jejíhož konce uplynulo teprve šest let. Teď jsem se vracel do Brna jako dospělý muž, abych se stal vojákem – a abych zde pravděpodobně strávil několik let života.

Obr. 1. Brno v padesátých letech dvacátého století

Zrušení Benešovy techniky

Uplynulo teprve několik týdnů od našich »zkoušek dospělosti«. Byli jsme mladí, teprve devatenáctiletí a dvacetiletí kluci a o životě jsme toho ještě moc nevěděli. Pár let po ukončení druhé světové války, kterou jsme prožívali jako děti, přetrvávala v nás všeobecně panující optimistická víra v budoucnost. Na svět jsme pohlíželi spíš z těch jeho lepších stránek.

Podobně jako většina mladých lidí, také my jsme se o politické dění v zemi zajímali jen okrajově, i když se na nás politika drala ze všech stran. Zajímaly nás ale úplně jiné věci. Bylo krásné léto, prázdniny a my jsme naplno využívali příjemného volna. Jen v duchu jsme se občas přenesli do moravské metropole v očekávání nastávajícího vysokoškolského studia, které nám mělo přinést nejen nové povinnosti, ale také volnost studentského života. Osud nás ale nečekaně zaskočil a postavil nás před vážné rozhodnutí: Abychom mohli v Brně na vysoké škole studovat, museli jsme se stát vojáky. Jinou volbu jsme neměli – nebo alespoň tak nám to bylo tehdy při pohovorech prezentováno.

V té době začínala »studená válka« a v zemi panovala poněkud absurdní atmosféra. Zatímco státem kontrolované sdělovací prostředky proklamovaly »boj za mír«, ve skutečnosti se zbrojilo o sto šest. Ministr národní obrany armádní generál Alexej Čepička se snažil přizpůsobit strukturu armády svému velkému vzoru – armádě Sovětského svazu. A to bylo asi hlavním důvodem, proč se »strana a vláda« rozhodly zrušit brněnskou Vysokou školu technickou Dr. Edvarda Beneše a přetvořit ji na Vojenskou technickou akademii. Dosáhla tak i neméně důležitého politického cíle – vymazání jména prezidenta Edvarda Beneše z názvu vysoké školy.

Vojenská technická akademie (VTA) vznikla 15. srpna 1951 rozhodnutím dělnického prezidenta Klementa Gottwalda. Oficiální politický záměr zněl: Vytvořit nový typ vojenské vysoké školy, která bude připravovat pro potřebu armády vysoce kvalifikované technické specialisty a důstojníky na vyšší velitelské funkce. VTA těžila z materiálních základů – a z velké části i na personálních – zrušené brněnské techniky. To jí umožnilo poměrně rychle vyzrát v relativně kvalitní vysokoškolské zařízení. Na začátku měla šest fakult: dělostřeleckou, tankovou, leteckou, ženijní, spojovací a chemickou, ale už v následujícím roce 1952 vznikla další 7. fakulta – železniční.

My, čerství maturanti, jsme měli v té době za sebou úspěšně vykonané přijímací pohovory na brněnskou stavební fakultu, která se nám teď změnila na fakultu ženijní. Místo vysokoškolských studentů se z nás měli stát vojenští akademici. Mohli jsme samozřejmě odmítnout – a někteří adepti to udělali – ale bylo zde zcela reálné riziko »politické msty«. Mohli jsme také odejít studovat do Prahy nebo do Bratislavy, ale to bylo daleko od našich domovů, nebylo to zcela jisté a pro většinu z nás v té době i ekonomicky neúnosné.

Velmi nepříjemné na přijímacích pohovorech bylo, že jsme byli vystaveni nepřiměřenému psychickému nátlaku. Stáli jsme zcela osamoceni před dobře připravenou komisí, která měla za úkol nás naverbovat a my jsme se museli rozhodnout ihned. Členové komise se k nám chovali nekorektně a někteří nám dokonce i vyhrožovali.

Hlavním argumentem komise bylo, že civilní technika v Brně nebude a že tedy jinou možnost studia na vysoké škole v Brně nemáme. Již za pár týdnů se ukázalo, že nám bezostyšně lhali. Vládním nařízením č. 80 o organizačních změnách na vysokých školách ze dne 02.10.1951 byla v Brně zřízena civilní Vysoká škola stavitelství s fakultou inženýrského stavitelství (FIS) a fakultou architektury a pozemního stavitelství (FAPS), k nimž byla přičleněna ještě katedra slévárenství. Pouze strojní inženýrství a elektroinženýrství zůstalo začleněno ve Vojenské technické akademii. Kdybychom tedy pod psychickým nátlakem přihlášku na Vojenskou technickou akademii nepodepsali, mohli jsme bez problémů nastoupit po prázdninách na civilní stavební fakultu.

Přijímací pohovory na Vojenskou technickou akademii

Atmosféru přijímacích pohovorů na Vojenskou technickou akademii mám stále v živé paměti. Narodil jsem se v Brně, ale po nacistické okupaci se rodiče přestěhovali do Moravských Budějovic, kde jsem v roce 1951 maturoval na tamním Reálném gymnáziu.

Nemohu říci, že bych měl vyloženě negativní vztah k armádě. Vyrůstal jsem za druhé světové války, po válce mi bylo třináct. Moc jsem obdivoval československé letce, kteří bojovali ve Velké Británii a měl jsem svůj velký sen, že jednou budu létat. Takový sen asi má v tom věku mnoho kluků, ale – shodou náhod a okolností – mně se ho podařilo velmi brzy uskutečnit. Někdy na jaře 1949, bylo mi tehdy sedmnáct, přišel do gymnázia jakýsi dotazník, kde byli zájemci o létání vyzváni, aby se přihlásili k přezkoušení, zda mají pro tento obor fyzické a psychické předpoklady. Těm, kteří splní daná kritéria, byl slíben bezplatný výcvik v bezmotorovém létání. Byla to zřejmě celostátně organizovaná akce, která měla podchytit zájemce o létání, budoucí vojenské piloty. Takovou příležitost jsem si samozřejmě nemohl nechat ujít.

Přihlásilo se několik set zájemců z celé republiky, kteří byli postupně zváni do Prahy, kde se podrobovali po několik dnů lékařským a psychotechnickým testům. Ty měly odhalit, jak rychle a správně dokážeme reagovat na nečekané situace a zda dokážeme zachovat klid a vykonávat správně zadané fyzické úkony, dostaneme-li se do stresové situace. Vybrali nás asi dvacet.

O prázdninách jsem absolvoval první část plachtařského výcviku na letišti v Brně Medlánkách (výcvik absolvoval i můj budoucí kolega Milan Záhorský, který nastoupil na VTA do druhého ročníku) a hned následující prázdniny na letišti Podhořanech u Čáslavi. Získal jsem pilotní průkaz plachtaře stupně C a

koketoval s myšlenkou, že bych mohl být profesionálním letcem. Jenže již blízká budoucnost mě přesvědčila, že stát se letcem, nebylo v té době jen otázkou zájmu nebo odborných schopností, ale především otázkou »politické spolehlivosti«. Statní hranice už byly neprodyšně uzavřeny. Co kdyby nám ten mladý pilůtek chtěl ulétnout za hranice? A tady byla moje »slabina«.

V době kolem maturit vyvrcholila na moravskobudějovicku komunistická represe, která zde byla patrně nejtvrdší v celém tehdejším Československu. Těsně před nástupem na »svatý týden« – několik dnů po úspěšně vykonaných maturitních písemkách – bylo z našeho gymnázia vyhozeno 18 % absolventů pro svůj údajně nežádoucí »třídní původ« (jejich rodiče byli vesměs drobní řemeslníci). Nebylo jim dovoleno vykonat závěrečné ústní zkoušky a museli nastoupit do dělnických profesí. Na začátku prázdnin zde byl agentem Státní tajné bezpečností zinscenován v blízké vesnici známý »babický případ«, který se stal záminkou k rozpoutání brutálního teroru a k vyvolání atmosféry všeobecného strachu. Strýc a bratranec mého spolužáka Standy Nahodila byli popraveni, druhý bratranec zastřelen. Otci mé kamarádky Dáši Černohousové hrozil rovněž trest smrt. Nakonec mu byl trest změněn na mnohaletý žalář.

V této dusné atmosféře jsem se dozvěděl, že v Brně bude technika zrušena a že zde bude možné studovat vysokou školu technického směru jenom na vojenské akademii. Nebyl jsem z toho nadšen a trochu jsem měl obavy, aby mě nepotkal osud vyhozených spolužáků. O »lidové armádě« jsem si už dávno nedělal iluze.

Na pohovory v Brně si stále velmi živě vzpomínám. Seděl jsem před komisí složenou z několika důstojníků, kteří reprezentovali tehdy nově vzniklé fakulty – dělostřeleckou, tankovou, leteckou, spojovací, chemickou a ženijní. Nejprve mi položili několik všeobecných otázek, které se týkaly mé osoby a potom mi postupně nabízeli možnost studovat na některé ze šesti nově vzniklých fakult. Neměl jsem v úmyslu stát se profesionálním vojákem a tak jsem byl jejich agitací zaskočen. Žádali mě, abych se vyjádřil, ale já nevěděl, co mám odpovědět a tak jsem mlčel. Pak kdosi z komise naznačil, že pokud nenastoupím na Vojenskou technickou akademii, mohu se s vysokou školou pravděpodobně rozloučit. Byl jsem pod velkým psychickým tlakem. Obával jsem se, že když odmítnu, bude to chápáno jako »protisocialistické« se všemi důsledky, které to v té době mělo. Ve chvíli, kdy napětí dosahovalo vrcholu, promluvil nějaký podplukovník: *„Možná, že vám vadí ta přílišná vojenská specializace, ale co silnice, železnice, mosty, tunely? To by vás nezajímalo? To se dá také studovat na ženijní fakultě.“* A já tu jeho nabídku vděčně přijal. Později jsem se dozvěděl, že ten podplukovník je jmenuje Miroslav Dousek.

Rozhodoval jsem se sice pod velkým tlakem, ale je také pravda, že moje rozhodnutí ovlivnila pravděpodobně skutečnost, že jsem mohl během studia vykonat základní vojenskou službu. To byla velká výhoda, protože v té době

museli absolventi vysoké školy po ukončení studia nastupovat na dvouletou vojenskou službu. Jako student bych byl závislý na podpoře rodiny, jako vojenský akademik jsem po dobu studia pobíral plat. To také nebylo zcela zanedbatelné. Podstupovali jsme jen jediné riziko, že nás po skončení školy nepropustí do civilu. Komise nám to sice slíbila, ale dalo se tomu uvěřit?

A jak na tyto události vzpomínají moji kolegové?

Jiří Reček: Bylo to někdy uprostřed prázdnin a já jsem právě hrál se svým kamarádem tenis. On už studoval v Brně na stavební fakultě, ale protože byl komunista a také funkcionář této strany na vysoké škole – byl zřejmě dobře informován. Od něj jsem se během hry dozvěděl, že se připravuje přeměna brněnské techniky na vojenskou. Řekl mi také, že v nejbližší době dostanu pozvání k pohovorům. To mě pochopitelně dost zneklidnilo. Do Brna jsem odjížděl s určitými obavami, ale i s přesvědčením, že nabídku vojenského studia odmítnu – zejména proto, že jsem se nechtěl po ukončení studia sloužit dál armádě. Během pohovoru jsem pociťoval určitý nátlak, ale dával jsem zřetelně najevo, že o vojenské studium nemám zájem. Členové komise to nemohli nepostřehnout – a jeden z nich, nějaký nadporučík od letectva, mi přímo pohrozil asi těmito slovy: *„Jestliže odmítnete, buďte ubezpečen, že jsme schopni zařídit, aby vás nepřijali na žádnou vysokou školu v ČSR.“* Tato hrozba mne natolik vylekala, že jsem nakonec vyslovil svůj souhlas.

Jaroslav Sporer: Za druhé světové války jsme bydleli v Třebíči, po válce ve Znojmě, kde jsem v roce 1951 maturoval na tamním gymnáziu. Když jsem pak úspěšně absolvoval pohovory na Vysoké učení technické v Brně, nastupoval jsem na prázdniny spokojeně a začal je plně užívat. V době kdy přišel onen »důležitý dopis«, toulal jsem se kdesi po Vysokých Tatrách, a protože byl určen do vlastních rukou, rodiče ho vrátili. Po několika dnech přišel nový dopis a v něm jsem byl vyzván, abych se dostavil ihned, jakmile se vrátím. Do Brna jsem přijel v době, kdy už se konaly pohovory se studenty vyšších ročníků. Vyplnil jsem příslušné formuláře, napsal životopis a absolvoval pohovor. Podrobnosti si už nepamatuji, ale vím, že jsem nástup na Vojenskou technickou akademii zpočátku odmítal. Nakonec jsem ale – pod tíhou pádného »argumentu«, že civilní technika v Brně nebude – podepsal.

Zdeněk Tomaštík: Maturoval jsem už v roce 1950 a pak úspěšně absolvoval pohovory na brněnské technice. Mé počínání se ale znelíbilo místním stranickým funkcionářům *(co si to ten Tomaštík dovoluje)*, a tak si mě prověřili – a jako »malou pozornost« za účast na XI. všesokolském sletu v roce 1948 – mi vystavili »potvrzení«, že nemám kladný poměr k lidově demokratickému zřízení a tudíž nesmím nejméně jeden rok studovat na žádné vysoké škole. S takovým »doporučením« mě na vysokou školu nevzali, a tak jsem nastoupil do práce v projektovém ústavu Stavoprojekt v Ostravě jako kreslič. V následujícím roce jsem to zkusil znovu a tentokrát mi to vyšlo. Vzápětí ale přišla »pozvánka« na další pohovor – pro změnu od vojáků.

V situaci, v níž jsem tehdy byl, jsem nabídku odmítnout nemohl, a to jak z důvodů ekonomických, tak politických (mí straničtí »přátelé« by takový krok neponechali bez trestu). Podepsal jsem to, protože jsem věděl, že nemám jinou šanci, jak se na vysokou školu dostat. Překvapilo mě ale, že mezi »aspiranty« na vojenskou techniku se našlo také několik aktivních zájemců, kteří tam přišli v modrých svazáckých košilích a vychloubali se svou účastí na různých brigádách a stavbách mládeže.

Karel Veškrňa: V červnu 1951 jsem ukončil studium na Vyšší průmyslové škole stavební v Brně. O studiu na vysoké škole jsem neuvažoval, a tak jsem na základě umístěnky nastoupil do zaměstnání u Československých stavebních závodů na pracovišti oravské přehrady. Tím více mě překvapilo, když jsem obdržel doporučený dopis, abych se dostavil k pohovoru na Vojenskou technickou akademii do Brna. Jak probíhal pohovor si už nevzpomínám. Vím jen, že se mě ptali, zda nechci studovat na vysoké škole a já zřejmě řekl, že chci. Pak mám dojem, že jsme tentýž den byli na lékařské prohlídce ve Vojenské nemocnici (jakoby u odvodu). Tam se mě ptala sestřička, zda nemám kýlu a já jí řekl, že nevím, co to je, načež ona prohlásila: *„No, když nevíte, co to je, tak to asi nemáte.“* Potom mi bylo řečeno, že o výsledku budu vyrozuměn později písemně. Vrátil jsem se na Oravu. Asi v polovině září mi přišel povolávací rozkaz s nástupem 24. září na Vojenskou technickou akademii do Brna. Dne 22. září 1951 jsem ukončil pracovní poměr a se svým pracovištěm na oravské přehradě jsem se rozloučil.

Jiří Svátek: Přijímací pohovory jsme dělali na právnické fakultě. Jejich průběh vyzněl dost jednoznačně – buďto nastoupíte, nebo si ani nebrnknete – civilní technika v Brně je zrušena. Studovat můžete také v Praze nebo Bratislavě, pokud k tomu získáte náš souhlas – ale zvažte to, protože Váš postoj k vojenské technické akademii bude chápán jako postoj k socialismu a lidově demokratickému zřízení... Zrušením brněnské techniky byl splněn důležitý politický záměr vládnoucích komunistů – podařilo se jim definitivně vymazat z názvů československých vysokých škol jméno prezidenta Edvarda Beneše. Péčí ministra národní obrany, soudruha Alexeje Čepičky, se nám také dostalo oběda. Na ten nás odvezli do Jaselských kasáren v »Krpecu«. Malý autobus RND se ale na jedné křižovatce nečekaně »posral«. Chvíli jsme bezradně stáli, ale pak se vzadu zvedl jakýsi »buran« v modré svazácké košili. Jeho mohutná hruď byla ověšena metály z početných staveb mládeže. Naplnil ji brněnským »luftem« a zpod šedého širáku zaznělo: *„Teraz to popotlačíme, súdruhovia.“* Byl to náš pozdější spolubojovník – »terchovský Jánošík« – Bohumil Kňažko. K obědu nám naservírovali »blbouny« s marmeládou a horou máku politou máslem. Netrvalo to dlouho a už jsme seděli na cimrách v Kounicových kolejích a překvapeně čuměli na osm postelí s nacpanými slamníky, na zelené sukno uniforem z kopřiv a na černé »půllitráky«... tak to tehdy začalo.

Miroslav Mašek: Na vojně jsem se ocitl stejně jako většina z nás. Po přijetí na civilní techniku jsem se spokojeně vydal se svými kamarády z gymplu na okružní jízdu na kolech po českých zemích. Byla určena kontaktní místa s domovem, a tak mě na jednom z nich – v Mariánských Lázních zastihl »šokový telegram«: Okamžitě se vrať domů, jsi předvolán k vojákům. Další už bylo stejné jako u ostatních – lživé tvrzení, že v Brně technika nebude, bylo tak přesvědčivé, že jsem uvěřil a nakonec z ekonomických důvodů, kývnul pro vojnu. Pak už jsme se sešli v Kaunicových kolejích. Nikdy nezapomenu na to, jak jsem vstoupil do světnice číslo 91, kde byly čtyři patrové postele opatřené jmenovkami a jak tam osm zaražených kluků hledá na postelích své jméno a zírá na přidělené uniformy. Naštěstí mezi námi nebyl žádný »zažraný« voják, a tak jsme se z toho šoku brzy otřepali, vytvořili dobrou partu a s optimismem vlastním našemu mládí jsme začali vojnu se »zelenými mozky«, kterých tam tehdy bylo víc než dost.

– – –

Členy přijímací komise tvořili funkcionáři fakult. Tehdy jsme je neznali. Seděl tam i třiačtyřicetiletý podplukovník inženýr *Miroslav Dousek*. Na toho si dobře pamatujeme. Pravděpodobně už tehdy snil o vytvoření samostatné železniční fakulty, které by velel, ale v této chvíli mu šlo hlavně o to, aby se mu podařilo získat dostatečný počet adeptů do železničního vojska. A to se mu skutečně podařilo. V rámci ženijní fakulty, jejímž velitelem byl plukovník Bělohoubek, byl vytvořen samostatný »železniční odbor«. Začínal se třemi ročníky technického směru a směrem velitelským. Jeho náčelník podplukovník Miroslav Dousek si vytvořil zárodek budoucí vojenské železniční fakulty.

Kolik nás bylo na začátku prvního ročníku zařazeno do železničního odboru celkem, to už přesně nezjistíme, protože několik studentů ztroskotalo v průběhu prvých dvou semestrů na matematice a deskriptivní geometrii, ale první ročník na technickém směru začali a dokončili následující studenti:

Jaroslav Bureš,	*Jiří Reček,*
Zdeněk Coufal,	*Emil Schwarz,*
Vlastimil Dujka,	*Jaroslav Sporer,*
Josef Josefík,	*Jiří Stelzig,*
Jaromír Klička,	*Jiří Svátek,*
Bohumil Kňažko,	*Luděk Šubčík,*
Milan Krejčiřík,	*Zdeněk Tomaštík,*
Pravoľub Kurjačka,	*Vladimír Tříska,*
Miroslav Mašek,	*Karel Veškrňa,*
Miroslav Navrátil,	*Marcel Wetterschneider.*

O tom, co se dělo po přijímacích pohovorech v zákulisí, jsme nic nevěděli. Vyplnili jsme předepsané formuláře, podepsali přihlášky a se smíšenými pocity se vraceli domů. Do nástupu na Vojenskou technickou akademii už zbývalo jen několik dnů.

Vojenská technická akademie
Železniční odbor
1951 - 1952

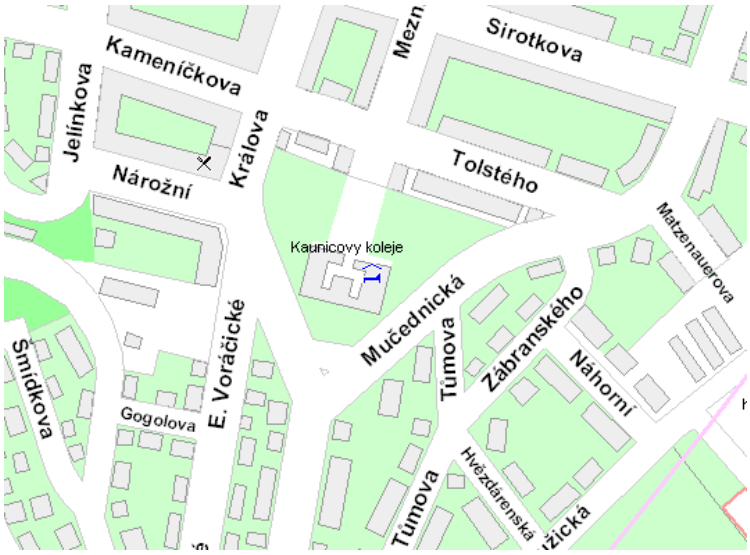

Obr. 2. Kaunicovy koleje - naše první sídlo v roce 1951

V zelené uniformě

Na Vojenskou technickou akademii jsme nastoupili 24. září 1951, a to přímo do Kaunicových kolejí. Kaunicovy koleje, které byly za války přeměněny na věznici gestapa, nepůsobily na nás ani šest let po válce moc příjemně. Bydleli jsme společně na světnicích, kde byly čtyři patrové postele se slamníky (osm lůžek), skříňky, osm malých třínohých stoliček a plechová nádoba na odpadky ve tvaru válce. Každý z nás měl na posteli už visačku se jménem a na posteli deku, ručník, mýdlo, dvě uniformy (polní a vycházková), opasek, vojenské boty (říkali jsme jim »půllitráky«) a – pro vojáka velmi důležitý – černý krém na boty a potřebné čistící potřeby. Převlékli jsme se do uniforem a na delší dobu se rozloučili se svým civilním oděvem.

Snídaně jsme dostávali přímo v Kauničkách – obvykle byl chléb s máslem, marmeláda, salám, sýr nebo párek, nechyběla typická černá vojenská káva (říkalo se, že je s bromem, ale nikdo nepociťoval nějakou tělesnou újmu). Na obědy a večeře jsme chodili do zrušené studentské menzy »Na Úvoze«. Dostávali jsme malé kapesné a jednou za měsíc také levné cigarety, bez ohledu na to, zda voják kouřil či nikoliv. Nekuřáci sice byli ochotni cigarety prodávat kuřákům s patřičnou slevou (fasovaly se Partyzánky nebo slovenské cigarety Detva, přezdívané »hřebíky do rakve«), ale o slovenské Detvy byl jen minimální zájem a kouřily se jen v opravdové nouzi..

Pak začal pořadový výcvik. Pochodovali jsme v polních uniformách a »půlitrech«, nacvičovali obraty se zbraní i beze zbraně. Naší první vojenskou zbraní byla puška, ale do složení vojenské přísahy jsme směli pušku používat jen k nácviku bez munice.

K výcviku jsme dostali ještě starou pušku Mauser vzor 24, která byla ve výzbroji československé armády před válkou. Na začátku padesátých let měla už armáda k dispozici novou československou samonabíjecí pušku vzor 52 pro náboje ráže 7,62 mm, ale s tou jsme se setkávali až později. Do nábojové komory staré mauserovky se zasouvalo 5 nábojů ráže 7,92 mm a po každém výstřelu se musela prázdná nábojnice pohybem závěru vyhodit a vsunout do komory nový náboj.

Učili jsme se také zpívat české a ruské vojenské pochodové písně, zpívali jsme i písně národní. Po krátkém nácviku už pochodoval náš dvacetičlenný útvar každý den na oběd a večeři. V jeho čele kráčel velitel družstva - Mirek Navrátil a role velitele mu zjevně vyhovovala. Občas zavelel »Pozor«, a my zesílili údery nohou. Na brněnské dlažbě zněl náš rázný krok okovaných bot, přerušovaný občasnými povely, docela mohutně. A když jsme na povel »Pohov, volno, zpívat« spustili do pochodu: *»Přes spáleniště, přes krvavé cesty«, »Okolo Hradce, v malé zahrádce, rostou tam tři růže«,* nebo ruskou *»S bojom vzali my Arjol, gorod věs prošli, i v posledněj ulici nazvanije*

našli«, to už byl pořádný hluk. Dokud jsme ale nesložili vojenskou přísahu, nesměli jsme opouštět vojenskou posádku jednotlivě, venku jsme chodili výhradně společně v sevřeném útvaru v čele s naším velitelem.

Vojenská přísaha

Pomalu se přiblížil den vojenské přísahy. Připadl na sobotu 6. října 1951. Vše bylo pečlivě nacvičeno, stáli jsme několik hodin ve vyrovnaných útvarech před tribunou a čekali na příchod vrchních velitelů. Slavnost byla zahájena po příjezdu ministra národní obrany armádního generála Alexeje Čepičky, kterému náčelník Vojenské technické akademie generál Bohumír Lomský podal hlášení. Ministr nás pozdravil do mikrofonu rázným: *„Nazdar, soudruzi!“* a my odpověděli sborově: *„Zdar, soudruhu ministře!“*. Na tribuně byli přítomni náčelníci fakult, byl tam i velitel ženijní fakulty plukovník Bělohoubek a velitel železničního odboru podplukovník Miroslav Dousek, nechyběli ani sovětští důstojníci – poradci generality. Po krátkém zahajovacím projevu přednesl jeden z vojáků jménem všech nastávajících vojenských akademiků text vojenské přísahy:

„Já, občan lidově demokratické republiky Československé, slavnostně přísahám, že budu čestným, statečným, ukázněným a bdělým vojákem, že budu přísně zachovávat vojenské a státní tajemství a bez odmluvy plnit všechny vojenské řády a rozkazy velitelů a představených.

Přísahám, že se budu svědomitě učit vojenskému umění, všemožně chránit majetek armády a lidu a že budu do posledního dechu oddán svému lidu, své lidově demokratické vlasti, prezidentu a vládě Československé republiky.

Jsem připraven na rozkaz prezidenta a vlády republiky Československé kdykoli bránit svou vlast – lidově demokratickou Československou republiku, a jako voják přísahám, že ji budu bránit mužně a udatně, důstojně a čestně a že nebudu váhat nasadit i svůj život k dosažení úplného vítězství nad nepřítelem. A poruším-li tuto slavnostní přísahu, nechť mne stihne přísný trest lidově demokratického zákona, obecná nenávist a opovržení pracujícího lidu. Tak přísahám!“

A my – v sevřených řadách nastoupených útvarů – jsme odpověděli mohutným sborovým zvoláním: *„Tak přísaháme!“*

– – –

Složením vojenské přísahy jsme se stali skutečnými vojáky podle litery zákona a začaly nám náročné všední dny. Na rozdíl od studentů civilních vysokých škol, měli jsme vedle studijních povinností také povinnosti vojenské. V každodenním rozvrhu byl vymezen čas na návštěvu přednášek, na studium, ale i na další náročný vojenský výcvik, střelbu a dozorčí služby. Na osobní volno nám zpočátku zbývalo jen velmi málo času, mimo vojenské prostory jsme se dostávali zřídka, pokud ano, tak jen na propustku.

Nejčastěji zpívané vojenské pochodové písně:

Okolo Hradce

|: Okolo Hradce v malé zahrádce rostou tam tři růže. :|
|: Jedna je červená, druhá je bílá, třetí kvete modře. :|

Vojáci jdou, vojáci jdou, bože jaká je to krása,
vojáci jdou, vojáci jdou pěkně v řadách za sebou,
vojáci jdou, vojáci jdou, každé dívčí srdce jásá,
vojáci jdou, vojáci jdou pěkně v řadách za sebou.

Na tu svatú Katarinu

Na tu svatú Katarinu, katarinsku nedělu,
|: zverbovali šuhajička na vojnu :|

Sama kralovna, sama kralovna, ceduličku psala, ceduličku psala
aby šuhajka, aby šuhajka na vojnu dostala, na vojnu dostala.

Čo bogaj, nebogaj, čáry, nebogaj,
čo bogaj, nebogaj, čáry, nebogaj
čo bogaj, nebogaj, čáry, nebogaj,
bogaj, bogaj, bogaj, bogaj, čáry nebogaj.

Směr Praha

Přes spáleniště, přes krvavé řeky,
jdou hřmící pluky neochvějně dál.
Na naší straně srdce, právo, věky,
jdem vpřed jak čas, jak pomsty hrozný val.
S potomky slavných ruských bohatýrů
vnuk husitů jde bok po boku vpřed.
Jsme zbraň i hráz rodícího se míru,
jsme nových dnů přední úderný sled.

S velikou armádou rvát se jdem se smrtí,
nás s Rudou armádou nikdo nerozdrtí.
My svorní a silní, pěsti své zvedáme,
společně v boj, půjdeme vpřed
a nebo spolu padneme.

Zbraně a munice

Seznamování se s vojenskou technikou a i samotný nácvik ostré střelby na střelnici, to byly pro nás tehdy docela zajímavé disciplíny. Když jsem poprvé spatřil terč umístěný kdesi strašně daleko (střílelo se na 100 a 200 metrů), měl jsem dojem, že se snad vůbec nedá zasáhnout, ale ukázalo se, že naše staré pušky, které před válkou vyráběla brněnská zbrojovka, byly až překvapivě přesné. Stříleli jsme vleže na vzdálený cíl ve tvaru vojenské přilby. Na povel velitele jsme nabili tři náboje a na další povel zahájili střelbu. Instruktor nám kladl na srdce, že spoušť nesmíme stisknout najednou, ale postupně. Nejprve musíme překonat prvý odpor a stisk spouště lehce dokončit až v okamžiku, kdy jsme si jisti přesným zaměřením. Při pohledu na cíl přes hledí a mušku, se mi cíl jevil ve srovnání s muškou jako titěrná tečička. Měl jsem vlastně jen pocit, že mířím na střed a lehce jsem tiskl spoušť. Rána vyšla většinou zcela nečekaně, vůbec jsem si nebyl jistý, zda jsem se trefil. O to ale bylo větší mé překvapení, když jsem při prohlídce terče zjistil, že výstřely cíl zasáhly.

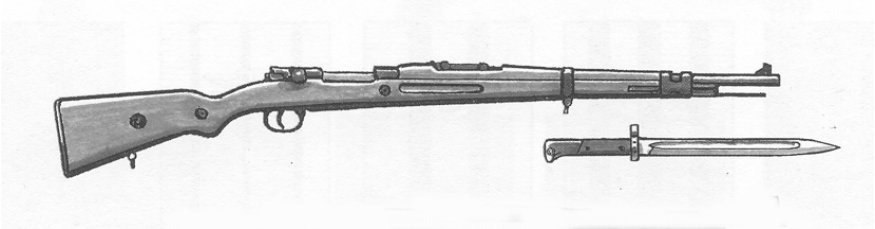

Obr. 3. Československá puška vzor 24 používaná v armádě před válkou.

Puška nás prvním rokem provázela dlouho. Nacvičovali jsme s ní také slavnostní pochod pro přehlídku u příležitosti »Dne vítězství« 9. května. To se pochodovalo v přilbách s puškou na ruce a s nasazeným bodákem. Ale už brzy jsme dostali nový samopal – výrobek zbrojovky ve Strakonicích – vzor 24 a 26. Navazoval na předchozí model – vzor 23 a 25. Konstrukčně se podobal izraelskému samopalu UZI nebo americkému Ingram. Nový model byl jen zrekonstruován pro ráži 7,62 mm Tokarev, kterou používala sovětská armáda. Samopal měl dvoupolohovou spoušť, která umožňovala volit buď jednotlivé výstřely, nebo střelbu dávkou. Vzor 24 měl dřevěnou pažbu, vzor 26 kovovou sklopnou ramenní opěrku. Zásobník byl dvouřadý s kapacitou 32 nábojů.

Samopal byl poměrně lehký, vážil asi 3 kg a oproti pušce měl neobyčejně jemnou spoušť. Než jsem si na ni zvykl, často se mi stávalo, že jsem vystřelil dříve, než jsem stačil přesně zamířit. Samopalem jsme obvykle stříleli na terč ve tvaru stojící postavy, ale snadnější bylo trefit se jednotlivými ranami, než dávkou. Při střelbě na větší vzdálenost nebylo vůbec snadné udržet ho v ruce tak pevně, aby dávka cíl zasáhla. Zpravidla jsem se trefil terč jen první ranou, ty další už šly mimo. Efektivní dostřel samopalu byl asi 100 metrů, ale jednotlivými ranami se dalo střílet i na 200 metrů.

Obr. 4. Československý samopal vzor 26 s kovovou ramenní opěrkou

Při střelbě samopalem ve stoje jsme ho drželi jednou rukou za bakelitovou pistolovou rukojeť se zásobníkem, druhou rukou za konec sklopené opěrky. Při střelbě vleže se rukojeť otočila dozadu a opřela o rameno. Muška byla opatřena chránítkem, hledí čtyřhranné, otočné a nastavitelné do čtyř poloh na vzdálenosti 100 až 400 metrů.

Obr. 5. Armádní pistole vzor 52

Později – to bylo někdy v roce 1953 – a my, už jako důstojníci v hodnosti podporučíka, jsme se cvičili ve střelbě z pistole. Střílelo se na terče v podobě stojící figury na krátkou vzdálenost. V té době se do československé armády zaváděla nová jednotná armádní pistole vzor 52, do které se dávaly stejné náboje ráže 7,62 mm, jako do samopalů. Zásobník obsahoval 8 nábojů a zasouval se zespoda do rukojeti. Samotná střelba vyžadovala pevnou ruku, a pokud si dobře vzpomínám, mezi námi byl v pistoli nejlepší Bohouš Kňažko. Měl na to tu správnou postavu a váhu.

Jednou jsme také absolvovali střelbu z lehkého kulometu (šly do něj také pistolové náboje ráže 7,62 mm) a hod ručním granátem.

Házeli jsme útočným ručním granátem RG-4, což byl takový malý kovový válec, nebo – malá kovová krabička – přesně do dlaně.

Měl dvě pojistky: dopravní a vrhovou. Vrhovou pojistku tvořil měděný pásek – ten byl omotán kolem těla granátu – a zástrčka, která zajišťovala trn nárazového zapalovače. Před hodem bylo nutné vytáhnout dopravní pojistku a přidržovat měděný pásek. Při odhození granátu došlo k odmotání pásku a uvolnění zástrčky. Po dopadu na zem trn udeřil do roznětky a došlo k explozi.

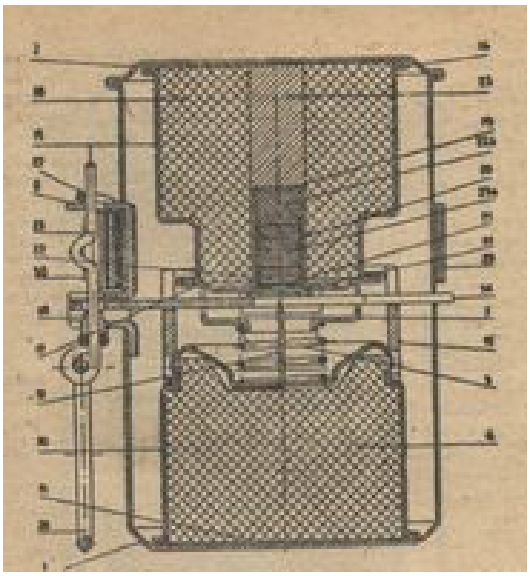

Obr. 6. Útočný ruční granát RG-4 používaný československou armádou v padesátých letech

Ještě před tím, než jsme dostali do rukou opravdový ostrý granát, nacvičovali jsme hod granátem s atrapou. Byli jsme kdesi ve vojenském prostoru za Brnem a házeli jsme ze širokého okopu do volného prostoru před námi. Všechno se dělo na povel.

Z bezpečnostních důvodů bylo v okopu připraveno jen tříčlenné družstvo a házeli jsme jeden po druhém. Na povel velitele zaujal prvý člen družstva místo na okraji okopu a připravil si granát, na druhý povel vytrhl dopravní pojistku a granát odjistil, na třetí povel se zaklonil a granát vrhl co nejdále od okopu. Pak se skryl, jakoby očekával výbuch. Po něm následoval další člen družstva. Zdálo se to jednoduché, nebylo na tom nic, co by se dalo zkazit.

Vzpomínám si, že při prvém hodu ručním granátem jsem byl v družstvu s vojínem Bojdou (neprošel dál přes prvý semestr). Byl menší postavy, takový podsaditý a usměvavý chlapík, s dobráckýma očima, ale trochu upovídaný. Hrozně rád vyprávěl nejrůznější příběhy ze života, ve kterých figuroval jako hlavní hrdina, obvykle v roli neodolatelného dobyvatele ženských srdcí.

Také tentokrát byl Bojda při nácviku hodu granátem s atrapou v dobré náladě a hýřil vtipem. Pak ale do okopu přinesli bedýnku s ostrými granáty. Velitel nás upozornil, že teď už končí legrace, protože chybnou manipulací by mohlo dojít k neštěstí. Odjištěný granát se aktivuje nárazem na překážku a jeho smrtící účinek je 5 až 10 metrů. Požádal nás důrazně, abychom dále už postupovali jen podle jeho rozkazů, dělali všechno tak, jak jsme se to naučili s maketou a abychom se snažili odhodit granát co nejdále za hranici jeho smrtícího účinku.

Každý z nás dostal jeden ostrý granát a čekali jsme na rozkaz velitele. Nastoupil prvý člen družstva, vytrhl pojistku, zaklonil se a odhodil granát. Skryli jsme se do okopu a očekávali explozi. Ta však nenastala. Chvíli jsme vyčkávali a pak opatrně vyhlédli přes okraj. Granát se spokojeně povaloval na zemi a nic nenasvědčovalo tomu, že by hodlal vybuchnout.

Velitel chvíli přemýšlel, zda má zavolat pyrotechnika, aby nevybuchlý granát zlikvidoval, ale pak se rozhodl, že hody ještě dokončíme a vydal rozkaz mně, abych se připravil k odhození granátu. Přistoupil jsem tedy s granátem k okraji okopu, uvolnil plombu, která jistila dopravní pojistku a ohlásil, že jsem připraven k provedení rozkazu. Na další povel velitele jsem vytrhl pojistku, zaklonil se a vysokým obloukem odhodil granát. Sotva jsem se přikrčil za okraj okopu, zazněla exploze. Byla o trochu větší, než jsem očekával. Granát zřejmě dopadl v blízkosti toho nevybuchlého a způsobil explozi obou.

Byl jsem rád, že se mi to povedlo a pohlédl na Bojdu, který byl teď na řadě. Již na prvý pohled jsem postřehl, že jeho tvář je nápadně bledá a třesou se mu ruce. Ale to už zazněl rozkaz velitele, aby se připravil k odhození granátu. Bojda se přišoural k okraji okopu a pokoušel se uvolnit plombu dopravní pojistky. Ruce se mu ale třásly a trvalo mu to notnou chvíli. Ale nakonec se mu to přece jen povedlo, a tak ohlásil, že je připraven. Velitel stál za ním a neviděl mu do tváře, vydal tedy rozkaz k odhození granátu.

„Provedu!“ zvolal Bojda. Vytrhl dopravní pojistku, mohutně se zaklonil... a granát mu vypadl z ruky. Dopadl za jeho zády, kousek od nohy a kutálel se doprostřed okopu.

„K zemi!“ zařval velitel.

Jenže – jak a kam k zemi v tom malém okopu, kousek od kutálejícího se granátu. Rozkaz nerozkaz, vyskočili jsme ven a zběsile prchali do nedalekého úkrytu – a za námi i velitel. K explozi naštěstí nedošlo. Zachránila nás vrhová pojistka. Páska se nestačila odmotat a uvolnit zástrčku u roznětky.

Nevybuchlý ruční granát přišel zneškodnit pyrotechnik. Opatrně ho vzal do ruky, namotal zpět uvolněnou měděnou pásku a vyhodil z okopu. Když jsem zaslechl výbuch, zamrazilo mě trochu v zádech. Kolik asi lidí přišlo o život, než kdosi neznámý vymyslel tuhle jednoduchou vrhovou pojistku?

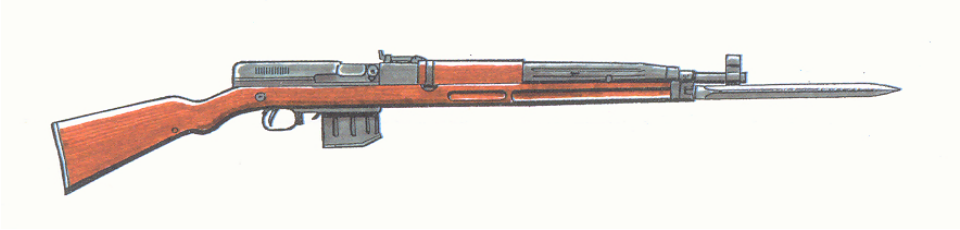

Obr. 7. Československá samonabíjecí puška vzor 52, ráže 7,62 mm

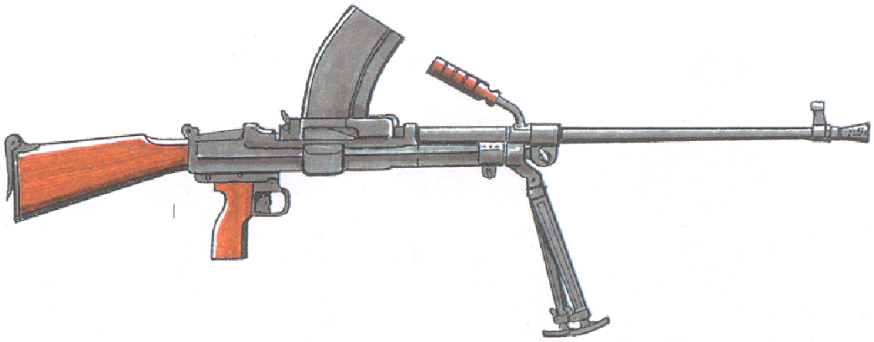

Obr. 8. Československý lehký kulomet vzor 52, ráže 7,62 mm

Vojna jako »řemen«

Vojenský výcvik v terénu jsme absolvovali společně se studenty vyšších ročníků a samozřejmě nechybělo plížení, přískoky a překonávání různých překážek. Užili jsme si toho nejvíc na vojenském cvičišti za Královým polem u Soběšic. Pověstným »zlým mužem« byl velící důstojník, nadporučík *Takáč.* Nesnášel odpor, námitky, žádosti, a o tom, co řekl, se nemohla vést diskuse. Na všechny námitky měl standardní odpovědi typu »*Těžko na cvičišti, lehko na bojišti!«* nebo *»Vojna není kojná!«*.

Jednou nám vydal příkaz »plížením vpřed«, ale komusi se cosi přihodilo a chtěl velitele požádat o souhlas, aby si mohl něco upravit na výstroji. Nestačil ale dokončit větu. Nadporučík Takáč vykřikl: *„Rozkaz je rozkaz, o rozkazu se nedebatuje!“* A když se mu znovu pokusil vysvětlit, že jde jen o krátkou přestávku na opravu drobné závady, tak nadporučík Takáč rozčíleně zařval: *„Soudruhu vojíne, držte už hubu a proveďte rozkaz, nebo vás poženu přískokama až do Kauniček!“*

Na řvaní a různé sekýrování, my jsme říkali na »buzeraci«, jsme si časem zvykli. Vynikli v tom i někteří starší kolegové z vyšších ročníků a velitelského směru, zejména pánové *Kočenda, Truxa* a *Vachtl*, ale i staršina *Karel Bušek* nás dovedl pěkně seřvat.

Staršina Bušek byl jediným poddůstojníkem, který studoval na technickém směru. Všichni ostatní byli na začátku prostými vojíny, on jediný byl staršinou (to byla tehdy nová podůstojnická hodnost převzatá z armády Sovětského svazu). Pravděpodobně byl absolventem vojenské střední školy. Měl již bohaté zkušenosti s vojenským životem a náležitě toho využíval. Nikdy neopomenul nás pokárat slovy: *„Upravte si uniformu, když hovoříte se svým nadřízeným, soudruhu vojíne!“* – *„Zapomněl jste pozdravit svého nadřízeného, soudruhu vojíne!“* apod. Považoval se také za znalce vojenských řádů a rád o nich poučoval. Zřejmě mu to dělalo dobře.

Od maturity neuplynulo ještě mnoho času, a asi proto se mi při prvém setkání se jménem Bušek vybavil začátek Nerudovy »Romance o Karlu IV.«: *„Král Karel s Buškem z Vilhartic teď zasedli si k dubovému stolu – ti dva už pili mnohou číši spolu a zapěli si z plných plic...“*

Nedokázal jsem odolat pokušení a s trochou poťouchlosti jsem se zeptal, zda nepochází náhodou z Vilhartic a jestli nezná Karla Krále – ale on mi na to s vážnou tváří odpověděl, že ne, a že ani neví, kde ty Vilhartice jsou.

Poplach! Poplach! Poplach!

Nedílnou součástí vojenského života byly služby a noční poplachy. Služba se vykonávala 24 hodin. Na začátku jsme sloužili pouze ve funkci pomocníka dozorčího. S dozorčím jsme se střídali po dvou hodinách u telefonu, v noci pak ve spánku. Stanoviště dozorčích byla u stolků na chodbě na každém patře, kde byli vojáci ubytováni. Úkolem dozorčího byla nepřetržitá služba u polního telefonu, odkud přicházely občas rozkazy od nadřízené dozorčí služby u vyšší jednotky, kontrola příchodu a odchodu vojáků, ale i podávání hlášení velitelům o stavu mužstva.

Dozorčí také vyhlašoval poplach. Po dobu dozorčí služby byla stanovena tajná hesla, podle nichž volající poznali, že hovoří s osobami, které jsou kompetentní udílet rozkazy. Rozkazy byly udávány také v heslech. Dozorčí jejich význam znal, nebo – u těch významnějších rozkazů – ho zjistil po rozlepení zapečetěné obálky, která byla označena heslem a uložena v trezoru.

Nejhorší byly noční poplachy. Při jejich vyhlášení musela jednotka co nejrychleji nastoupit v »plné polní« před budovu, kde očekávala další rozkazy. Sledovala se rychlost. Muselo se nastoupit nejméně do tří minut. Kdo se příliš opozdil, tomu hrozil trest – zpravidla nepovolení vycházek.

Snad bych měl ještě vysvětlit, co to znamenalo nastoupit v »plné polní«. Především jsme se museli bleskově obléknout do stejnokroje vzor 21 (košile, kalhoty, blůza a lodička), natáhnout si vysoké boty vzor 24 (půllitráky), vzít sumky na náboje s opaskem a popadnout připravený tlumok. Ten obsahoval deku, ručník, tílko, trenýrky, hygienické potřeby, polní láhev a polní lopatku. Po stranách tlumoku byl ustrojovacími řemínky připevněn srolovaný plášť a nahoře přilba.

Takto jsme vyběhli z místnosti a cestou si vyzvedli z otevřené zbrojnice pušku nebo samopal a brašnu s protichemickou ochranou. Brašna obsahovala protichemickou maskou, pláštěnku, rukavice a přezůvky. Doběhli jsme před budovu na plochu určenou k nástupu a postupně se zařadili na svá místa v nastoupeném útvaru. Jakmile doběhl poslední voják, náš velitel čety Mirek Navrátil ohlásil, že jednotka je nastoupena.

Většinou byly poplachy vyhlašovány jen cvičně. Velitelé zkontrolovali, zda je jednotka úplná a namátkově prověřili, jsou-li vojáci správně ustrojeni. Pak následoval povel k rozchodu a my se vrátili na ubikace. Několikrát se ale stalo, že jsme dostali další rozkaz – nastoupit do připravených nákladních vozů s plachtou (obvykle to byla Tatra 111) a přesunuli se někam mimo Brno, kde pokračoval noční výcvik v terénu. Nejnepříjemnější pro nás bylo, když byl poplach vyhlášen těsně před nástupem na osobní volno, kdy už jsme byli psychicky naladěni na vycházku a měli domluvený osobní program.

Obr. 9. Nákladní automobil TATRA 111 používaný armádou v padesátých letech

Následující příběh se odehrál jedno sobotní letní odpoledne. Umytí, pečlivě oholení, vyžehlené vycházkové uniformy, naleštěné polobotky – takto jsme se chystali na prodlouženou vycházku s povoleným návratem do půlnoci. Jen pár minut chybělo do odchodu, když najednou – zcela nečekaně – byl vyhlášen poplach. Rychle jsme ze sebe všechno shodili, převlékli polní uniformy, natáhli na nohy půllitráky, v běhu popadli zbraň a běželi dolů před budovu. Seřazeni v útvaru jsme čekali, co bude dál. Velitelé překontrolovali stav mužstva, podali hlášení a my čekali na další rozkazy.

V duchu jsme doufali, že bude za chvíli vyhlášen rozchod a my vyrazíme do města, trochu se nadýchat svobody, ale tentokrát to nevyšlo. Rozkaz zněl: Ihned nastoupit do připravených vozidel a přesunout se na polní cvičení někam za Brno. Naskákali jsme do nákladních vozů Tatra 111 s plachtou, posadili se na dřevěné lavice a auta se s námi rozjela. S vycházkami byl pro dnešek konec.

Když náš automobil projížděl po Úvoze, Emil Schwarz náhle vstal, přešel uličkou dozadu a rozhrnul plachtu. Na chodníku opodál stála Boženka – Emilova holka. Měli tam spolu rande.

„Božka, di dom, dnes nemůžu!“ volal Emil z pod plachty nákladního vozu. Posmutnělá Boženka mu stačila jen lehce zamávat a náš automobil uháněl dál ulicemi Brna vstříc plnění bojového úkolu.

Tři generálové

Někdy v říjnu 1951, bylo to pár týdnů po vykonání vojenské přísahy, přišel do Kauniček na inspekci sám náčelník Vojenské technické akademie, generál Lomský, doprovázen dvěma ruskými generály. V té době měl zrovna službu pomocníka dozorčího Jarda Sporer. Shodou okolností seděl zrovna u stolku sám, když spatřil blížící se generály. Chvíli překvapeně koukal, zda ho nemýlí zrak – vidět pohromadě tři generály, to se tak často nestává – pak vyskočil, postavil se do pozoru a odměřeným vojenským krokem jim kráčel vstříc. Před generálem Lomským se zastavil, zasalutoval a podal obvyklé hlášení:

„Soudruhu generále, po dobu mé služby se nic zvláštního nestalo. Hlášení podává vojín Sporer“.

Generál mu pokynul a pokračoval v prohlídce ubikací. Tři generálové chodili od světnice ke světnici, až dorazili do jedné naší. Jako čerství vojenští akademici jsme po složení přísahy dostali 1 kg bonbónů v papírovém sáčku. Někteří je snědli, jiní rozdali, jenom Pravoľub Kurjačka si ten sáček schoval do půllitráku (možná byli ještě další). A co čert nechtěl, generál Lomský se zastavil právě u Kurjačkovy skříňky a otevřel ji. Teď Jarda trnul hrůzou, když generál Lomský spočinul očima právě na botách. Boty byly perfektně čisté, jen se blýskaly – a snad právě to generála zaujalo. Uchopil jednu botu, ale naštěstí ne tu, ve které byl ukryt sáček. *„Čípak jsou ty boty?“* otázal se vlídně. *„Vo-vojína Kurjačky, soudruhu generále,“* vykoktal Jarda a krve by se mu asi nedořezal. Generál botu položil zpět a Jardovi spadl kámen ze srdce, ale pak zapůsobil »zákon schválnosti«. Generál uchopil druhou botu a snad už měl na jazyku pochvalu, když ho napadlo, zda boty mají čisté také podrážky – a v tu chvíli se bonbóny rozkutálely po světnici.

Co následovalo pak, to ví přesně už jedině Jarda. Dozorčí služba později hlásila, že krátce před tím, než z místnosti vyběhli tři rozlícení generálové, bylo slyšet nesrozumitelné česko-ruské výkřiky. Jarda Sporer ale získal jeden nesporný primát, na který byl dlouho pyšný. Nikomu z nás se za celou vojnu nepodařilo, aby ho seřvali současně tři generálové.

Měl v torně »ministerské křeslo«

Nepříjemná byla vojenská cvičení v terénu za špatného počasí a za deště. Protože byl podzim, hezké počasí bylo spíše výjimkou. Po každém takovém cvičení byly naše uniformy a boty značně zablácené, ale při ranním hlášení musely být opět čisté a půllitráky naleštěné černým krémem. Jinak nám hrozil trest – zpravidla zákaz nedělních vycházek. Kromě rýmy, která obvykle někoho z nás postihla, na rozbředlém terénu docházelo i k drobným úrazům.

Jednou se stalo, že student druhého ročníku *Vladimír Blažek* při přeskoku překážky uklouzl a upadl. Vstát se země se mu už nepovedlo – zlomil si nohu.

Přijela sanitka, zraněného Vladimíra Blažka naložila a odvezla do vojenské nemocnice v Židenicích. Jako doprovod byl určen Karel Veškrňa, který měl za úkol přivézt jeho výstroj a výzbroj.

Cesta tam byla dobrá. Karel si liboval. Do nemocnice se svezl sanitkou a výcvik v terénu už pro něj ten den skončil. Jenže cesta zpět ale už tak snadná nebyla, protože se musel do kasáren dopravit sám i s Blažkovými věcmi. Jeho věci v nemocnici jednoduše naskládali do stanového dílce a ranec Karlovi předali. Tím to pro ně skončilo. Karel musel cestovat tramvají. Dovedete si asi představit, jak reagovali cestující, když na zadní plošinu nastupoval zablácený vojín se zabláceným rancem. Lidé před ním zděšeně ustupovali do středu vozu. Karel nakonec zůstal na zadní plošině sám a šťastně dojel do kasáren.

Koho z nás by tehdy napadlo, že tenhle nenápadný vojín, Vladimír Blažek, nemá sice v torně tu pověstnou »maršálskou hůl«, ale má tam »ministerské křeslo«? Koho z nás by napadlo, že ten zablácený voják, kterého důstojníci a poddůstojníci honili po cvičišti, který při přeskoku překážky upadl a zlomil si nohu – je budoucí ministr dopravy a že setrvá v několika vládách premiéra Lubomíra Štrougala téměř třináct let? Vladimír Blažek působil později ve funkci ministra dopravy od 21. listopadu 1975 až do 11. října 1988.

Perfektní puška

Každou sobotu jsme čistili a konzervovali zbraně – v prvém roce to byly pušky, později samopaly. Při výcviku v terénu se zbraně dostávaly do styku s vodou, a tak hrozilo, že se na nich usadí drobné kousky rzi. Čištění pušek – to byl vojenský rituál, který měl svá přísná pravidla. Důraz byl kladen na hlaveň, která musela být uvnitř absolutně hladká. O tom zda je puška čistá, rozhodoval velitel pohledem dovnitř hlavně. Pokud nebyl s výsledkem spokojen, voják musel v čištění pokračovat a hlásit se veliteli znovu za hodinu. Rafinované na prohlídce zbraní bylo, že se konala vždy před nástupem na »osobní volno« – před odchodem na vycházku. To byla pro nás vojáky silná motivace, protože každý se na sobotní vycházku těšil.

Málokomu se povedlo vyčistit pušku správně napoprvé, většina z nás musela s čištěním pokračovat ještě další hodinu. Karel Veškrňa se vždy moc snažil, aby jeho puška byla perfektně vyčištěná, ale přesto mu velitel oznámil,

že čistá není. Když se tato situace opakovala už po třetí a po čtvrté, Karel se naštval. Pušku hodil na postel a místo čištění odpočíval. Za hodinu se ohlásil u velitele, že pušku podle jeho rozkazu znovu vyčistil.

„No vidíte, Veškrňa, teď je to perfektní,“ usmíval se velitel.

V duchu se ale usmíval i Karel. Pochopil smysl tohoto vojenského rituálu. Od té doby čistil pušku jen velmi zběžně a když mu velitel nařídil opakování, nečistil ji vůbec. Vždy mu ta drzost prošla. Důsledky tohoto počínání se ale nakonec přece jen projevily. Když pušku později odevzdával do zbrojního skladu, přebírající voják nad puškou nechápavě kroutil hlavou:

„Člověče, jak jste tu pušku ošetřoval? Vždyť má narezlou hlaveň.“

Přednášky, semináře, cvičení

Neměli jsme ale jen povinnosti vojenské, chodili jsme také každý den na přednášky, navštěvovali semináře a cvičení, museli jsme studovat, připravovat se na zkoušky, ale také rýsovat a zpracovávat zadané úkoly pro cvičení, které byly podmínkou pro získání příslušných zápočtů od asistentů. Volný čas ke studiu byl pouze večer nebo v neděli, pokud na ni nepadla služba nebo výcvik někde v terénu. Ale dalo se studovat i během dozorčí služby. Na některé přednášky chodil celý první ročník ženijní fakulty společně a tyto přednášky se konaly ve velké aule techniky na Veveří. Měli jsme tam například přednášky z matematiky, fyziky a marxismu-leninismu.

Dlužno ale říci, že nás v prvém ročníku učila řada vynikajících pedagogů, kteří sem přešli ze zrušené civilní techniky. Někteří dostali za tento krok nejen vysoký plat, ale i vysokou vojenskou hodnost. V paměti nás všech utkvěla démonická postava pana profesora Kautského, perfektního a elegantního profesora matematiky. Vzbuzoval respekt, ale i panickou hrůzu nejen v řadách nás posluchačů, ale také mezi docenty a asistenty. Pověstné byly zejména jeho přednášky ve velké posluchárně na Veveří, kdy během dvou hodin dokázal hustě popsat dvě obrovské tabule. Na konci udělal tečku a se slovy: *„Vy si tam, pánové, tu tečku nedělejte!“* se s milým úsměvem obrátil k posluchačům.

K populárním vojenským postavám na Vojenské technické akademii patřil také pan profesor generál Sekla, bývalý hauptman c.k. ženijního vojska. Jeho oblíbená rčení byla: *„Nejlepší most je žádný most“* a *„Rakousko prohrálo válku, protože nepoužilo můj skládací most“*. Obvykle jsme ho potkávali na chodbách s rozepnutou blůzou uniformy. Na salutování odpovídal zdvořilým *„Má úcta“* a smekal brigadýrku.

Jestliže úroveň přednášek a cvičení byla u odborných předmětů docela slušná, toto se nedalo říci o výuce marxistické filozofie a politické ekonomie. Tady byla úroveň více než podprůměrná a nějaká věcná diskuse s asistenty na seminářích nebyla vůbec možná, protože oni nebyli vůbec schopni logicky argumentovat a diskutovat, ale jen do omrzení opakovali fráze, které s věcnou podstatou diskutovaného problému neměly nic společného.

V celé zemi byla nastolena atmosféra strachu a vyžadoval se jednoznačný souhlas při hlasování nejen o politických otázkách, ale také při odborných debatách na vysokých školách, pokud se dotýkaly tématu, které se mohlo mít politickou souvislost. K věcným argumentům se nepřihlíželo, každý odlišný názor byl učiteli vnímán jako »nesprávný« nebo přinejmenším »podezřelý«.

Rusům patří prvenství ve vynálezu traktoru

V Sovětském svazu vyšla kniha o ruském vynálezci traktoru Fjodoru Abramoči Blinovovi.

V této knize ukázal L. Davydov na základě přesvědčivého materiálu, že prvenství ve vynálezu traktoru náleží Rusovi Blinovovi a nikoli Američanům. Již v roce 1878, tedy o 34 let dříve než Američané, vynalezl ruský mechanik Blinov housenkový traktor. Jeho vynález nemohl být v carském Rusku uplatněn; na saratovské hospodářské výstavě roku 1889 byl jeho „samochod" zamítnut. To se opakovalo i později a jeden z carských hodnostářů dokonce Blinovovi poradil: „Hoďte to do vody!" Blinov byl sice za jiné vynálezy často odměňován medailemi, ale výdaji na svůj vynález traktoru se tak zadlužil a schudl, že brzy zemřel na tuberkulosu. Jeho vynález však zůstal, byl zlepšován a zdokonalován jeho následovníky, především nadaným konstruktérem traktorů J. V. Maminem.

Maminův zdokonalený housenkový traktor ani kolový traktor nenašel v carském Rusku použití. Teprve po Velké říjnové revoluci bylo možno začít s výrobou traktorů.

Kniha podává přesvědčivé svědectví o tom, že Rusům náleží prvenství ve vynálezu traktoru.

Obr. 10. Dobový výstřižek z Rudého práva – další světové prvenství Rusů

Obr. 11. Dobový plakát – »třídní nepřítel« naslouchá

Buržoazní pavěda

Mezi prvními skripty, které jsme na Vojenské technické akademii dostali, byla i malá, útlá brožura v bílých deskách s nápisem „Marxismus-leninismus“. Měl to být jakýsi úvod do marxistické filozofie. Hned v úvodu byla rozsáhlá kritika kapitalistické vědy. Označovala kapitalistickou vědu za úpadkovou, protože slouží jen kapitálu a slibovala světlou budoucnost socialistické vědě, která slouží lidu. V budoucnosti prý bude socialistická věda přinášet mnohem více užitečných vědeckých poznatků než kapitalistická věda, která za peníze kapitalistů je ochotná zkoumat cokoliv. To mělo podle autora skript přivodit nakonec úplné zhroucení kapitalismu a vítězství socialismu. U tohoto tvrzení byla malá hvězdička s odkazem na poznámku pod čarou, kde stálo doslova: *„Příkladem úpadku současné kapitalistické vědy je kybernetika – buržoazní pavěda, která se snaží lidské myšlení nahradit strojem“.*

Při letmém listování skripty jsem si poznámky pod čarou povšiml. Zaujala mě a zamyslel jsem se nad ní. Tvrzení se mi zdálo nelogické. Několikrát jsem si přečetl související text, ale nenašel jsem v něm jediný rozumný argument, který by toto odvážné tvrzení zdůvodnil. Měla být kybernetika pavědou jenom proto, že se pokouší nahradit určitou lidskou činnost nástrojem, když to tak lidé dělají od nepaměti? Nebo to mělo být proto, že jde o duševní činnost a že v tom byly nějaké filozofické otázky? Marxismus uznával jen materialistickou filozofii, kde duševní činnost byla »odrazem« hmotného mozku. Proč by tedy jednoduchá duševní činnost nemohla být odrazem jiné hmoty? Nakonec jsem dospěl k závěru, že je to hloupost.

Shodou okolností se na nejbližší přednášce téma úpadku kapitalistické vědy a financování různých buržoazních pavěd objevilo. Když se potom na závěr přednášející posluchačů dotázal, zda je jim vše jasné a zda nemá někdo dotaz, zeptal jsem se, proč není kybernetika vědou, ale pavědou.

Profesor začal obšírně rozebírat »prohnilou kapitalistickou společnost«, ale místo věcné odpovědi chrlil ze sebe jen otřepané fráze, které s položenou otázkou nijak nesouvisely. Když po chvíli svůj obšírný výklad ukončil, pohlédl na mne, zda jsem s odpovědí spokojen, ale já nesměle opakoval:

„…ale proč je kybernetika pavědou?“

Nechápavě na mě zíral a pak pokračoval se svými nic neříkajícími frázemi. Občas na mě pohlédl, zda s ním souhlasím, ale výraz mé tváře mu dával zřetelně najevo, že mě jeho odpověď neuspokojuje, a tak když jsem po chvíli opět něco namítl, debatu rázně ukončil slovy:

„Vy se na ten problém nedíváte »třídně«, protože jinak byste to musel pochopit.“

Opravdu jsem jeho způsob myšlení nepochopil, ale již blízká budoucnost ukázala, že mi z této – zdánlivě bezvýznamné debaty – zůstala po kybernetice v mozku viditelná stopa, která zásadním způsobem změnila celý můj další život. To jsem samozřejmě v této chvíli netušil a brzy na příhodu zapomněl.

Naše uniformy

Tak nějak, jak to znázorňuje obr.12, jsme vypadali na podzim a v zimě roku 1951 jako vojáci lidové armády a tak nějak vypadali naši velitelé. Žádná sláva to nebyla, na holky to rozhodně dojem nedělalo, spíše naopak. Ministr národní obrany armádní generál Alexej Čepička se úpěnlivě snažil, aby se československá armáda co nejvíce přiblížila svému velkému sovětskému vzoru a výsledek se brzy dostavil. Dělali jsme sice, co jsme mohli, abychom svůj vzhled trochu vylepšili, ale moc toho dělat nešlo. Marcel Wetterschneider si nějakou dobu skládal lodičku do šířky, jak to viděl na záběrech amerických vojáků v dokumentárních filmech, ale to mu brzy velitelé zakázali.

Na obrázku zleva stojí desátník ve vycházkovém stejnokroji, v plášti s koženým opaskem, v hnědých polobotkách a na hlavě má lodičku (hodnost desátníka mezi námi dosáhl nejdříve Miroslav Navrátil, náš velitel čety). Vedle něj stojí svobodník v polní uniformě, s puškou na rameni a za opaskem má sumky s náboji, na nohou pověstné »půllitráky« a na hlavě přilbu.

Napravo stojí důstojníci – nadporučík v polní uniformě a major v uniformě vycházkové. Důstojníci nosili holínky, ale týkalo se to jen vojáků z povolání. Z nás byli později také důstojníci, ale holínky jsme od armády dostali až v roce 1955 spolu s novými vycházkovými uniformami, ale moc už jsme je neužili.

Obr. 12. Uniformy vojáků Československé lidové armády z padesátých let

Napínáky

Uteklo to jako voda. Pomalu jsme si zvykali na zelené uniformy, na služby, pohotovost, poplachy, noční výjezdy, cvičák, řvaní, sekýrování – tu a tam nám vojnu zpříjemnila krátká vycházka. Vojenský život nám sice lezl na nervy, ale už se to dalo vydržet, už jsme nacházeli v tom stereotypním denním rytmu malé skulinky, kterými se dalo do normálního světa občas uniknout. Teď byly na obzoru Vánoce a s nimi se vynořila naděje, že se většina z nás dostane po delší době opět domů. Všichni asi neodjedeme, někdo bude muset do služby, ale každý doufal, že právě on bude mít to štěstí a vánoce stráví doma mezi svými. Byly to prvé »vojenské Vánoce« a velitelem našeho ročníku byl tehdy nadporučík Květoslav Ptáček – naverbovaný dělnický kádr, »rychlokvašený« důstojník s nízkým IQ, necitlivý, netaktní, ke svým podřízeným měl vždy podezřívavý vztah. Přesto přislíbil, že na Vánoce budeme moci úderem poledne opustit vojenský útvar a odjet domů.

V polovině prosince roku 1951 nastala ta správná zima. Z oblohy se sypaly proudy sněhových vloček; zpočátku na brněnské dlažbě roztávaly, ale sníh padal dál a dál, až pokryl celé město bílou pokrývkou a vytvořil malebnou kulisu pro blížící se Vánoce...

Před Jiřím Stelzigem tak vyvstal nečekaný problém. Věděl sice, že pojede na Vánoce domů, ale nevěděl, jak se dostane k rodičům do Brtnice u Jihlavy. Kdyby totiž mohl vyjet z Brna půl hodiny před polednem, dostal by se snadno vlakem do Jihlavy, kde by přesedl na poslední autobus do Brtnice, ale při pozdějším odjezdu bude muset jít z Jihlavy do Brtnice pěšky. Bylo to jen deset kilometrů – za hezkého počasí hračka – ale teď by musel šlapat v hlubokém sněhu, ve vycházkové uniformě a v polobotkách... Dlouho váhal, ale pak se rozhodl, že svého velitele požádá, zda by mohl odejít o něco dříve. Jde přece jen o půlhodinku, tak snad to pochopí. Při nejbližší příležitosti svou žádost veliteli přednesl:

„Soudruhu nadporučíku, dovolte mi dotaz!“ odříkal v pozoru dobře nacvičenou a na vojně často opakovanou větu.

„Co máte na srdci, Stelzííig?“ pohlédl na něj podezíravě nadporučík.

„Soudruhu nadporučíku, dovolte mi, abych mohl na vánoční dovolenku odjet o něco dříve!“

„O něco dřívééé?... A pročpak, prosím váááš?“

„Abych stihl poslední autobus z Jihlavy do Brtnice, potřebuji vyjet z Brna už 11.30,“ věcně vysvětloval důvod žádosti. *„Jinak budu musel jít deset kilometrů pěšky, a to je v tomhle nečase, v hlubokém sněhu a polobotkách...“*

„Stelzííig, máte doma napínákýýý?“ přerušil ho nadporučík Ptáček.

„Mám, soudruhu nadporučíku.“

„Tak až přijdete domů – tak si ty napínáky strčte do těch promáčenej bot a ty boty si pořádně vysušte!... Odchóóód!!!“

Co k tomu příběhu ještě dodat? Po řadě let, tentokrát už ne nadporučík, ale major Ptáček, důstojník, o jehož nízké inteligenci nikdo z nás nepochyboval, obhajoval v roce 1966 diplomovou práci, aby získal titul inženýra. Navzdory tomu, že jedním z oponentů jeho nekvalitní a opsané diplomky byl náš kolega Jiří Svátek, který ji po odborné stránce úplně »roztrhal«, major Ptáček titul inženýra nakonec přece jen získal.

Inu, říkalo se tehdy *Ať děláš, co děláš, »vé-té-á« uděláš.* Platilo to ale až na malou výjimku – *...pokud proti tobě nestojí »ká-es-čé«.* Kdo měl plnou podporu komunistické strany, mohl získat vysokoškolský titul – i kdyby to byl úplný hlupák. Ale byl také jeden okamžik, kdy nám nadporučíka Ptáčka bylo trochu líto.

Směšný muž

Střežit vojenské tajemství, to patřilo k základním povinnostem každého vojáka. Můžeme polemizovat o tom, zda všechny utajované skutečnosti byly skutečně tak významné, že je mělo smysl utajovat, nicméně platila přísná pravidla, že všechno, co bylo označené razítkem TAJNÉ nebo PŘÍSNĚ TAJNÉ, muselo být uzamčeno v trezoru, který byl zapečetěn. Pečeť byla z měkké plastické hmoty, do níž velitel otiskl razítko, aby se poznalo, zda se někdo nepokusil k tajným dokladům proniknout. Dodržování předpisů při manipulaci s tajnými spisy podléhalo přísné kontrole, kterou vykonávali zcela nahodile důstojníci kontrarozvědky.

Jednou k večeru se z čista jasna objevil v našem objektu ve Všetičkově ulici cizí plukovník. Pomocník dozorčího Vladimír Tříska mu podal hlášení a plukovník ho požádal, aby mu ukázal naše učebny. Procházel učebnami, nahlížel do skříní, do odpadkových košů a po chvíli jeho bystré oko důstojníka kontrarozvědky zaznamenalo závady.

„Zavolejte mi velitele!“ řekl stroze a pomocník šel splnit jeho rozkaz.

Nadporučík Ptáček, který právě odpočíval, uslyšel nějaký hluk a vyšel ven ze své místnosti. Měl rozepnutou košili, rajtky, holínky a po stranách se mu houpaly spuštěné šle. Když spatřil plukovníka, automaticky zavelel »Pozor« a kráčel mu vstříc podat hlášení.

„Pohov, pohov, soudruhu!“ uklidnil ho plukovník. *„Tak vy jste velitel?“*

„Ano, soudruhu plukovníku. Nadporučík Ptáček.“

„Pojďte se mnou!“ pokračoval plukovník a oba kráčeli do jedné z učeben. Tam na stole ležely jakési spisy a plukovník je trochu rozhrnul. Objevilo se červené razítko TAJNÉ!

„Co tu dělá ten tajný spis?“ zeptal se přísně.

„Měl by být v trezoru, soudruhu plukovníku,“ řekl nadporučík a trochu se mu zachvěl hlas.

„V trezoru,“ opakoval po něm plukovník. *„Tak se tam podíváme.“*

Došli k trezoru. Ten byl sice zamknutý, ale chyběla na něm pečeť, nebo přesněji řečeno, visela tam rozlomená na provázku, jak ji tam zanechal někdo, kdo nedávno trezor otevíral.

„Co to znamená?“ zeptal plukovník.

„Je to nepořádek, soudruhu plukovníku.“

„To není nepořádek, to je bordel!“ zařval plukovník. *„A kdo je za to odpovědný...?“*

Nadporučík Ptáček byl zdrcen. Mlčel, třásl se, brada se mu chvěla a po čele mu stékala krůpěj potu.

„Velitel, soudruhu nadporučíku, velitel!“ doplnil plukovník a s cynickým úsměškem dodal: *„Jenže vy nejste velitel. Vy jste... vy jste... směšný muž!“*

První zraněný

Naše ubytování v Kaunicových kolejích odpovídalo vojenskému standardu padesátých let. V místnosti byly čtyři »jednopatrové« železné postele, na každé posteli slamník, vycpaný čerstvou slámou, polštář, deka, prostěradlo. Spali jsme po dvojicích, jeden na posteli dole, nad ním druhý. Všechny postele musely být při odchodu z místnosti jednotně urovnané – povlečený polštář, deka složená spolu s prostěradlem tak, aby prostěradlo vytvořilo na jejím konci u polštáře bílý pruh. Velmi záleželo na tom, aby přikrývka, složená stejným způsobem na všech postelích, byla rovná jako stůl. Dosáhnout tohoto efektu, nebylo vůbec snadné, protože nový slamník byl na začátku vyboulený, později zase proležený. Bylo tedy nutné slámu ve slamníku pravidelně urovnávat, aby se na posteli vytvořila potřebná vodorovná plocha. Kdo si postel ustlal trochu ledabyleji, riskoval, že bude »seřván«, případně potrestán.

O tom, kdo má kde spát, bylo rozhodnuto předem. Když jsme vstoupili do místnosti poprvé, všichni jsme tam již měli své určené místo. Postele byly označeny jmenovkami s našimi jmény, na postelích ležely naše vojenské svršky a další vybavení. Tak se stalo, že někteří z nás byli nuceni poprvé v životě spát nahoře, třebaže s tím neměli žádné zkušenosti.

Osudné se to stalo Marcelovi Wetterschneiderovi, kterému byla přidělena postel nad Karlem Veškrňou. Dole – vedle Karla přes uličku – ležel Zdeněk Tomaštík. Jednou v noci zazněla velká rána. Něco mohutného bouchlo o zem. Karel se Zdeňkem vyskočili a k svému údivu spatřili v uličce ležícího Marcela. Zřejmě zapomněl, že leží nahoře na úzkém lůžku a ve spánku se skutálel se slamníku. Teď seděl na zemi, rozpačitě mžoural kolem sebe a chvíli nechápal, co se vlastně stalo. Pak se ale otřepal, vylezl nahoru na palandu a opět usnul.

Ráno při budíčku jsme si noční příhodu připomněli a z Marcela si dělali trochu legraci. Ale Marcelovi do smíchu moc nebylo. S obtížemi slezl dolů s postele a stěžoval si na bolest ruky. Místo na přednášky, musel na ošetřovnu,

kde zjistili, že má zlomenou ruku. Dali mu ji do sádry a Marcel pak několik týdnů chodil s rukou na pásce.

V té době zavedl ministr národní obrany Alexej Čepička do československé armády (podle sovětského vzoru) nový typ zakončení pracovního dne – říkalo se mu »čepobití«. Chodili jsme na stadión Sokola Brno 1, kde byl slavnostní nástup s hlášeními nižších velitelů těm vyšším a s přehlídkou, po které byl pracovní den oficiálně ukončen a my se opět odebrali na ubikace do Kauniček. Marcel byl nyní donucen chodit na čepobití s rukou v sádře, což mu ale vůbec nevadilo, protože se sádrou na ruce nemusel zdravit vyšší šarže.

Shodou okolností na jedno takové večerní čepobití přišel samotný náčelník Vojenské technické akademie armádní generál Bohumír Lomský. Jeho malá pronikavá očka přejížděla zvolna po nastoupené jednotce až se zastavila u vojáka s rukou v sádře. Snad chtěl demonstroval veřejnosti, že i generál má pochopení pro všední starosti prostých vojáků, a tak k tomu vojákovi zamířil. Marcel vypjal hruď, postavil se do pozoru a překvapeně na něho zíral.

„Kde jste utrpěl zranění, vojáku?“ otázal se generál přátelsky a očekával, že se dozví, jak se voják zranil při běhu terénem, překonávání překážky, při střelbě nebo jiné důležité vojenské činnosti.

„Soudruhu generále, spadl jsem z postele...!“ prohlásil hrdě Marcel.

„Aha!“ zalapal generál Lomský po dechu a vzhlédl k obloze. Pak se otočil a beze slov odešel. Soudruh generál ale netušil, že se s Marcelem setká ještě jednou a tentokrát mu bude moci pořádně vynadat. Stalo se to o rok později při nacvičování slavnostního pochodu s puškou na ruce a nasazeným bodákem pro přehlídku na »Den vítězství« v Praze.

Slavné májové dny

Rok 1952 byl ve znamení přejmenovávání některých brněnských ulic. Nesly totiž jména, která zněla komunistickým představitelům málo socialisticky, či dokonce zaváněla »neblahou« kapitalistickou minulostí a tak měla být definitivně vymazána z československých dějin. Po kolikáté už se tak stalo ve dvacátém století?

Kounicova ulice – nesla jméno českého šlechtice, hraběte Václava Kounice, podporovatele českého školství a zakladatele českých studentských kolejí, byla přejmenována na Leninovu hned po válce a podobný osud stihl také Koliště, z něhož se tehdy staly Stalinovy sady. Nyní následovaly další:

Dominkánské náměstí – náměstí Družby národů,

Zelný trh – náměstí 28.února,

třída Charloty Masarykové - třída 1. máje.

Komunistický režim potřeboval před světem neustále demonstrovat, že má plnou podporu obyvatelstva, že drtivá většina obyvatelstva je s režimem zcela

spokojená a dokonce své čelní představitele miluje. Komunistům nestačilo, že měli naprostou kontrolu nad veškerým tiskem a rozhlasem, že mohli pohodlně manipulovat s veřejným míněním, že jejich kandidáti získávali ve volbách těch pověstných a vysoce nepravděpodobných 99.9 % hlasů – potřebovali i veřejný projev lásky k socialismu. A k tomu jim dobře posloužily teatrálně okázalé oslavy svátku práce.

První květnový den byl sice oficiálně státním svátkem, ale na každém pracovišti, ve škole nebo v úřadě se účast sledovala a zaznamenávala. Kdo se nezúčastnil, dostal automaticky punc člověka, který nemá vyjasněný vztah k socialismu a stával se podezřelým, že s politikou komunistické strany nesouhlasí. To mohlo mít pro něho nepříjemné důsledky, a to nejen pro jeho pracovní zařazení, ale i pro studium na školách nebo pro výjezdy do zahraničí, protože ke všemu bylo zapotřebí souhlasu příslušné organizace komunistické strany.

U nás vojáků to bylo ale jednoduché. My jsme se rozhodovat nemuseli, za nás rozhodli velitelé. Účast na prvním máji nám byla dána rozkazem a voják, jak nám bylo nesčetněkrát opakováno – voják o rozkaze nediskutuje. Brali jsme to tedy stejně jako účast na večerním čepobití nebo v pochodující jednotce, která se na rozkaz velitele dává do zpěvu.

Již brzy ráno jsme stáli připraveni na seřadišti. Pouliční rozhlas vyhrával budovatelské písně a reportér nadšeně popisoval »nádhernou« atmosféru.

Modré a bílé průvody mužů a žen, červené šátečky pionýrů.
Mladý je ten, mladý je ten, kdo bojuje za šťastný život s armádou míru...
Mladý je ten, kdo obrozuje svět, jenž upadl málem do rozvalin,
ať je mu šestnáct či sedmnáct let, mladý, ach mladý je soudruh Stalin...
Mladý je básník, jenž zpívá pro mladé, mladá je píseň, holubička čistá.
My všichni jsme mladí, měšťácký západe, mladý je každý komunista.

V prvomájovém průvodu jsme šli všichni společně. Politická hesla jsme provolávali na povel a předříkával nám je Gustáv Šimončič. Provolávali jsme samozřejmě slávu komunistické straně, Stalinovi, Gottwaldovi, Sovětskému svazu, ale i Československé armádě.

„Ať žije Sovětský svaz! Hurááááá!«
„Ať žije soudruh Stalin! Hurááááá!«
„Čepičkova armáda, dá reakci na záda! Hurááááá!«
„Ať se děje, co se děje, máme svého Alexeje! Hurááááá!«
„Amerika zbraně dává, papež jim je požehnává! Fůůůůj!“

Hesla se střídala jedno za druhým, doprovázená mohutným »Hurá« nebo »Fůj« podle toho, koho se týkala. V jednu chvíli to Šimončič při předříkávání protiamarického hesla popletl. Místo »Fůj« řekl na konci »Hurá«, a tak celá naše jednotka to po něm s velkou radostí zopakovala:

„Amerika zbraně dává, papež jim je požehnává! Hurááááá!“

První slavnostní vojenská přehlídka

Slavnostní vojenské přehlídky u příležitosti státního svátku k ukončení druhé světové války, který se tehdy slavil 9. května jako připomínka »osvobození Československa Rudou armádou«, patřily k nezbytnému vojenskému rituálu. Přehlídkám předcházely dlouhé přípravy a nácvik. U té naší prvé přehlídky se objevila novinka převzatá ze Sovětského svazu. Pochodovali jsme s puškou na ruce a s nasazeným bodákem.

Nacvičovali jsme prakticky už od začátku roku 1952, a to jak v prostorách před Kaunicovými kolejemi, tak přímo na stadionu Sokola Brno, kde se také slavnostní přehlídka konala. Před hlavní tribunou pak pochodovaly jednotlivé fakulty, železniční odbor tvořil samostatnou jednotku v rámci ženijní fakulty. V čele útvaru šli naši velitelé, my jsme byli seřazeni podle ročníků, od prvého ročníku až po třetí.

Obr. 13. Pochodující jednotka železničního odboru Ženijní fakulty VTA v Brně 9.5.1952. V čele útvaru podplukovník Dousek, vpravo podplukovník Severa zvaný »krásný Franta«, zcela vlevo vojín Luděk Šubčík, zcela vpravo ve druhé řadě četař Miroslav Navrátil, vedle něho desátník Lubomír Kurjačka, před nimi svobodník Karel Veškrňa.

Letní vojenský výcvikový tábor

K nejobtížnějším překážkám, jimiž musejí studenti prvního ročníku vysoké školy technické projít, patří zkoušky z matematiky a deskriptivní geometrie. Pro některé studenty-vojáky to byly překážky nepřekonatelné, a tak byli nuceni vysokou školu opustit a pokračovali dál v základní vojenské službě u řadové vojenské jednotky. Také ženijní fakulta zaznamenala na konci prvního ročníku – řečeno vojenskou terminologií – »velké ztráty na lidské síle«. Na konci prvého ročníku zůstala na železničním směru jen »dvacítka« úspěšných.

Studentům civilních škol začínaly teď prázdniny, ale na nás vojáky čekal letní výcvikový tábor v severních Čechách asi dva kilometry od státních hranic v lese blízko malé obce Tisá. Čekal nás nejen vojenský výcvik přímo v »horkém« pohraničním pásmu a terénu, ale také poslední chybějící odborná zkouška z geodézie. A protože se z nás měli stát co nevidět důstojníci v hodnosti podporučíka, museli jsme se připravovat i na zkoušku z vojenských předpisů.

Jako správní příslušníci železničního vojska jsme cestovali vlakem. Byli jsme postupně připojováni k různým vlakovým soupravám směřujícím k cíli na hranicích s Německou demokratickou republikou. Jeli jsme společně s celou ženijní fakultou ve vlastním železničním vagónu z Brna do Prahy, z Prahy do Ústí nad Labem, z Ústí nad Labem do Děčína a z Děčína do obce Libouchec, kde jsme přesedli na nákladní automobil.

Nákladní automobil Tatra 111 zakrytý plachtou nás dopravil do vojenského prostoru na okraji lesa nedaleko obce Tisá. Letní vojenský výcvikový tábor byl oplocen ostnatým drátěným plotem, vjíždělo se tam branou, vjezd a výjezd kontroloval dozorčí u vchodu. Uvnitř areálu byla další zařízení jako vojenská kuchyně, jídelna, autopark a muniční sklad, kde stála rovněž hlídka s ostře nabitým samopalem. Tábor byl zřejmě už připraven a využíván k výcviku jiných vojsk ještě před naším příchodem. Kromě nás, nově příchozích, už tam bylo několik vojáků, kteří zabezpečovali chod a ochranu tábora.

Pro ubytování nám byly přiděleny malé stany s dřevěnými podsadami, každý se dvěma lůžky, uličky mezi stany byly posypané jemným pískem, který se musel uhrabávat a odstraňovat napadané jehličí. Nedaleko stanů bylo volné prostranství, kam se nastupovalo na ranní budíček a večerní čepobití. Stály tam také dva stožáry. Ráno se na ně vytahovaly a večer z nich opět stahovaly státní vlajky – jedna československá, druhá sovětská – rudá vlajka se žlutým srpem a kladivem. Pro ubytování důstojníků sloužily větší a lépe vybavené stany, zvláštní stan měl velitel tábora a sovětský poradce, který dohlížel na to, aby vojenský život v táboře probíhal v souladu se zvyklostmi sovětské armády.

Se sovětským poradcem úzce spolupracoval náš zástupce velitele pro věci politické (všeobecně se mu říkalo podle sovětského vzoru »politruk«). Oba upozorňovali velitele na různá »ideologická pochybení« vojáků a také mu iniciativně předkládali návrhy, jak dosáhnout zlepšení »politické úrovně« celého vojenského útvaru.

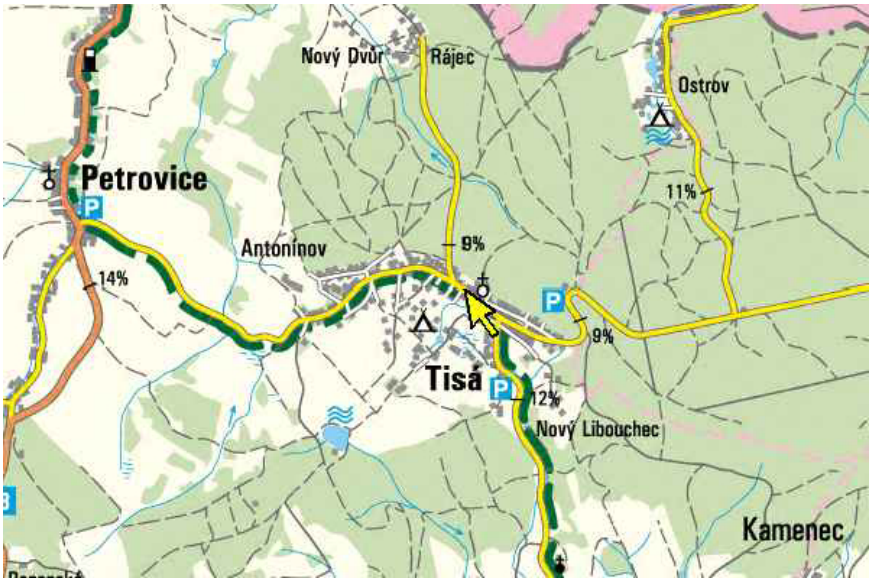

Obr. 14. Obec Tisá, u které byl v roce 1952 vybudován vojenský tábor

Obr. 15. Orientační mapka polohy vojenského tábora u obce Tisá západně od Děčína

V autoparku bylo několik nákladních vozidel a další vojenská technika. Počet motorových vozidel odpovídal potřebné kapacitě pro přepravu všech vojáků na jiné stanoviště mimo tábor. Byly tam převážně nákladní automobily Tatra 111 a o něco menší vozy Praga RN, všechna vozidla ve vojenské barvě khaki, se sedačkami a plachtou, ale byl tam nejméně jeden otevřený terénní osobní automobil pro velitele. Za muniční sklad sloužil malý zděný objekt na okraji lesa. Podél drátěného plotu byly rozestavěny plechové tabule umístěné na dřevěných sloupcích s upozorněním: *Pozor! Střežený vojenský prostor! Vstup přísně zakázán!*

Ideologický problém sovětského poradce

Ubytovali jsme se ve stanech a začal nám všední vojenský život. Budíček, nástup, pracovní úkoly, výcvik, ale také služby a stráže. Jednoho slunného dne, krátce po budíčku, se odehrála následující příhoda. Velitel ukončil denní rozkaz a my se rozcházeli do svých stanů, abychom se připravili na pracovní úkoly. Najednou jsem si povšiml, že před stožáry se státními vlajkami stojí sovětský poradce s naším politrukem, o něčem halasně debatují a ukazují rukama kamsi vzhůru. Pak přiběhl pomocník dozorčího a začal manipulovat se sovětskou vlajkou. Stáhl ji o půl metrů dolů a po chvíli opět nahoru. Udělal to nejméně pětkrát za sebou. Pak se obrátil na sovětského poradce s politrukem a pokrčil rameny.

„Éto ně vazmóžno!“ hartusil sovětský poradce a divoce gestikuloval. Přiběhl další voják a spolu s dozorčí službou dále manipulovali se sovětskou vlajkou – nahoru, dolů, nahoru, dolů, nahoru...

Pohlédl jsem vzhůru a pochopil, o co jde. Československá vlajka visela o malý kousek výš než sovětská. To zřejmě sovětský poradce považoval za politicky neúnosné a muselo se to napravit, aby neutrpěla prestiž Sovětského svazu. Služba se tedy pokoušela na jeho pokyn sovětskou vlajku zvednout, ale lanko se kdesi nahoře zaseklo a ať dělala, co dělala, vlajku ne a ne o ten malý kousek posunout výš.

„Éto ně vazmóžno! Éto ně vazmóžno!“ lamentoval stále sovětský poradce a náš politruk jen nervózně chodil kolem vojáků a udílel jim rady, jak s tím neposlušným lankem pohnout.

„Vono asi tomu sovětčíkovi vadí, že ta naše fangle je vo kousek vejš,“ zabrumlal kdosi vedle mě a zamířil volným krokem ke stožárům. Zastavil se pod československou vlajkou a chvíli pozoroval počínání kolegů u sovětské vlajky – nahoru, dolů, nahoru, dolů... Pak uchopil lanko a československou vlajku spustil o deset centimetrů níž. Na to se otočil a beze slov odcházel.

„Charašó, charašó! Úmnyj soldat, úmnyj soldat!“ rozesmál se sovětský poradce, když mu po chvíli došlo, jak ten český voják geniálně vyřešil jeho obtížný ideologický problém.

Strach má velké oči

Nedaleko muničního skladu stála strážnice, kam každý večer nastupovala čtyřčlenná stráž do služby na dvacet čtyři hodin. Skládala se z velitele a tří strážných, kteří se střídali na hlídce každé dvě hodiny. Ozbrojenou hlídku odváděl na místo velitel strážnice a vystřídaného opět přiváděl zpět. Strážný byl vyzbrojen ostře nabitým samopalem. Každý ze strážných měl čtyři hodiny na odpočinek před nástupem na další hlídku, a aby nedošlo při střídání stráží ke zneužití, byla vyhlášena tajná hesla, kterým se musela nově nastupující stráž ohlásit. Hesla se stále měnila podle určitých pravidel.

Muniční sklad stál na okraji lesa blízko plotu z ostnatého drátu a ozbrojená hlídka chodila podél něho sem a tam, občas obešla sklad, nebo se u něj na chvíli zastavila a opřela se o zeď. Ve dne to nebyl žádný problém. Bylo vidět široko daleko a strážný včas uviděl, když se někdo přibližoval. Horší to bylo v noci. Les se změnil v jedinou velkou temnotu, a i kdyby se někdo proplížil až k okraji plotu, nemohl být hlídkou spatřen.

Uvědomil jsem si to až na své prvé noční hlídce. Stál jsem na mýtině v šeru měsíčního svitu a proti mně černá, neproniknutelná temnota – kolem hluboké ticho, jen občas přerušené prasknutím větévky, snad pod nohami zvěře, nebo lehkým zašuměním při závanu větru. Nejdříve jsem tomu nevěnoval příliš pozornost, ale pak začala pracovat fantazie. Co když se z toho temného lesa ke mně plazí nějaký diverzant, aby se zmocnil zbraní a munice. Má mě jako na dlani, může klidně zamířit a třeba mě má už na mušce, jen stisknout spoušť, ale já ho nevidím. Dostal jsem strach. Schoval jsem se za zeď skladu a přitiskl se k ní. Tam jsem se cítil o něco bezpečněji. Pozoroval jsem les před sebou a snažil se proniknout hustou temnotou. Neviděl jsem ale vůbec nic.

„Blbneš, jseš vystrašenej jako malej kluk“, přesvědčoval jsem sám sebe a pomalu se uklidňoval.

Náhle jsem ale zaslechl zřetelný kovový zvuk – klap, klap. Jakoby lehký náraz plechu. To nemohl být přirozený zvuk lesa, to byl zvuk, který do lesa nepatří. Srdce se mi rozbušilo a sevřel jsem pevněji nabitý samopal. Chvíli bylo ticho, ale potom zase – ten podivný plechový zvuk – a bylo to už docela blízko někde za plotem... a za chvíli zase – klap.

Teď už jsem nemohl dál váhat. Kdyby tam někdo byl a chtěl mě zastřelit, mohl to už dávno udělat. Rozhodl jsem se, že musím přijít věci na kloub. Natáhl jsem závěr samopalu, ale pro jistotu ho nechal zajištěný a pomalu se plížil podél zdi k místu, odkud přicházely ty podivné zvuky. Ušel jsem takto sotva dva metry, když se obloha trochu rozjasnila a svit měsíce ozářil okraj lesa. Spatřil jsem sloupek se známou plechovou tabulí, na které bylo napsáno: *Pozor! Střežený vojenský prostor! Vstup přísně zakázán!* Vtom zavanul lehký vítr a plechová tabule se trochu pohnula – udělalo to: klap, klap.

Stůj nebo střelím!

Jarda Sporer a Jirka Stelzig byli pověřeni požární hlídkou. Dostali za úkol několikrát za den obejít tábor a zjistit, zda někde nehoří. Přes den to probíhalo zcela bez problémů, a tak se vydali někdy po půlnoci na svou noční obchůzku. Procházeli pomalu podél plotu z ostnatého drátu kolem tábora, až se přiblížili k muničnímu skladu.

U muničního skladu byla dnes na stráži naše jednotka, několikrát se už tam se svými kolegy pozdravili.

„Stůj!“ zaznělo jim nečekaně v ústrety. Byl to Mirek Navrátil – zřejmě nastoupil právě do stráže a nikdo mu neřekl, že mají požární hlídku.

„To jsme my, Mirku,“ volá do tmy Jarda Sporer.

„Stůj!“ ozvalo se znovu, ale o něco důrazněji.

„Mirku, neblbni, máme požární hlídku, chodíme kolem tábora, díváme se, jestli někde nehoří,“ vysvětloval Jirka Stelzig a popošel pár metrů dopředu.

„Stůj nebo střelím!“ ozvalo se tentokrát už výhružně ze tmy.

Jarda s Jirkou usoudili, že nemá smysl se s ním dál bavit. V tichosti se vrátili, velkým obloukem ho obešli a svou protipožární obchůzku tábora zdárně dokončili.

Jenže Mirkovy potíže s ostrahou muničního skladu tím ještě neskončily.

Mužstvu sice nebylo povoleno tábor opouštět, ale jak je známo, touha po svobodě je vždy silnější, než veškerá nařízení, která ji omezují, a tak kdosi po čase našel způsob, jak zákaz obejít. Objevil zamaskovanou díru v plotě poblíž muničního skladu. Stačilo jen, aby jeden z vojáků dolní ostnatý drát zvedl a druhý mohl plot podlézt. Šlo to ale udělat jen s vědomím stráže u muničního skladu. Pokud byli na stráži vojáci z naší jednotky, mohlo se jít večer na chvíli na »průzkum« do vesnice. A toho někteří z nás jednou využili.

Následující příhodu vyprávěl před časem Zdeněk Tomaštík. Vraceli se tři z výletu v době, kdy byl na stráži Mirek. Kromě Zdeňka tam byl ještě Marcel Wetterschneider a někdo třetí. Kdo byl ten třetí, to si Zdeněk nepamatoval a už se to asi nikdy nedozvíme, protože Zdeněk i Marcel odešli tam, odkud není návratu. Mně by do toho příběhu nejlépe zapadl Jirka Svátek (řečený Icek) se svým typickým »hantecem«. Kdyby tam opravdu byl, mohlo to probíhat takto:

Trojice vojáků opatrně obešla tábor a lesem došla až k díře v plotě. Tam Jirka Svátek pozvedl ostnatý drát a druzí dva vlezli potichu dovnitř. Jako poslední lezl Jirka, ale zachytil se uniformou o ostnatý drát a tiše zaklel:

„Do hajzlu, zvedni to pořádně, Marceli, nebo si natrhnu hózny“.

Strážný u muničního skladu zaslechl zvuk a okamžitě zvolal: *„Stůj!“*

Mirka Navrátila ihned poznali podle hlasu.

„Hele, Mirku, neblbni! To jsme my,“ snažil se to potichu šeptem vysvětlit Zdeněk Tomaštík a udělal pár kroků směrem k němu. *„Vracíme se z vejletu.“*

„Stůj!“ vykřikl znovu Mirek Navrátil.

„Mirdo, nedělej si z nás prču, hrnem se do hangáru, tak nás pusť, vole!“ zazněl prosebný hlas Icka Svátka.

Na druhé straně bylo jen zlověstné ticho. Mirek Navrátil zřejmě prodělával vnitřní boj – pustit je dál, nebo zastřelit?

Udělali znovu pár kroků.

„Stůj! Stůj!“ zařval zoufale Mirek Navrátil.

„Hergot, nedělej bugr, nebo přilítne »fógl« a dem do lochu!“ zareagoval okamžitě Icek. Přezdívka »fógl« patřila nadporučíkovi Ptáčkovi.

Zdeněk Tomaščík se znovu pokusil o smírný dialog, ale jakmile udělal dva kroky dopředu, zazněl znovu Navrátilův nervózní, třaslavý příkaz:

„Stůj!... nebo... nebo střelím!“

Byla to naprosto absurdní situace a ačkoliv jim Mirek vyhrožoval, že je zastřelí, Zdeňkovi to přišlo strašně k smíchu a hlasitě se zasmál.

„Nelochči se, vole, dyť von je šáhlej,“ zašeptal Icek. *„Je nás tu schopen vodkráglovat,“* a tiše pokračoval: *„Je to v kopru, balíme kramle, nechcu končit někde na krchově. Hodíme si sicnu a počkáme, až toho dacana vystřídají. Snad nás do tý doby nevodpráskne.“*

Do hry ale vstoupil Marcel Wetterschneider:

„Mirku, dobře poslouchej. My teď jdem do našich stanů. Jestli to do nás, ty vole, napálíš, dostaneš prokurátora. Těžko mu vysvětlíš, žes nás nepoznal. Tak chvilku přemejšlej, než to zmáčkneš."

Po těch tvrdých, upřímných slovech Marcel vykročil směrem k muničnímu skladu a Icek se Zdeňkem za ním. Když Mirka míjeli, stále ještě v rukou svíral samopal namířený tam, kde před chvíli stáli, celý se třásl a po tváři mu stékaly krůpěje potu.

Náhodný výstřel

Vracel jsem se z hlídky od muničního skladu spolu s Jaromírem Kličkou na strážnici. Jaromír byl velitelem stráže a mě přišel někdo vystřídat. Jaromír ho tam jako velitel přivedl a se mnou se teď vracel. Když jsme došli na strážnici, zbývající člen stráže odpočíval na lůžku – nebo přesněji řečeno na jednom ze slamníků, které ležely na zemi u stěny vlevo od vchodu a sloužily strážným jako lůžka k odpočinku.

Byl takový bezpečnostní předpis, že na strážnici nesměly být ponechávány nabité zbraně, takže po návratu z hlídky se vyjímaly zásobníky a prohlížela se hlaveň, zda v ní nezůstal náboj. Tehdy jsme používali samopal vzor 26, který měl sklopnou ramenní opěrku. V zásobníku bylo 32 nábojů a zasunoval se do samopalu zespoda. Zasunutím zásobníku ale nebyla zbraň ještě připravena ke střelbě. Aby bylo možno ze samopalu vystřelit, musel voják nejprve natáhnout závěr směrem k sobě a tím zasunout do hlavně první náboj. Po výstřelu se už

další náboje zasouvaly ze zásobníku do hlavně automaticky. Pokud se tedy ze samopalu nestřílelo, stačilo jen odejmout zásobník a preventivně nahlédnout do hlavně, není-li tam náboj. Tuto operaci jsme dělali pravidelně a zcela automaticky – odejmout zásobník, mírně přitáhnout závěr k sobě, nahlédnout do hlavně, je-li prázdná, pustit závěr a ten se sám vrátil do základní polohy.

Takto jsme postupovali také tentokrát po příchodu na strážnici. Já jsem odejmul zásobník s náboji ještě před strážnicí, nahlédl do hlavně a pustil závěr. Jarda Klička, který šel přede mnou a už vstoupil dovnitř, zaslechl cvaknutí mého závěru. V tu chvíli si asi uvědomil, že by to měl udělat také, a tak s tím začal, ale už na strážnici. Jenže se dopustil závažné chyby, která mohla být osudná pro odpočívajícího strážného.

Místo toho, aby nejdříve vyjmul zásobník a pak nahlížel do hlavně, začal obráceně. Přitáhl trochu závěr, podíval se do hlavně – ale pak si asi uvědomil, že napřed musí vyjmout zásobník, tak závěr pomalu vrátil do původní polohy. Neuvědomil si ale, že při manipulaci se závěrem mu už jeden náboj do hlavně vklouzl. Pak odejmul zásobník a pro jistotu ještě jednou přitáhl závěr a pustil. Vyšel výstřel...! Náboj zasáhl podlahu a prolétl jen půl metru od ležícího vojáka. V dřevěné podlaze zela jen malá dírka.

Počáteční úlek se změnil v úlevu – nikomu se na štěstí nic nestalo. Měli jsme sice ještě malý problém s počty nábojů, které byly přísně evidovány při odevzdávání zbraní, ale i ten jsme zdárně vyřešili. Při ostré střelbě ze samopalu na střelnici, kde nám před střelbou vydávali ostré náboje a po ukončení střelby zase odebírali prázdné nábojnice, Jarda si jeden ostrý náboj ponechal, nevložil ho do zásobníku a tedy nevystřelil. Spolu s prázdnými nábojnicemi potom odevzdal i tu nábojnici od muničního skladu.

Knedlíková válka

Byla neděle a Zdeněk Tomaštík měl službu dozorčího kuchyně. Úkolem dozorčího kuchyně bylo dohlížet na provoz kuchyně, zajišťovat pracovní síly z řad vojáků na škrábání brambor, mytí nádobí, úklid a jiné pomocné práce. Na nedělní oběd byly naplánované knedlíky plněné marmeládou – říkalo se jim »blbouni«. Jenže kuchařům se tehdy knedlíky moc nepovedly. Když jsme pak nastoupili do jídelny a pustili se do nich, připadali jsme si, že koušeme do gumy. Přesto je někteří se sebezapřením a s kyselou tváří začali jíst, ale jiní do nich jen kousli a vyjedli část se zavařeninou. Část osazenstva protestovala tím, že se knedlíků ani nedotkla.

V jídelně nastala napjatá atmosféra. Vojáci brumlali a nadávali. Pak někdo uchopil knedlík a hodil ho po kuchaří. Za chvíli vylétl knedlík zpátky a zasáhl někoho u stolu. Zasažený sice nevěděl, kdo po něm ten knedlík hodil, ale pro jistotu ho hodil tím směrem, odkud přilétl... Ostatním pozorovatelům to přišlo

zábavné a tak si taky hodili knedlíkem. Za chvíli vypukla urputná bojová vřava.

Knedlíková válka trvala jen čtvrt hodiny. Když skončila nastoupila úklidová četa k likvidaci zbytků munice. Knedlíky ležely všude kolem po celé jídelně – na zemi, na stolech, na židlích, našly se i v kuchyni mezi nádobím a několik účastníků bitvy je objevilo zapadlé v hlubokých kapsách uniformy.

Podle svědectví dozorčího kuchyně Zdeňka Tomaštíka nasbírala prý služba dvoje plné necky vystřílených knedlíků a darovala je místním prasatům.

Degradovaný plukovník

Na závěr letního výcvikového tábora jsme dělali zkoušky z vojenských řádů a předpisů. Složení této zkoušky bylo nezbytnou podmínkou pro získání hodnosti podporučíka. Zkoušel nás plukovník Ledeč. Na zkoušku se chodilo po dvojících. Jeden byl zkoušen a druhý na zkoušku čekal. Jakmile plukovník Ledeč zkoušeného propustil, připravený čekatel zaujal místo zkoušeného a na místo čekatele postoupil další voják.

Ve frontě na zkoušku stál Emil Schwarz a hned za ním Jarda Sporer. Je dnes jediným žijícím svědkem. Emil už nervózně přešlapoval a očekával, že bude vyzván, aby nastoupil ke zkoušce. Konečně se ozvalo: *„Další!“*

Emil vstoupil odhodlaně dovnitř a ohlásil se podle vojenských předpisů:

„Soudruhu nadporučíku, vojín Schwarz. Přišel jsem na váš rozkaz.“

Plukovník Ledeč na něj pohlédl a mohutným hlubokým hlasem se zeptal:

„Soudruhu vojíne, proč jste mě degradoval?“

Emil na něj nechápavě koukal. Podíval se mu znovu na nárameníky a viděl tam opravdu tři hvězdičky, a tak s klidem Angličana odpověděl:

„Ale vždyť jsem vám řekl »soudruhu nadporučíku!«“

Plukovník Ledeč se lehce pousmál a řekl:

„No, tak se posaďte, soudruhu vojíne – a nejdříve si probereme vojenské hodnosti...“

Ale protože Emil Schwarz vojenské hodnosti perfektně popsal a protože také správně odpověděl na všechny další otázky, důstojnickou zkoušku udělal. Jen plukovník Ledeč si na závěr neodpustil malou ironickou poznámku:

„Protože jste, soudruhu vojíne, prokázal dobré znalosti vojenských řádů, zkoušku jste udělal. Snad byste si měl ještě trochu zdokonalit své praktické dovednosti. Rozpoznávání okolí a jeho správné vyhodnocení, to je pro vojáka životně důležité... Teď můžete odejít a pošlete sem dalšího uchazeče. Řekněte mu, že plukovník Ledeč ho očekává.“

„Provedu!“ řekl rázně šťastný Emil. Postavil se do pozoru, zasalutoval a udělal »čelem vzad« – a v té chvíli pochopil úvodní otázku zkoušejícího.

»Soudruhu vojíne, proč jste mě degradoval?«

Toto přehlédnutí vojenské hodnosti nebylo zcela ojedinělým případem a za dobu studia se nám jich přihodilo několik. Něco podobného se povedlo také Jiřímu Rečkovi – a bylo to už v době, kdy on sám byl poručíkem.

Někdy v roce 1955, o přestávce mezi přednáškami, vstoupil do učebny náčelník fakulty plukovník Dousek. Poručík Jiří Reček byl na učebně v té době důstojníkem s nejvyšší hodností, a tak musel podávat hlášení. Přestože jsme všichni dobře věděli, že Dousek je plukovník, a nepochybně to musel vědět i Jiří Reček, teď asi nějak znervózněl.

Zavelel »Pozor!« Mužstvo se postavilo a on kráčel vstříc veliteli. Došel až před plukovníka, ze zvyku se mu zadíval ještě na nárameníky a potom spustil:

„Soudruhu »nadporučíku«, máme právě přestávku mezi přednáškami. Stav: 15 mužů, 3 jsou omluveni. Hlášení podává poručík Reček.“

Náčelník se zazubil a zareagoval neméně vtipně, jako před časem jeho kolega plukovník Ledeč:

„Soudruhu »desátníku v záloze«, proč jste mě degradoval?“

Jirka Reček trochu zrudnul a hned se začal náčelníkovi omlouvat. Ten jeho omluvu přijal s úsměvem a pochopením. Napětí se uvolnilo a celá učebna se hlasitě rozesmála.

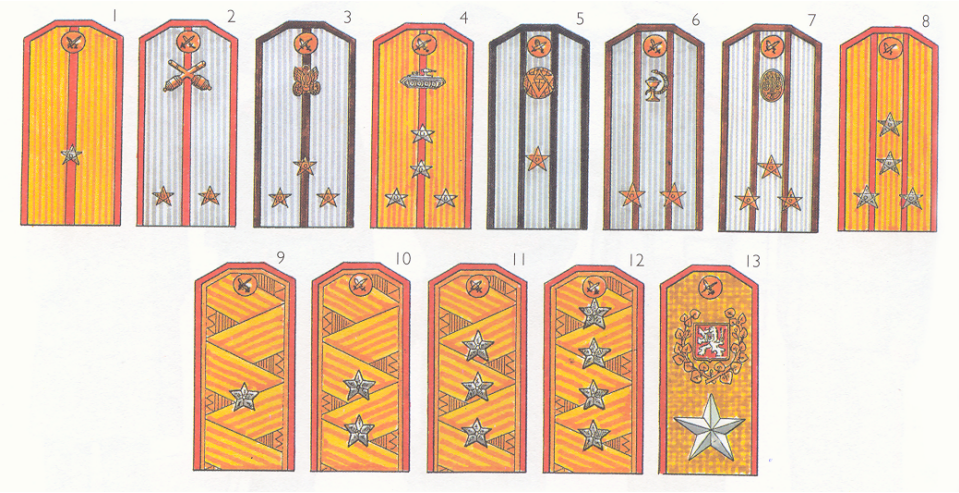

Obr. 16. Hodnostní označení důstojníků a generálů Československé lidové armády 1950-59

Příslušníci bojových útvarů měli nárameníky zlaté, příslušníci nebojových útvarů stříbrné. (1) podporučík pěchoty, (2) poručík dělostřelectva, (3) nadporučík automobilového vojska, (4) kapitán tankistů, (5) štábní kapitán – od r. 1953 major zeměměřičů, (6) major – od roku 1953 podplukovník zdravotnictví, (7) podplukovník – od r. 1953 plukovník justiční služby, (8) do roku 1953 plukovník pěchoty, (9) brigádní generál – od roku 1953 generálmajor, (10) divizní generál – od roku 1953 generálporučík, (11) sborový generál – od roku 1953 generálplukovník, (12) armádní generál, (13) prezident a vrchní velitel čs. branné moci.

Vojenská technická akademie
7. fakulta – železniční
1952 - 1953

Plán podplukovníka Miroslava Douska vyšel. V srpnu roku 1952 vznikla na Vojenské technické akademii již sedmá fakulta – železniční. On se stal jejím náčelníkem a byl povýšen do hodnosti plukovníka. Ve skutečnosti ale šlo jen o formální administrativní změnu. Náš existující železniční odbor při Ženijní fakultě se pouze přejmenoval na Fakultu železniční.

Pro plukovníka Douska to byl jen další stupínek v jeho kariéře, pro nás – řadové vojáky a studenty to znamenalo stěhování. Stěhovali jsme se nejprve z Kaunicových kolejí do dřevěných baráků na Kraví horu – my jsme říkali na »Monte Bú«. Vyměnili jsme si tak ubytovací prostory, které za války sloužily gestapu jako vězení a kde na nádvoří stávala šibenice, za dřevěné baráky, které postavilo gestapo jako internační tábor. Nevypadalo to tam moc dobře, ale naštěstí jsme tam dlouho nepobyli a přestěhovali jsme se na Leninovu ulici č.65 (dnes už opět Kounicovu), kam jsme chodili i na přednášky.

Obr. 17. Kraví hora (Monte Bú) – místo, kde jsme trávili prvé dny druhého ročníku nově zřízené Fakulty železniční Vojenské technické akademie v Brně.

Velkorysý nadporučík

Měli jsme už za sebou rok vojny a dle vojenské mluvy jsme už byli »staří mazáci«. Mohli jsme sice na vycházky chodit pravidelně, ale protože většina z nás nebydlela v Brně, nejvíce nám vadilo, že jsme nemohli častěji jezdit domů za rodinami a přáteli. Povolenky k opuštění se vydávaly jen sporadicky, a tak jsme museli nedělní volno trávit u posádky v Brně, nanejvýš s propustkou na vycházku do města na několik hodin, s návratem nejpozději do půlnoci.

Časem jsme přišli na to, že mnoho našich velitelů a důstojníků o víkendech opouští posádku a vrací se domů ke svým rodinám zcela pravidelně téměř každý týden. U posádky zůstával jen ten, který měl službu dozorčího. Zdálo se nám velmi nepravděpodobné, že by velitel povoloval odjezd k rodinám tolika důstojníkům a tak často, a tak jsme usoudili, že mnozí důstojníci opouštěli posádku bez povolenky »na černo«. Několik z nás se o nepovolený odjezd pokusilo také, a protože jim to vyšlo, dalších případů opouštění posádky »na černo« zvolna přibývalo. Domů se cestovalo vlakem, a nejkritičtějším místem se stávalo nádraží, kde se voják mohl střetnout s posádkovou kontrolou.

Obr. 18. Dnes už známe parní lokomotivy jen z obrázků a ze starých filmů, ale v padesátých letech dvacátého století byl vlak tažený parní lokomotivou tím nejběžnějším dopravním prostředkem. Vlakem jsme většinou cestovali domů za svými rodinami, vlakem jsme se zase vraceli zpět k posádce.

Jednou v sobotu odpoledne se takto vydal na cestu domů do Ivančic také Karel Veškrňa. Vše probíhalo hladce jako obvykle, bez velkých problému se dostal na brněnské nádraží. Sotva však prošel turniketem na páté nástupiště a ušel několik kroků, ozvalo se za ním:

„Karle!“

Ohlédl se a spatřil nadporučíka Pelikána. Ten jezdil pravidelně domů do Moravských Bránic. Karel zachoval klid, zasalutoval a podal mu hlášení.

„Co tady děláš?“ otázal se velitel.

Karel si uvědomil, že v situaci, v jaké byl přistižen, nemá smysl se nějak vymlouvat, a tak odpověděl po pravdě:

„Chtěl jsem jet domů, soudruhu nadporučíku, ale teď to vypadá, že už domů nepojedu.“

„To tedy nepojedeš!“ řekl přísně nadporučík. *„Vrať se okamžitě do města a v pondělí se hlas u svého velitele!“*

„Provedu,“ odpověděl Karel a smutně odcházel.

Neušel ještě ani tři kroky, když za sebou znovu uslyšel:

„Karle!“

Otočil se a uviděl, že mu nadporučík Pelikán kyne rukou, aby se vrátil.

„Poslyš, za to žes mi nelhal a nesnažil ses hloupě vymlouvat, tak na to zapomenem. A teď pojď, ať nám neujede vlak!“

Karel si oddechl a v duchu přemýšlel, kde se tu náhle vzala ta nečekaná velkorysost – pro nadporučíka Pelikána ne příliš typická? A našel vysvětlení. Pelikánovi pravděpodobně došlo, že kdyby trval na svém rozkazu a případ se začal vyšetřovat, mohl by se ho někdo zeptat, co na tom nádraží u vlaku dělal, když ani on neměl povolení k opuštění posádky. A na případný dotaz velitele by Karel jistě zcela po pravdě dosvědčil, že ho viděl vlakem odjíždět...

Já osobně jsem s nadporučíkem Pelikánem vycházel dobře. Říkali jsme mu »Pelda«. Musím říci, že ke mně se choval »otcovsky«. Různé drobné vojenské poklesky (jako je pozdní příchod z vycházky nebo opomenutí pozdravit vyšší šarži) posuzoval rozumně a s patřičným pochopením. Proto mě překvapilo, když jsem se od svých kolegů doslechl, že v srpnu 1968, po invazi a obsazení Československa sovětskou armádou, patřil Pelikán k nejtvrdším kritikům Vojenské technické akademie. Podle něj tehdy VTA politicky selhala. Mínil tím i její absolventy a byl přesvědčen, že ti, co selhali, by měli být za své činy potrestáni. Zřejmě proto se aktivně podílel na politických čistkách v armádě, které zde v sedmdesátých letech probíhaly obzvlášť tvrdě. Pelikán má na svědomí propuštění několika svých bývalých kolegů, podřízených a civilních zaměstnanců. Mezi nimi byl i náš Emil Schwarz. Emil zemřel v roce 1978, jen několik let od toho osudného dne, kdy byl z politických důvodů vyhozen ze zaměstnání. Bylo mu pouhých čtyřicet šest let.

Dramatický podzim

Těch několik měsíců na zlomu roku 1952 a na začátku roku 1953 mám stále v živé paměti. Bylo to období plné dramatických politických událostí, na které se nedá jen tak zapomenout.

Dne 20. listopadu 1952 začal v Praze soudní proces s takzvaným »vedením protistátního spikleneckého centra« v čele s bývalým generálním tajemníkem komunistické strany Rudolfem Slánským. Nemá smysl zabíhat do podrobností, případ je dostatečně znám a popsán v literatuře. Díky medializaci procesu, a to v roce 1952, v roce 1968 a zejména po zhroucení komunistického režimu, jsou nenávistně zlá slova prokurátora Josefa Urválka (váhám v jeho případě použít titulu JUDr.) dostatečně známa:

„… a nechť na ně dopadne ocelová pěst dělnické třídy, která až do kořene vypálí tu hlízu zrady…“

Průběh procesu byl vysílán v rozhlase, zprávy o něm zabíraly titulní stránky Rudého práva, ze závodů a škol začaly chodit petice pracujících žádající pro odsouzené nejvyšší trest. Akci organizovaly základní organizace komunistické strany, takže nemohly chybět protesty ani z Vojenské technické akademie a také z naší železniční fakulty. Protestní petici se žádostí o nejpřísnější tresty přinesl někdo již hotovou na mimořádně svolanou schůzi. Přečetli ji a my jsme hlasovali – že s ní souhlasíme, že může být odeslána. A jak jsme asi hlasovali? Samozřejmě jednohlasně. Všechno se tehdy schvalovalo jednohlasně.

V pátek 27. listopadu soud skončil. Bylo vyneseno jedenáct rozsudků smrti a tři na doživotí. Klement Gottwald svému kamarádovi Rudolfu Slánskému milost neudělil. Trest smrti byl vykonán již ve čtvrtek 3. prosince 1952.

Smrt diktátora

Od popravy uplynuly pouhé tři měsíce, když svět vyslechl překvapivou zprávu, že 5. března 1953 zemřel nejvyšší představitel Sovětského svazu Josif Vissarionovič Stalin. Stalinova smrt poznamenala celou společnost.

Na veřejných budovách visely černé prapory, rozhlas vysílal vážnou hudbu, recitovaly se oslavné verše Vítězslava Nezvala, které napsal krátce po válce:

Zeptáš-li se dítěte, koho rádo má,
odpoví – mámu, tátu a pak Stalina...
...až všechno nepřátelství pomine,
pak naše v slunci narozené děti,
budou Vám žehnat, Staline,
a všem nám trochu záviděti,
že směli jsme Vás z blízka znát,
že narodili jsme se časně,
že maličcí jsme směli psát,
na Vás a Vaší počest básně.

Smuteční fotografie Stalina otiskly všechny noviny a časopisy, fotografie Stalina se smuteční páskou a květy se objevily za výklady obchodů a ve vývěsních skříňkách nejrůznějších veřejných organizací, ale i za okny bytů, kde bydleli lidé, kteří dávali veřejnosti najevo své komunistické přesvědčení a smutek nad úmrtím »velkého Stalina«.

Stalin zemřel ve čtvrtek a proto následující víkend nehrála divadla, kina, sportovní utkání byla odložena. Oficiálně vládl smutek, ale pro normální lidi Stalinova smrt zase tak moc neznamenala. Od konce války už uplynulo téměř osm let a – navzdory tomu, že české zahraniční vysílání bylo rušeno podobně jako za nacistické okupace – na veřejnost pronikaly zprávy o komunistických zvěrstvech páchaných za éry Stalina ve jménu »diktatury proletariátu«. Podle našich komunistů to sice byla »špinavá propaganda západních imperialistů«, ale obyčejní lidé, kteří měli své zkušenosti s nacisty – a v této době s pětiletou vládou komunistů – oficiálním zprávám nevěřili.

Protože v době státního smutku nebylo večer kam jít, hodně lidí skončilo v hospodách, kde se při pivě debatovalo o všem možném. A tak nějak se asi rozhodoval jeden z našich starších kolegů – Slovák Gustáv Šimončič. Odpoledne potkal tři známé ze Slovenska, a společně usoudili, že nejlépe se dá politická situace zhodnotit u několika piv v hospodě »U Stopků«.

Obr. 19. Proslulá brněnská pivnice »U Stopků«

Obr. 20. Brněnský Špilberk

Snad by se to bylo všechno obešlo bez problémů, jenže v onen den smutku musely všechny hospody zavírat o něco dříve, a tak když před půlnoci Šimončiče a jeho tři kumpány vyzvali, aby odešli, ztropili výtržnost a zuřivě se bránili. Nakonec je z hospody vyhodili. Ale temperamentní, pivem posílení Slováci pokračovali dál Českou ulicí za zpěvu, křiku a hulákání. Nemohlo to vlastně ani nijak jinak dopadnout – chytila je vojenská »lítačka« a odvezla do vězení na Špilberk.

Ráno se zpráva o uvěznění Šimončiče na Špilberku roznesla po celé Vojenské technické akademii. Patrně se stal prvním vojenským akademikem, který seděl »na tvrdo« na Špilberku. Navzdory oficiálnímu smutku, byla jeho kolegy zpráva přijímána se smíchem a pochopením. Nikdo ho neodsuzoval, spíše se stal »hrdinou dne«. Dokonce samotný plukovník Severa, přezdívaný »krásný Franta«, projevil o jeho osud otcovskou starost a zavolal si službu konajícího dozorčího Zdeňka Tomaštíka.

„Soudruhu podporučíku, doneste uvězněnému Šimončičovi učení, aby při pobytu ve vězení nezanedbával výuku,“ nařídil mu plukovník. *„A podejte mi hlášení o splnění rozkazu!“*

Zdeněk posbíral Šimončičova skripta a poznámky z přednášek a zanesl mu je na Špilberk. Jaké bylo ale jeho překvapení, když ho zastihl, jak se svými spoluvězni zuřivě mastí karty. Učení rezolutně odmítl a požádal, aby mu Zdeněk přinesl Haškova Švejka, což prý je jediné učení, které je schopen ve vězení studovat. Zdeněk mu ochotně vyhověl.

„Soudruhu plukovníku, hlásím, že jsem vězni Šimončičovi donesl učivo, které si vyžádal!“ hlásil pravdivě podporučík Zdeněk Tomaštík plukovníkovi Severovi o několik hodin později. A plukovník byl spokojen.

Gustáv Šimončič si pobyl ve vězení jen týden. Své propuštění na svobodu chtěl oslavovat opět ve své pivnici »U Stopků«, odkud ho nedávno vyhodili, ale už druhý den si to rozmyslel a raději tam nešel. Obával se, aby se náhodou nedostal znovu na Špilberk – zemřel totiž první dělnický prezident Klement Gottwald!

Obr. 21. Podporučík Zdeněk Tomaštík

Malý pohled do studijního zákulisí

Obr. 22. Zdeněk Tomaštík a Luděk Šubčík

Logaritmické pravítko – tuto v té době naprosto nezbytnou výpočetní pomůcku techniků všech oborů, dnes už asi nikdo nezná. Zcela ho nahradila malá elektronická kalkulačka. Ale my jsme si bez něj neuměli své výpočty vůbec představit. Pro nás to byl také určitý symbol charakterizující naši práci.

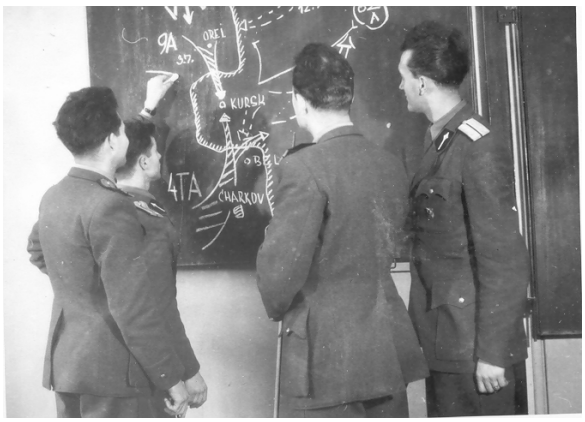

Obr. 23. Taktické cvičení u tabule. Zdeněk Tomaštík, Jiří Svátek, Marcel Wetterschneider, Jiří Mašek

Slavnostní vojenská přehlídka v Praze

Nácvik vojenskou přehlídku v Praze na Letenské pláni dne 9. května 1953 probíhal na betonové ploše v areálu brněnského výstaviště za přítomnosti vrchních velitelů a sovětských poradců. Naše jednotka se připravovala na pochod před hlavní tribunou s puškou na ruce s nasazeným bodákem, na povely »Na ruku zbraň!«, »Pozor!«, »Vpravo hleď!« a »Přímo hleď!«. V čele útvaru kráčel velící důstojník se šavlí – to byla také jedna z novinek převzatá od sovětské armády – a na povel »Vpravo hleď!« vytasil šavli, ve vzduchu s ní nějak zakroužil, vztyčil před sebe a hlavu otočil k tribuně. Na povel »Přímo hleď!« důstojník otočil hlavu zpět a šavli zasunul do pochvy.

Tehdy se při nácviku setkal Marcel Wetterschneider s generálem Lomským podruhé. Stáli jsme seřazeni v útvaru s puškou na rameni, když se z čista jasna před námi objevil generál Lomský. Velitel vydal rozkaz »Pozor«, my se postavili do pozoru a vypjali hruď. Generál procházel zvolna podél první řady, občas se zastavil a oslovil některého vojáka, nebo ho upozornil, aby si upravil něco na uniformě. Takto dokráčel až k Marcelovi. Možná, že se mu vybavila tvář toho vojáka, kterého před časem viděl s rukou v sádře, nebo to byla jen náhoda – každopádně se před ním zastavil a pečlivě si ho prohlížel. Hledal asi nějakou závadu na ustrojení, ale na prvý pohled vypadalo vše v naprostém pořádku. Voják byl správně ustrojen, všechny knoflíky měl zapnuté, nebylo co vytknout. Už chtěl pokračovat dál. Marcel stál pořád v pozoru a vypínal svou hruď – a právě to se mu stalo v té chvíli osudné. Pojednou se mu blůza u krku poněkud odchlípla a překvapený generál uviděl, že ačkoliv má voják všechny knoflíky pečlivě zapnuté, blůza se mu navzdory přírodním zákonům nahoře rozevřela. Překvapeně na ten zvláštní jev koukal. Potom Marcela uchopil za límec, odkryl celou »zapnutou« horní polovinu jeho blůzy a zjistil, že knoflíky nejsou vůbec přišité, ale jen nastrčené do knoflíkové dírky a z druhé strany je krčkem knoflíku prostrčena sirka!

Co následovalo pak, to si asi dovedete představit. Generál seřval nejdřív Marcela, potom velícího důstojníka, velící důstojník seřval velitele ročníku, velitel ročníku velitele čety a velitel čety znovu Marcela. Ten už neměl komu vynadat, tak jen něco zabručel. Dostal neoblíbeného »zaracha« (zaražené vycházky na několik dnů) a tak měl v neděli dostatek volného času na přišívání knoflíků.

Náš nácvik slavnostní přehlídky pokračoval. Pak někdo přišel s originálním nápadem. Nevím už koho z nás to napadlo, ale myslím, že v tom měl prsty Jiří Svátek. Napadlo nás, že bychom mohli cvičící vojenské útvary fotografovat, přímo na místě film vyvolávat a velitelům okamžitě předávat dokumentární fotografie, aby mohli posoudit, jak je jejich jednotka vyrovnaná a kdo se dopouští chyb. Dlužno dodat, že v té době ještě neexistovala technologie, který by dokázala vyhotovit snímek ihned, jako je tomu dnes. Musel se nejdříve naexponovat celý film, negativ vyvolat v tanku, ustálit, vyprat, usušit,

negativ se vložil do zvětšovacího přístroje, vyhotovily se snímky a ty bylo nutno opět vyvolat, ustálit, vyprat a usušit. Vyzkoušeli jsme si ale, že se to dá s vhodnou technologií zvládnout i v »polních« podmínkách za několik minut.

Nápadu se ujal kapitán Ladislav Hloušek (studoval na velitelském směru) a přednesl ho generálovi Lomskému. Ten s ním byl tak nadšen, že okamžitě kapitána Hlouška pověřil jeho realizací. Dostali jsme uzavřený skříňový automobil, který jsme vybavili vším potřebným. Finanční prostředky poskytla armáda. Ve voze byla zřízena temná komora, kde se vyvolávaly a zvětšovaly filmy, hotové obrázky se sušily a ořezávaly.

Velitelem vozu byl jmenován kapitán Hloušek, nás pak pověřil různými úkoly. Někdo fotografoval, někdo vyvolával filmy, někdo zvětšoval a někdo fotografie sušil na sušičce. Nechyběla tam ani radiostanice, kterou Hloušek udržoval spojení s fotografy, kteří pracovali v terénu.

Brzy jsme velitele jednotlivých útvarů zásobovali aktuálními snímky, které byly označeny číslem útvaru, datem a dobou, kdy byly pořízeny. Dobu od pořízení snímku do jeho předání jsme stále zkracovali, tak jak jsme zdokonalovali technologii a získávali rutinu.

Fotoreportér Jiří Svátek zachycoval nejen vojenské útvary, ale fotografoval také různé zajímavé situace. Tak se stalo, že jeden ruský generál si povšiml malého chlapce, jak tam jezdil na dětském kole. Generál asi viděl dětské kolo poprvé v životě a moc se mu líbilo, a tak žadonil na chlapci, aby mu ho půjčil. Chlapec sice nerozuměl, ale z gest generála pochopil, že má zájem o kolo, tak mu ho půjčil. Generál nasedl na dětské kolo a s ústy od ucha k uchu několikrát objel kolem nás. Dokumentární fotografie Jiřího Svátka zachycující ruského generála na dětském kole obletěla všechny útvary a získala nám věhlas. Ale ještě větší věhlas získala úplně jiná fotografie.

V honbě za stále rychlejšími časy od exponování snímku po jeho předání jsme se jednou dopustili chyby, aniž jsme to tušili. To se naši fotografové zaměřili na velitele se šavlemi, kteří pilovali tasení šavle na povel »Vpravo hleď!«. Kapitán Hloušek přinesl velitelům čerstvé snímky a ti si je se zájmem prohlíželi. Byl mezi nimi i generál Lomský. Hloušek stál opodál a čekal na jejich vyjádření nebo další rozkazy, a tak se stal svědkem přibližně takového rozhovoru:

Generál Lomský držel v ruce několik fotografií, které postupně prohlížel. Po chvíli se u jedné zastavil, znovu se vrátil k těm předchozím, porovnával je – a pak se obrátil na jednoho z velitelů – plukovníka Ledeče:

„Soudruhu plukovníku, já pořád koukám, co mi na té vaší šavli vadí... a teď jsem to pochopil. Vy ji držíte jinak než ostatní. Vy ji držíte obráceně a v levé ruce. To ale nejde...“ a podával mu fotografii.

Plukovník Ledeč zírá nechápavě na fotografii, kroutí hlavou a brumlá:

„No jo, je to moje jednotka, jsem to já... jak jsem ale mohl...“ a bezděčně sahá levou rukou na svou šavli.

V té chvíli zasáhl do debaty kapitán Hloušek:

„Soudruhu generále, dovolte mi to vysvětlit. Moc se omlouvám, ale je to naše chyba. Soudruh plukovník drží tu šavli ve skutečnosti správně v pravé ruce, jenom my jsme nedopatřením obrátili negativ...“

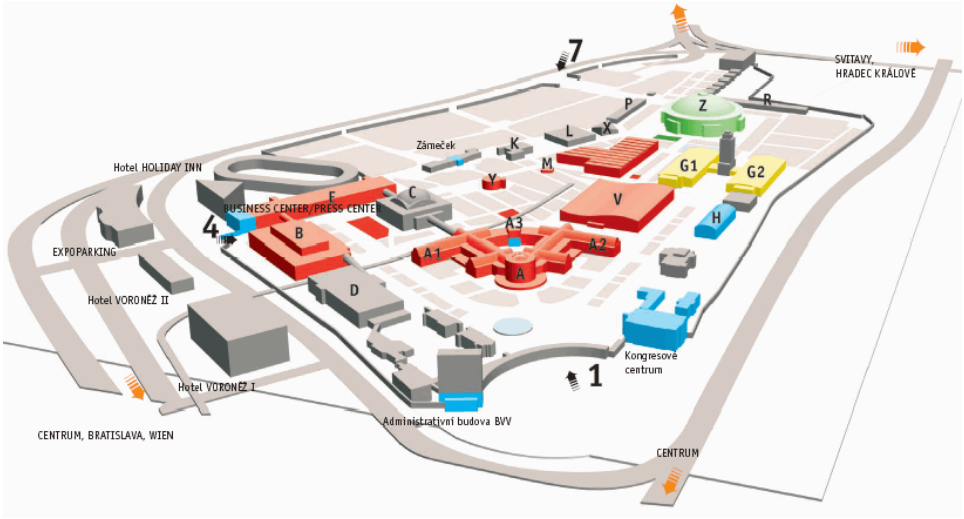

Obr. 24. Brněnské výstaviště, kde jsme v roce 1953 nacvičovali přehlídkový pochod. Tehdy byla vpravo od vchodu (1) velká betonová plocha. Objekty byly postaveny později.

Do Prahy jsme přijeli čtyři dny před přehlídkou a v noci nacvičovali nástupy na Letenskou pláň a slavnostní pochod před tribunou. V noci na 8.května byla generálka – vše na ostro, kromě letectva. A tak jsme se dočkali.

Devátého ráno kolem šesté hodiny jsme už čekali nastoupeni na pláni před tribunou. Vojenská přehlídka začala až v devět hodin. Ministr národní obrany armádní generál Alexej Čepička přijel v otevřeném automobilu před naši nastoupenou jednotku a vyslechl si hlášení náčelníka Vojenské technické akademie generála Lomského. Potom se obrátil k nám a pozdravil nás.

„Nazdar, soudruzi!“

A my odpověděli sborově:

„ZDAR, SOUDRUHU MINISTŘE!“

„Soudruzi akademici, blahopřeji vám k osmému výročí osvobození Československa slavnou sovětskou armádou!“ zahřímal ministr Čepička.

Jako odpověď mu zaznělo naše mohutné: *„HURÁ, HURÁ...“* a za zvuku řízného vojenského pochodu a našeho pokračujícího provolávání *„HURÁ, HURÁ, HURÁ...“* odjížděl ministr Čepička v otevřeném autě k přehlídce další nastoupené jednotky.

Velká peněžní loupež

Pouhých pět let stačilo komunistům k tomu, aby hospodářství relativně dobře prosperujícího Československa – které bylo ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi po válce velmi málo zničeno – přivedli na pokraj hospodářské krize. V té době ještě existoval přídělový lístkový systém za levnější ceny a systém volného trhu za ceny několikanásobně vyšší.

Sotva jsme se vrátili z vojenské přehlídky zpět do Brna a vrhli se opět na studium, začalo se mezi lidmi proslýchat, že se připravuje měnová reforma. Jenže taková nejrůznější »proroctví« kolovala mezi lidmi stále. Bylo to zřejmě proto, že z cenzurovaných sdělovacích prostředků se člověk nic nedozvěděl, všechny noviny psaly stejné nic neříkající fráze. Mezi lidmi se také říkalo, že už to brzy »praskne«, že vypukne válka, takže když jsem se doslechl, že má být měnová reforma, nevěnoval jsem tomu příliš pozornost.

„Nevěřte tomu, soudruzi, to je buržoazní propaganda,“ říkal náš politruk Zezula. *„To jen třídní nepřítel chce podrýt důvěru v komunistickou stranu a oslabit naše úsilí vybudovat socialismus. Soudruh prezident Zápotocký nás přece v rozhlasovém projevu ujistil, že se žádná reforma nepřipravuje – a dělnický prezident by nám nelhal! “*

Obr. 25. Politruk Berka

Moc přesvědčivě to ale neznělo, protože koncem května rapidně mizelo z prodejen veškeré zboží, takže za peníze nebylo už téměř co nakupovat.

Komunisté zatím horečně připravovali v zákulisí měnovou reformu. Vše bylo velmi přísně utajeno, peníze se tiskly v Sovětském svazu. V sobotu dne 30. května 1953 byl pracovní den. To už se o měnové reformě mezi lidmi mluvilo otevřeně. Obchody byly pusté, regály zely prázdnotou – a protože jsme měli centrálně řízené hospodářství, bylo z toho zřejmé, že zásobování obchodu bylo záměrně pozastaveno. Samozřejmě jsme v té chvíli ještě nevěděli, že ráno v 9 hodin se sešel ústřední výbor komunistické strany, aby provedení měnové reformy schválil. Poté se ještě sešla vláda, aby návrh – jak jinak – jednohlasně schválila.

Ministr financí soudruh Jaroslav Kabeš ve svém projevu vysvětlil důvody peněžní reformy: Poválečná měnová reforma v roce 1945 *»nepostihla dost tvrdě inflační a spekulantské živly z doby války a okupace... nedosáhla žádoucího finančního a třídního účinku... naše peněžní reforma je nástrojem třídního boje. Je technicky konstruována tak, aby zbavila spekulantské a nepřátelské živly jejich hospodářské základny...«*

Odpoledne se sešlo Národní shromáždění a měnovou reformu jednomyslně schválilo. Přededa vlády Viliam Široký, který poslancům zdůvodňoval, proč je nutné schválit provedení reformy řekl, že reforma *»podává jasný důkaz o významných úspěších, kterých jsme v rozvoji národního hospodářství na*

nových socialistických základech, za účinné pomoci Sovětského Svazu, dosáhli... Od nynějška kurs naší koruny bude pevně vázán se sovětským rublem, který je nejpevnější měnou na světě, měnou země, vítězně kráčející k vysokým metám komunismu...«

Přesně v 17.00 byly všechny obchody uzavřeny a premiér Viliam Široký vyhlásil veřejnosti rozhodnutí o měnové reformě v rozhlasovém projevu. Podrobnosti jsme se dočetli v nedělním Rudém právu 31. května: Od pondělí 1. června do čtvrtka 4. června bylo možné vyměnit staré peníze ve zvláštních, k tomuto účelu zřízených střediskách. Dostavit se tam mohl jen jeden zástupce domácnosti a za 300 starých korun dostal v hotovosti 60 nových korun (v poměru 1:5). Každá další koruna nad 300 korun byla už měněna v poměru 1:50, tedy za 5000 dostal člověk pouhou stokorunu. O něco lépe na tom byli ti, kteří věřili lidově demokratické státní spořitelně. V poměru 5:1 se jim proměnilo celých 5.000 Kčs! Do deseti tisíc pak byl poměr 6,25:1, do 20.000 10:1, do 50.000 25:1 a přes 50 tisíc pořád ještě báječných 30:1. Jenže byl tu jeden háček. Peníze nebylo možné vybrat v hotovosti. Byly připsány na »vázaný vklad«, ze kterého bylo možné čerpat někdy později, ale za velmi specifických podmínek. Prakticky to znamenalo, že většina vázaného vkladu propadla nakonec stejně ve prospěch státu. Stát získal nejen úspory občanů, ale též výnosy jejich vázaných vkladů a životních pojistek. Celkový zisk státu překročil částku 14 miliard korun a pomohl umořit obrovský státní dluh. Státní podniky, které stály před krachem, byly rázem oddluženy a komunistům ještě zbylo mnoho prostředků na okázalá sociální gesta v příštích letech. Západní zahraniční tisk označil komunistickou měnovou reformu příznačnými slovy »velká peněžní loupež«.

Když jsme se v sobotu odpoledne dozvěděli o reformě, nedalo se už moc dělat. Obchody byly prázdné. V té době jsme už všichni byli důstojníky v hodnosti podporučíka, a i když naše příjmy nebyly nikterak závratné, pár tisícovek každý z nás u sebe měl. Co teď s nimi? V pondělí ztratí svou původní hodnotu, za své tisícovky dostaneme dvacetikorunu. Pak kohosi napadlo, že bychom si mohli koupit alespoň nějaké knihy z knihovny. Marcela Koubová souhlasila, a tak se začala knihovna zvolna rozprodávat. Neměla tam žádné literární klenoty – většinou šlo o beletrii v duchu oficiálně uznávaného socialistického realismu, učebnice, skripta, logaritmické tabulky, ale přece jen – lepší něco než vůbec nic.

Chvíli jsem váhal, zda má smysl kupovat si knihy, které asi stejně nebudu číst, ale když jsem potkával kolegy, kteří se vraceli z knihovny s náručí knih, vydal jsem se tam také. Snad si tam něco vyberu. Jenže když jsem tam dorazil, byla už knihovna prázdná.

„Už mi tu zbyl jen Marx s Engelsem,“ sdělovala mi s ironickým úsměvem Marcela, *„tak jestli chceš...?“*

„Co budu, kruci, dělat s tím Marxem?“ zoufale jsem pohlédl na několik posledních knížek na regálu. *„To si to mám večer pročítat jako detektivku nebo humoristický román?“*

Ale to už se zezadu přiřítil Šimončič. Rychle zhodnotil situaci v knihovně a zvolal: *„Dajte mi to všetko. Beru i toho Marxa s Engelsom. Veď je to papier. I keby to bolo len na hajzel, je to preca viac papieru, než daju tieto peniaze.“* A už sázel bankovky na stůl.

Pak se na mě zadíval, jak s otevřenou pusou bezradně koukám na poslední mizející knihy – a aby mi to snad nebylo líto, vyjmul ze svazku jednu útlou brožurku a podal mi ji se slovy:

„Vezmi si odo mňa tento malý dárček!“

Pohlédl jsem na titulní stranu a zjistil, že jsem dostal darem »geniální dílo« klasika »vědeckého socialismu« Bedřicha Engelse »Podíl práce na polidštění opice«. O pár let později jsem se do této knížečky začetl. Po přečtení několika málo stránek jsem pochopil, že – spíš než o vědecké dílo – jde o humoristický románek, v němž autor ve své argumentaci důsledně uplatňuje heslo »přání je otcem myšlenky«.

Obr. 26. Líc a rub bankovky v hodnotě jedné koruny z roku 1953

Vojenská fakulta Vysoké školy železniční Praha

1953 -1955

Obr. 27. Sídlo Vojenské fakulty Vysoké školy železniční v Praze 1, Na Florenci 25

O vzniku samostatné Vysoké školy železniční v Praze debatovali zástupci vysokých škol na ministerstvu dopravy s ministrem dopravy Antonínem Pospíšilem už 23. dubna 1952. Taková vysoká škola existovala v Sovětském svazu a zřejmě proto, jak bylo v té době zvykem, zástupci vysokých škol navrhovali, že by podobná vysoká škola měla existovat i v Československu. Jednání byl přítomen náměstek ministra dopravy generálmajor Josef Petr, velký kamarád Miroslava Douska. Tehdy se ještě neuvažovalo o samostatné vojenské fakultě, ale je pravděpodobné, že právě informace o plánovaném založení Vysoké školy železniční přivedla Miroslava Douska k nápadu, že by Železniční fakulta VTA mohla být k této nové vysoké škole přičleněna.

V červenci 1952 byl vládě předložen společný návrh ministerstva školství a ministerstva dopravy, na jehož základě se vláda dne 29. července 1952 usnesla, že dnem 1. října 1952 bude při Českém vysokém učení technickém v Praze zřízena fakulta železničního inženýrství, která se 1. října 1953 přemění na vysokou školu železniční. Doby jednoho roku mělo být využito pro organizační přípravu vysoké školy a k výběru učitelů. Tehdy se uvažovalo, že budou zřízeny jen čtyři fakulty – stavební, strojní, elektrotechnická a dopravně technická.

V prosinci 1952 byla ustavena odborná komise pro studium na vysoké škole železniční, která se poprvé sešla dne 2. ledna 1953. Jednání se zúčastnili také zástupci Ministerstva národní obrany a Vojenské technické akademie v Brně (pravděpodobně Miroslav Dousek) a žádali, aby k nové vysoké škole železniční byla přičleněna Fakulta železniční VTA. Komise jejich žádosti vyhověla.

Vysoká škola železniční byla slavnostně otevřena 1. října 1953. Ministr školství Ladislav Štoll se omluvil, a tak hlavní projev přednesl ministr dopravy Antonín Pospíšil. Mimo jiné řekl: *„Věřím, že vysoká škola železniční povede své posluchače v duchu dialektického a historického materialismu, v duchu učení marxismu-leninismu k nevyšším metám a že bude používat prostředků nejpokrokovější vědy a účinně přispívat k dosažení dalších vítězství naší vládnoucí dělnické třídy a všeho pracujícího lidu. Prožíváme nyní velmi složité období, v němž se bojuje za nejkrásnější ideály lidstva proti všemu, co by chtělo zákonitý vývoj společnosti zvrátit...“*

Po něm promluvil rusky jakýsi soudruh Dimitrij Jakovlevič Komarov. Neopomenul zdůraznit, že socialistická společnost a socialistické hospodářství mohou být vybudovány jen na přísně vědeckých základech a především na základě vědy všech věd – marxisticko-leninském učení. Skvělá skutečnost rozvoje dnešního Sovětského svazu je prý toho přesvědčivým dokladem. *„Soudruzi, je tento jev nahodilý?“* položil si řečnickou otázku a hned si na ni odpověděl: *„Ne, není.“*

Cesta Miroslava Douska

Obr. 28.
Miroslav Dousek,
čerstvý maturant na reálce v Jičíně

Obr. 29.
Poručík Ing. Miroslav Dousek,
železniční pluk Pardubice

Obr. 30.
Plukovník Ing. Miroslav Dousek,
náčelník Vojenské fakulty
Vysoké školy železniční v Praze

Přivítání v Praze

Stěhování do Prahy nezačalo pro nás zrovna moc slibně. Přivezli nás i s našimi věcmi a nábytkem do Prahy-Motola, kde jsme měli být ubytováni v dřevěných barácích, které byly postaveny ještě za války a moc se nelišily od těch, co už jsme znali z Kraví hory. To se nám samozřejmě vůbec nelíbilo. Už jsme měli za sebou dva roky vojenské služby, všichni jsme byli důstojníci, a tak jsme si mysleli, že už máme nárok na lepší ubytování, než jsou provizorní dřevěné baráky. Vzbouřili jsme se a požádali plukovníka Douska, aby sjednal nápravu. A plukovník Dousek zasáhl opravdu velmi rychle. Zanedlouho přijela auta, my na ně naložili skříně, postele, matrace, kufry a za pár minut jsme už ujížděli na novou adresu – na Florenc.

Dům v ulici Na Florenci č. 25 se stal naším novým dočasným domovem (dnes tam sídlí některé katedry stavební fakulty ČVUT). V hlavní budově jsme měli učebny, ve dvorním traktu ubytovnu a jídelnu. Později jsme také chodili na oběd do jídelny Rudého práva, které sídlilo za rohem. Měli jsme k dispozici několik místností s patrovými postelemi, jedna byla průchozí a v ní spali: Emil Schwarz, Zdeněk Tomaštík, Karel Veškrňa a Marcel Wetterschneider.

Občas jsme v noci zaslechli šramot, ale příliš pozornosti jsme tomu nevěnovali. Až jednou. Tentokrát byl šramot poněkud hlučnější a to zřejmě přimělo Emila Schwarze k činu. Rychle vyskočil z postele a rozsvítil. Světlo odhalilo příčinu hluku, ale překvapilo i jeho strůjce – potkana. Stáli tam chvíli proti sobě – rozespalý Emil s otevřenou pusou a potkan mžourající na Emila. Pak se Emil vzpamatoval, přiskočil ke dveřím a zařval: „Potkan!“ Spolubydlící ihned seskákali s postelí, popadli půllitráky a rozpoutala se bitva. Potkan běhal mezi postelemi, kličkoval a statečně uhýbal před dopadajícími botami. Několikrát se pokusil proklouznout kolem Emila, ale nebylo kam uniknout. Rána za ranou dopadala v těsné blízkosti, potkan neměl šanci. Na chvíli se zastavil a rozhlédl, kam by se ukryl, ale to se mu stalo osudné. V té chvíli na něho dopadla Emilova bota a přirazila ho ke stěně. Několikrát sebou škubl ve smrtelné křeči a zůstal nehybně ležet na podlaze. Jen malá krvavá stopa na stěně byla němým svědectvím dramatu, které se tu v noci odehrálo.

Ráno jsme mrtvého potkana předali plukovníkovi Douskovi jako »corpus delicti« a ten nám slíbil, že pokud si najdeme někde v Praze lepší ubytování, nebude mít námitek, abychom se tam přestěhovali.

Jenže sehnat v Praze v té době přiměřené ubytování, to nebylo jednoduché. Mně ale pomohla šťastná náhoda. Jeden kamarád z Moravských Budějovic, kde bydleli v té době moje rodiče, měl v Praze Podolí garsonku a v říjnu nastupoval na vojnu. Obával se, že až úřady zjistí, že byt bude dva roky nevyužitý, že mu tam někoho dekretem přidělí. To se tehdy dělo zcela běžně. A tak jsme se rychle dohodli. Slíbil jsem mu, že mu byt za dva roky opět uvolním a dostal jsem klíče. Od října jsem mohl bydlet v jeho garsonce.

Pro mě to byl důležitý okamžik ještě z jiného důvodu. V té době byl počet obyvatel Prahy přísně regulován. Trvalý pobyt v Praze mohl získat pouze ten, kdo měl na pražský byt dekret, anebo byl v Praze zaměstnán a uživatel bytu mu písemně potvrdil na přihlášce k trvalému pobytu, že nemá námitek proti tomu, aby v jeho bytě bydlel. Stejně tomu bylo při nástupu do zaměstnání. Kdo neměl v občanském průkazu vyznačen trvalý pobyt v Praze, nemohl být v Praze zaměstnán. Výjimkou byli dělníci, u těch se trvalý pobyt nevyžadoval, ti mohli bydlet přímo v provizorních ubytovnách. Já jsem tímto krokem získal v Praze zcela legálně trvalý pobyt, a to mi později velmi usnadnilo ucházet se zde o trvalé zaměstnání.

Prahu jsem si zamiloval dávno před tím, než nás sem převeleli. Byl jsem tu několikrát jako malý chlapec, pak v roce 1947 na předsletových studentských hrách, rok nato na XI. všesokolském sletě a naposledy v roce 1953 jako voják na přehlídce. Cítil jsem se ve velkoměstském prostředí velmi příjemně a přál jsem si tu žít. To, že jsem se zde tak nečekaně objevil, jsem chápal trochu jako osudovou příležitost, kterou jsem nechtěl promarnit.

Miloval jsem tu zvláštní atmosféru prvé republiky, kterou jsem znal jen ze starých českých filmů. Tady na mě čišela na každém kroku – z architektury prvorepublikových domů, divadel, kaváren, barů, ale nejvíce mi ji připomínal »český Hollywood« – Barrandov. Možná právě proto zamířily mé prvé kroky jednoho nedělního odpoledne na Barrandovské terasy.

Obr. 31. Barrandovské terasy v prvé polovině minulého století

Seděl jsem u stolu, pomalu usrkoval brčkem limonádu s ovocem a ledem, pozoroval ruch velkoměsta a cítil se příjemně. Jen malý kousek dál od Barrandovských teras, proti proudu Vltavy, se lidé už tak příjemně necítili. Pracovali na veledůležité »stavbě socialismu«, stavěli železniční most, který se měl stát součástí železniční tratě – branické spojky.

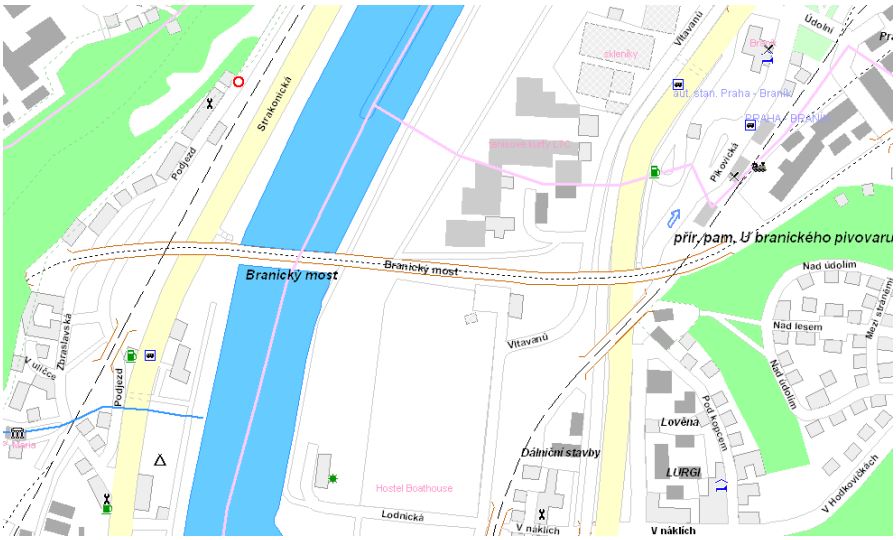

Obr. 32. Branická spojka

Most inteligence

Nápad – převést železniční dopravu od Plzně na pravý břeh Vltavy – se zrodil už krátce po vzniku Československa, ale celých třicet let byl z různých důvodů odsouván na pozdější dobu. Prvá republika upřednostnila výstavbu žižkovského nákladového nádraží, za protektorátu se rozšiřoval vinohradský tunel. Na jaře roku 1949 se nápad vynořil zčistajasna znovu – tentokrát pod názvem »branická spojka« a již v následujícím roce se začalo se stavbou. Most se začal stavět na přímý pokyn vrcholných politických orgánů, přestože v době zahájení stavby nebyl vypracován celý projekt trati, jejíž součástí byl také tunel na levém břehu Vltavy. *»Výstavba Jižní spojky byla zahájena ze zvláštních důvodů již v roce 1950«* píše v červnu 1964 Miloš Skalka v časopise »Železniční doprava a technika«. Dnes už víme, že těmi zvláštními důvody bylo politické rozhodnutí. Stavba měla poskytnout práci na několik let »novodobým barabům« – jinými slovy, kvalifikovaným a vzdělaným lidem, které komunistický režim považoval za politicky nespolehlivé. Zakázal jim pracovat ve svých oborech a přinutil je pracovat manuálně, aby tak prokázali svůj kladný poměr k dělnické třídě a budování socialismu. Veřejnost to brzy pochopila a stavbu označila příznačným jménem – »Most inteligence«.

Když jsme se přesunuli v září roku 1953 do Prahy, stavěly se právě mostní pilíře. Základy pilířů byly hloubeny pomoci kesonů a nám bylo umožněno, abychom v rámci exkurze sestoupili v jednom kesonu na dno Vltavy. Byl to poslední mostní pilíř ve Vltavě na jejím levém břehu u Barrandovské skály.

Železobetonový keson odpovídal rozměru mostního pilíře a připomínal veliký zvon. Jeho spodní část byla otevřená a seděla na dně Vltavy, uvnitř pracovali lidé, kteří hloubili zeminu, nahoře byla přetlaková komora, kterou do kesonu vstupovali a vystupovali lidé a odcházela tudy vytěžená zemina. Aby byl vytvořen potřebný přetlak a nevnikala do kesonu z podloží voda, byl do něj vháněn pod tlakem vzduch. Přetlaková komora měla dva otvory opatřené ocelovými uzavíratelnými poklopy. Horním se do komory vstoupilo, poklop se uzavřel a pak se v ní postupně zvyšoval tlak, až dosáhl stejné výše, jaká byla v kesonu. Po vyrovnání tlaku bylo možné otevřít dolní poklop a po ocelovém žebříku sestoupit na dno.

Obr. 33. Branický most – Most inteligence

Vytěženou zeminu vytáhla obsluha nahoru do přetlakové komory, uzavřela dolní poklop a po vyrovnání tlaku v komoře na úroveň atmosférického tlaku opět otevřela horní poklop. Tento cyklus se stále opakoval. Spolu s prázdnými kolečky na vytěženou horninu sestupoval do kesonu někdo z nás a s plnými kolečky se opět vracel na povrch. Tak jak dělníci postupně odstraňovali zeminu, keson klesal, až dosedl na pevnou horninu. V závěrečné fázi byla dutina kesonu zalita betonem a celý mostní pilíř dobetonován. Přetlak uvnitř kesonu závisel na jeho hloubce. Zhruba na každých deset metrů bylo nutné zvýšit tlak o jednu atmosféru. Podle nepříjemného tlaku v uších, který na začátku hraničil až s bolestí, soudím, že v době, kdy jsme pobývali v kesonu, přesahovala jeho hloubka deset metrů pod hladinou Vltavy.

Pobyt v kesonu nebyl vůbec příjemný a práce v něm byla namáhavá a také nebezpečná. Kromě toho, že práce za vysokého tlaku vzduchu člověka rychle vyčerpává, samo stísněné prostředí uvnitř kesonu vyvolává psychicky nepříjemné pocity. Dělníci hloubili zeminu ručně a ukládali ji do nádob, které byly vytahovány do přetlakové komory. V kesonu pracovali lidé jen několik hodin a pak byli vystřídáni. Pracovalo se ale nepřetržitě 24 hodin. Když jsem asi po dvaceti minutách vystoupil opět na povrch a nadechl se čerstvého vzduchu, pocítil jsem značnou úlevu a chvíli mi ještě hučelo v uších. Cítil jsem obdiv k těm lidem, co tam dole v hlubině vydrželi řadu hodin – teprve mnohem později jsem si uvědomil, že mnozí z nich tak činili nedobrovolně.

Branický most byl dokončen v roce 1956, ale ještě dlouho nemohl sloužit původního účelu, kvůli kterému byl postaven. Byl to důsledek nekoncepčního politického rozhodnutí, kdy se rozhodlo o stavbě mostu, aniž byl vypracován komplexní projekt celé železniční tratě. Zůstalo jen torzo původního záměru – jednokolejná trať, která v Krči zaúsťovala do starého nádraží a pokračovala dále do osobního nádraží ve Vršovicích. U bývalé spořilovské zastávky byl sklon 24 promile a oblouky o poloměru 200 metrů. Nejméně deset let sloužil most chodcům jako přechod přes Vltavu. Lidé si pro něj našli opět osobitý název – »nejdražší pěší lávka na světě«.

O smyslu této podivné investice z poloviny padesátých let minulého století lze však pochybovat. Pozoruhodné jsou také neúměrně mohutné mostní pilíře, na kterých se podepsala studená válka. Říkalo se tehdy, že byly dimenzovány podle rady vojenských poradců – mostní pilíře měly vydržet případný atomový útok na Prahu... Ještě dnes, po půl století, kdykoliv projíždím pod branickým mostem, se mi vybavují útržky vzpomínek na pobyt v železobetonovém kesonu na dně Vltavy. Jako ve starém filmu vystupují v pochmurném šeru shrbené postavy bezejmenných dělníků, kteří zaujati svou prací kutají zeminu, nakládají a vytahují ji do komory. Vybavují se mi také slova profesora Matouška, který jednou charakterizoval tehdejší stav dialogem dvou dělníků:

„Pane inženýre, mohl byste mi, prosím vás, podat lopatu.“ – „Jistě, pane doktore, jenom kdybyste chvilku posečkal, než se vrátí velebný pán.“

Obr. 34. Pilíř branického mostu

Strávil jsem v kesonu jen několik minut. Když jsem vystoupil opět na povrch, hučelo mi v uších a měl jsem toho dost. Ti lidé tam trávili hodiny a dny. Kolik jich asi zaplatilo tuto megalomanskou stavbu podlomeným zdravím nebo i životem? Statistiky se o tom v té době nevedly – a kdo si na ně dnes, po půl století, ještě vzpomene?

Několik zažloutlých fotografií

Obr. 35.
Miroslav Mašek

Obr. 36.
Jaroslav Bureš

Obr. 37.
Jiří Reček

Obr. 38.
Vladimír Tříska

Obr. 39.
Jaroslav Sporer

Obr. 40.
Karel Veškrňa

Obr. 41.
Milan Krejčiřík
1951

Obr. 42.
Milan Krejčiřík
1954

Obr. 43.
Pravoľub Kurjačka
Jiří Stelzig
Marcel Wetterschneider

Obr. 44.
Zdeněk Tomaštík

Tvrdá dělnická pěst

Třetí ročník se zvolna chýlil ke konci. Přednášky už skončily, my jsme se už připravovali na zkoušky a průběžně je skládali. Ty nejtěžší – jako matematiku, deskriptivní geometrii, fyziku, a stavební mechaniku, jsme už měli za sebou, teď nás čekalo jen pár lehčích odborných zkoušek. Na začátku zkušebního období jsem požádal o možnost vykonat nějakou zkoušku později v dalším termínu. O to se na vojně muselo žádat služebním postupem, ale byla to zcela běžná formalita, kterou jsem už dříve několikrát využil. Tentokrát mi však bylo oznámeno, že mé žádosti nebylo vyhověno, že budu propuštěn z armády. Přiznám se, že mě toto rozhodnutí zaskočilo. Ne snad, že bych se cítil být dobrým vojákem, že by mi železniční obor natolik přirostl k srdci, že bych bez něj nedokázal žít, a také moje studijní výsledky byly spíše průměrné, ale přece jen – odejít rok před ukončením z tak úzce specializované vysoké školy, která se dala v civilu studovat jen na Slovensku v Žilině – to bylo pro mě dost nepříjemné. Protože mi nikdo žádné rozumné vysvětlení nedal, tak jsem si myslel, že jsem si to zavinil sám, svojí prostořekostí, nedbalostí a drobným porušováním vojenských řádů. Prostě mi to teď všechno sečetli, řekl jsem si – a začal přemýšlet, co bude dál.

Bylo mi jasné, že tím jsem s železničním oborem skončil, a tak jsem se obrátil na civilní Stavební fakultu ČVUT. Bohužel s těmi zkouškami, které už jsem měl hotové, mě mohli přijmout jen znovu do třetího ročníku, a to jsem ještě musel vykonat doplňovací zkoušky. Nicméně v situaci, do níž jsem se dostal, mi nic jiného nezbývalo, tak jsem na to přistoupil.

Odevzdal jsem uniformu, předal zapůjčené věci, rozloučil se a oblékl se definitivně do civilu (jako důstojníci jsme v civilu chodili jen mimo službu). Protože začaly prázdniny a já měl na podzim skládat zmíněnou zkoušku, zašel jsem si ještě do Univerzitní knihovny, abych si vybral nějakou literaturu ke studiu. A tehdy se mi přihodila následující příhoda.

Když jsem si prohlížel katalogové lístky, zahlédl jsem čirou náhodou lístek s heslem *Kybernetika* a pod ním odkaz pouze na jedinou knihu: *Norbert Wiener, Cybernetics or Control and Communication in the Animal and the Machine* (Kybernetika neboli řízení a sdělování v živém organismu a stroji). Byl jsem překvapen. Pochopitelně jsem si vzpomněl na svou debatu s jistým profesorem o buržoazní pavědě. Oficiálně patřila kybernetika stále ještě mezi zakázané obory, ale tady už měli knihu jejího zakladatele, která vyšla v Paříži v roce 1948. Rázem jsem zapomněl, kvůli čemu jsem přišel do knihovny a knihu jsem si vypůjčil do studovny. Tam, vybaven slovníky, jsem se pokoušel pochopit, o čem tento obor pojednává, ale moc jsem neuspěl. Moje znalost angličtiny se tehdy blížila nule. Prakticky jsem se jen trochu prokousal úvodem. Přesto jsem se něco málo dozvěděl a moje malá kybernetická stopa v mozku se o něco více prohloubila.

V září jsem se zapsal do třetího ročníku na Stavební fakultě ČVUT, dostal jsem index a začal navštěvovat přednášky v Trojanově ulici. Zdálo se mi, že tentokrát už je všechno v pořádku a že vysokou školu řádně dokončím, ale někdy v listopadu jsem dostal nečekanou pozvánku z vojenské fakulty na »členskou schůzi Československého svazu mládeže«. Zpočátku jsem to trochu nechápal a ani jsem tam nechtěl jít, protože to vypadalo na nějaké nedopatření – já už jsem byl studentem na jiné škole – ale pak jsem se rozhodl, že tam přece jen půjdu.

Schůze byla v naší učebně a přítomna byla většina bývalých spolužáků. Za předsednickým stolem seděli Antonín Truxa, Mirek Navrátil a Vlastík Dujka. Chtěl jsem si sednout dozadu, ale byl jsem vyzván, abych šel dopředu a že si snad ani nemusím sedat. Schůze měla totiž na programu pouze jediný bod. Mělo se na ní rozhodnout o mém dalším pokračování ve studiu na Stavební fakultě ČVUT.

Mirek Návrátil oznámil přítomným, že můj případ byl už projednán se »složkami« a že se všichni shodli na tom, že bych ve studiu na civilní fakultě neměl dále pokračovat. Pak přečetl připravený text posudku, který měl být schválen a odeslán Stavební fakultě. Stálo v něm, že jsem se během studia a vojenské přípravy projevoval jako člověk, který nemá jasný vztah k dělnické třídě, socialismu a Sovětskému svazu a že z těchto důvodů se nedoporučuje, abych pokračoval ve studiu na vysoké škole. Potom dal o posudku hlasovat.

Chvíli bylo ticho, a pak se začaly zvedat ruce. Postupně zvedli ruku všichni. Díval jsem se do pléna na kamarády a snažil se některému z nich pohlédnout do očí, ale všichni sklopili zrak, dívali se do země. Uvědomil jsem si, že je to ortel, který zpečetil moji budoucnost. Dostal jsem strašný vztek a bez jediného slova jsem středem učebny rychlým krokem odešel.

Tehdy jsem se opravdu na své kamarády zlobil. Měl jsem jim za zlé, že se mezi nimi nenašel ani jediný, kdo by se přidal na mou stranu. Dnes už vím, že kdybych byl na jejich místě, jednal bych úplně stejně. Ze strachu bych tu ruku zvedl také, tak jako jsem ji zvedal dříve, když jsme schvalovali různé petice. Tehdy se vše schvalovalo »jednohlasně«, každý nesouhlas byl považován za projev odporu proti režimu. Těžko se to dnes říká, ale je to pravda. Kdo je zvyklý žít ve svobodné společnosti a nezažil tu atmosféru na vlastní kůži, ten to nikdy nepochopí.

Co se odehrálo v následujících týdnech, bylo jen logickým pokračováním. Sledoval jsem ve velké posluchárně v Trojanově ulici nějakou přednášku, když za mnou přišel vedoucí kádrového oddělení a požádal mě, abych s ním šel do kanceláře. Nebyl to »dělnický kádr«, byl oblečen v elegantním obleku, měl bílou košili s kravatou, jednal se mnou zdvořile. Zdálo se mi dokonce, že mu to nebylo moc příjemné a hledal jen vhodná slova, jak mi tu zprávu sdělit.

„Víte, ten váš zápis na fakultu byl jenom podmínečný,“ začal opatrně. *„Teprve teď mi došly další doklady.“*

„Došel vám posudek od vojáků,“ pomohl jsem mu.

„Ano... a není moc příznivý. Víte, pro studium na vysoké škole nestačí jen dobrý prospěch, posuzují se i politické postoje...“ pokračoval.

„Vypadám snad jako třídní nepřítel?“ pohlédl jsem na něj.

„No, to ne, vy si jen potřebujete některé věci vyjasnit...“

„A proto mě vyhodíte ze školy!“ skočil jsem mu do řeči.

„Budete mi muset vrátit index a studium vám ukončíme...“

Tak jsem byl během krátké doby vyhozen z vysoké školy už podruhé. Ocitl jsem se na ulici, tentokrát s mizerným posudkem, bez kvalifikace, bez peněz. Ale měl jsem přece jen jednu obrovskou výhodu – bylo mi dvacet dva roků a nechtěl jsem se jen tak vzdát.

Když jsem přišel domů, usedl jsem za stůl a začal přemýšlet, co bude dál. Teprve teď jsem si uvědomoval, že jsem úplně »na dně«, že mě čeká manuální práce a jen obtížná, nejistá cesta nahoru. Na stole ležela moje zamilovaná knížka Básně noci od Vítězslava Nezvala. Oblíbil jsem si ji už na gymnáziu a znal z ní celé pasáže zpaměti. Rozevřel jsem ji a pročítal mně důvěrně známé verše z Edisona:

Naše životy jsou bludné jako kruh
Jednou kráčel po New Yorku dobrodruh
bylo odpoledne s vlahým sluncem v máji
chodec zastavil se mlčky na Brodwayi
před palácem West-Union Telegraf
kde hučelo to jak rozvodné desce
byl to kamelot a velký vynálezce

Tisíc vynálezců udělalo krach
hvězdy nevyšinuly se z věčných drah
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce ani energie
je to dobrodružství jako na moři
uzamykati se v laboratoři
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce to je alchymie

Svět si hraje s vaším ušním bubínkem
stáváte se elektrickým pramínkem
fonomotory a mechaničtí ptáci
vzlétají až k hvězdám odkud se k nám vrací
jako k ptáčníkovi z rohu předměstí
hlásajíce vaši slávu z návěští
spáváte pět hodin denně vám to stačí
v tom se podobáte hazardnímu hráči...

Vzhlédl jsem a můj zrak bezděčně spočinul na prázdné láhvi od červeného vína značky Cabernet. *„Cabernet – Cybernet...“* opakoval jsem si několikrát potichu – a v té chvíli jsem se rozhodl. *„Ano, už vím, co budu jednou dělat, už to vím. Budu bádat, budu zkoumat, tak jak to dělal Edison a budu se zabývat kybernetikou!“* Že to byla ode mne v této situaci trochu drzost? Byla. Ale kupodivu už v roce 1960 jsem stál poprvé tváři v tvář »živému« americkému počítači LGP-30 na Matematicko fyzikální fakultě Karlovy univerzity. Bylo to na noční směně, ve dne sloužil počítač škole. Stál jsem tam sám uprostřed noci a snažil se na něj převést svůj matematický model – a vzpomněl jsem si opět na Nezvalovy Básně noci: *„Naše životy jsou bludné jako kruh...“*

Mezi těmi, co zvedli ruku a hlasovali pro odeslání politického posudku, který rozhodl o mé budoucnosti, byl i Marcel Wetterschneider. Tehdy netušil, že za pouhé tři měsíce dopadne »tvrdá dělnická pěst« i na něho, že i on se ocitne ve stejné situaci jako já.

Když ho prohlásili za »třídně nespolehlivého«, měl za sebou už polovinu čtvrtého ročníku. Také jeho propustili z armády a nedovolili mu pokračovat ve studiu na civilní vysoké škole. Rozhodlo se o tom sice v zákulisí, ale jak už bývalo v té době »dobrým« zvykem, rozsudek nad ním jednohlasně »schválili« i jeho kamarádi.

Když jsem se později s Marcelem potkal, vyprávěl mi, že ho předseda základní organizace KSČ označil za »třídního nepřítele«, který zneužil důvěru pracujícího lidu a nezaslouží si studovat za peníze pracujících na vysoké škole. Poté mu strhl z uniformy nárameníky s důstojnickou hodností.

Se špatným posudkem se tehdy studovat nedalo a komu byl vypálen tento černý cejch, ten směl pracovat jen manuálně – ale právě tam dole se člověk setkával se slušnými, vzdělanými a moudrými lidmi, které postihl podobný osud; a tak se to dalo přežít. Na počátku šedesátých let došlo k politickému uvolnění a mně bylo dovoleno ve studiu na vysoké škole pokračovat. Totéž se podařilo i Marcelovi Wetterschneiderovi. Ale to se odehrálo až za pár let.

Krátce po vyloučení z vysoké školy jsem dostal předvolání na pracovní úřad. Tam měli pro mě pouze jedinou práci – měl jsem nastoupit jako dělník na stavbu elektrárny v Neratovicích. Odmítl jsem to. Naivně jsem si myslel, že si dokáži najít jiné přiměřenější zaměstnání sám. Zkusil jsem to mimo Prahu u jedné stavební firmy v Uhříněvsi a byl jsem tam přijat do technického oddělení pro přípravu staveb, ale vydržel jsem tam jen pár měsíců. Pak mě přeřadili na stavbu obytného domu v Praze v Jičínské ulici.

Mezi mými spolužáky na ČVUT se našel jeden, který se mi snažil pomoci alespoň »dobrým posudkem«, který zaslal mému zaměstnavateli. Jmenoval se Vláďa Těšínský, znal mě jen pár měsíců, ale v posudku napsal, že mě zná pět let. Napsal, že se mnou studoval na VTA, ale nestudoval. Díky jeho posudku jsem vydržel v kanceláři několik měsíců. Pak zřejmě dorazil jiný posudek.

Praha, 28. II. 1955.

Vážení soudruzi!

Dopisem ze dne 6. I. 1955 jste mne žádali o osobní posudek na s. Milana Kyjeňuka, nar. 4. II. 1932 v Brně.
Promiňte, že odpovídám tak pozdě, ale dopis jsem obdržel značně opožděně.

Soudruha Milana Kyjeňuka, nar. 4. II. 1932 v Brně znám již asi 5 let. Seznámil jsem se s ním na VTA AZ v Brně.
K jeho osobě mohu říci asi tolik:
Po celou dobu, po kterou jsem se s ním stýkal, mohu s klidným svědomím říci, že byl politicky vyspělý. Byl vždy jedním ze nejlepších diskutérů v předmětu marx-leninismus a sám vím, že dobře ovládal a dovedl řešit i ty problémy, které třeba ostatní soudruzi tak snadno nevyřešili. Zvláště pak v marx-leninismu vynikal zde na FIS v Praze. O tom vím zcela bezpečně, protože jsem s ním chodil do stejného ročníku. Jeho pracovní schopnosti byly rovněž velmi dobré a myslím, že Vám bude platnou posilou. Co se týká jeho charakterových vlastností, tak mohu říci, že je spíše veselý, družný, milý snad trochu ironický. Je však určitě kamarádský, přímý a sebekritický.
Domnívám se, že s. Milan Kyjeňuk je dobrým soudruhem a že se na něho budete moci zcela spolehnout.

Se soudružským pozdravem

Čest práci!

Vláda Těšínský,
vedoucí kádrového kdy:
Bodolí, Praha XII.

Obr. 45. Posudek spolužáka z ČVUT Vládi Těšínského, který zaslal mému zaměstnavateli. Těšínský nikdy nestudoval na VTA, znal mě pouhé tři měsíce během podzimního semestru. Byl přítomen v okamžiku, kdy si pro mě do posluchárny přišel vedoucí kádrového oddělení. Když jsem se posléze do posluchárny vrátil a oznámil spolužákům, že jsem byl z politických důvodů vyloučen, Těšínský mi slíbil podporu. Od té chvíle jsem ho už nikdy nespatřil.

Finále

Koncem školního roku 1953/54 jsme se opět stěhovali, tentokrát do Michle. Opustili jsme naše prostory Na Florenci a přestěhovali se do ulice Magistrů do domu č. 9. Bydleli jsme nahoře a měli tři velké, průchozí místnosti, na konci byla studovna a umývárna se sprchou. Dovedete si asi představit, jak »příjemně« se tam bydlelo a studovalo; ale ani tím stěhování ještě neskončilo. Poslední půlrok někteří bydleli v Dejvicích v nových bytech pro důstojníky.

V roce 1955 se skládaly státní zkoušky z marxismu-leninismu a z ruštiny. Pak přišel diplomový projekt – rýsovalo se na Hradčanském náměstí v jednom z paláců. V polovině února 1956 byly závěrečné obhajoby a v úterý 25. února 1956 promoce v pražském Karolinu. Ukončení studia bylo řádně oslaveno v paláci na Hradčanském náměstí za účasti našich »oblíbených« velitelů. Loučení bylo tak bouřlivě, že uprostřed noci přišel oslavence uklidňovat sám vojenský prokurátor, který bydlel nahoře ve druhém patře a nemohl usnout.

Oslavy skončily, začaly poslední prázdniny...

Ani obhajoby diplomových prací se neobešly bez zákulisních politických machinací. O Jaroslavovi Sporerovi se vědělo, že věří v Boha a že pravidelně chodí do kostela už od prvého ročníku. »Provalilo« se to na něho při prvé vycházce, kdy na dotaz velitele, proč potřebuje jít na vycházku právě v neděli dopoledne, odpověděl zcela bezelstně, že jde do kostela na mši. Vycházku dostal, ale vyvolalo to »zděšení«. Jak je možné, že mladý člověk věří v Boha a chodí do kostela? Jak může být tak zaostalý? Každý přece ví, že náboženství je jen předsudek, který vítězný socialismus postupně ze společnosti odstraní.

Nicméně Jardovi se nic nestalo a do kostela chodil dál. Komunisté se ještě jednou pokusili »zlikvidovat« víru v Boha. Bylo to někdy v roce 1953, kdy se vedla celostátní protináboženská kampaň organizovaná na všech pracovištích. Přišel za námi plukovník Dousek a každému z nás předal jakýsi tiskopis, abychom si ho přečetli a podepsaný mu ho vrátili. Byl stylizován jako čestné prohlášení, kde jsme měli svými podpisy potvrdit, že nevěříme v Boha a vystupujeme z církve. Když plukovník Dousek prohlášení předával Jardovi Sporerovi, tak poznamenal:

„Znám vaše názory, ale přesto vám to dávám. Třeba si to rozmyslíte.“

Myslím si, že mnozí z nás to »čestné prohlášení« podepsali, ale Jaroslav Sporer ho nepodepsal. Jsou na to svědci. Po odchodu plukovníka Douska ho demonstrativně hodil do koše. Komunisté na to nezapomněli. Když obhajoval svou diplomovou práci, tak k velkému překvapení všech, nedostal výbornou. Vysvětlení se mu dostalo až od dvou očitých svědků, kteří byli přítomni ve zkušební komisi – od sekretářky plukovníka Douska a od Ing. Žamberského. Měl navrženou známku »výborně«, ale předsedající prohlásil:

„Nemůžeme mu dát, soudruzi, výbornou, on přece věří v Boha!!!“

Komisi tento argument postačil a návrh předsedy jednohlasně podpořila.

Obr. 46. Po promoci v pražském Karolinu 1956. Stojící zleva: Bohumil Kňažko, Jaroslav Sporer, Miroslav Mašek, Pravoľub Kurjačka, Jaromír Klička, Vladimír Tříska, Luděk Šubčík, Josef Josefík, Jiří Reček, Jiří Stelzig, Emil Schwarz.

Sedící zleva: Jiří Svátek, Vlastimil Dujka, Zdeněk Tomaštík, Jaroslav Bureš, Miroslav Navrátil, Zdeněk Coufal, Karel Veškrňa

Obr. 47.
Zdeněk Tomaštík, Jiří Svátek, Jaroslav Sporer a Jaromír Klička přijímají gratulaci od generálmajora Josefa Petra

Obr. 48.
Jaromír Klička
Jiří Svátek
Zdeněk Tomaštík
Jaroslav Sporer

Obr. 49. Michle ulice Magistrů č . 9 – naše poslední sídlo

A jak to bylo dál?

Rozběhli jsme se do světa, každý svou cestou, občas jsme se někteří z nás potkali, na chvíli zastavili a pak šli opět dál, a náš život ubíhal a ubíhal...

(1) ***Ing. Jaroslav Bureš***, *kapitán*
Narozen 4. září 1931, Bohuslavice nad Vlárou, nyní Slavičín.
Nastoupil nejprve jako stavbyvedoucí u Železničního stavitelství v Brně (1956-1959), pak byl vedoucím inspektorem stavebního dozoru u Železniční stavební správy v Ostravě (1959-1963), dále vedoucím investičního odboru pro výstavbu Polanecké spojky u Správy Středočeské dráhy v Olomouci (1963-1965) a posléze vedoucím technického oddělení ostravské pobočky Železničního rozvojového střediska Praha (1965-1992).

(2) ***Ing. Zdeněk Coufal***, *nadporučík*
Narozen 15. Prosince 1931, Kroměříž
Po ukončení studia na VŠŽ v Praze absolvoval ještě postgraduální studium v oboru statika na Vysokém učení technickém v Brně (1967-1968). Zaměstnání: Správa dráhy Praha, Mostní obvod Přerov, Správa dráhy Olomouc. Od roku 1961 v Projektovém středisku Kroměříž, které bylo organizačně přičleněno k organizacím: Výzkumný ústav motorových vozidel Praha, PAL Magneton Kroměříž, PIKAZ Praha až do roku 1991. Pracoval jako statik, vedoucí oddělení a zástupce vedoucího útvaru.

(3) ***Ing. Vlastimil Dujka****, hodnost nezjištěna, pravděpodobně major*
* ?, ?, † ?, ?
Začínal jako zaměstnanec Ministerstva vnitra – vyšetřoval dopravní nehody. Určitou dobu zastával funkci náčelníka železniční stavební výroby a jedno setkání bývalých vojenských akademiků zorganizoval v rekreačním středisku v Luhačovicích (asi roku 1976).

4) ***Ing. Josef Josefík***, *hodnost nezjištěna*
* 1932, Újezdec u Luhačovic, † 15. 9.1992, Olomouc
Začínal se zácvikem v Hodoníně, pak byl u Železničního stavitelství Brno jako stavbyvedoucí na stavbě v Ostravě a odtud odešel do Brna, kde pracoval na přestavbě železničního uzlu Česká Třebová jako stavbyvedoucí. Po dokončení přestavby přešel na Správu Střední dráhy Olomouc do odboru expertízy. Zemřel ve své kanceláři na srdeční infarkt.

(5) ***Ing. Jaromír Klička***, *kapitán*
Narozen 30.03.1932, Orlová
Po promoci na Vojenské fakultě VŽ nastoupil do Státního ústavu dopravního projektování v Praze, ale po krátké době přešel na pobočku do Brna. Začínal jako projektant, skončil jako ředitel brněnské pobočky.

(6) ***Ing. Bohumil Kňažko,*** *hodnost nezjištěna*
* ?, Terchová, Slovensko, † 28. března 1984, Praha
Ještě během studii pro nás zorganizoval lyžařský zájezd na do Vrátnej doliny na Slovensko (chata pod Sokolím). Převážnou část svého života pracoval na Federálním ministerstvu dopravy – odbor traťového hospodářství. Jeho hlavní pracovní náplné bylo přepočítávání únosnosti stávajících železničních mostů a železniční průjezdní profil. Zemřel při práci ve své kanceláři.

(7) ***Ing. Milan Krejčiřík, CSc.,*** *nadporučík*
Narozen 4. února 1932, Brno
Po propuštění z armády a vyloučení ze stavební fakulty nastoupil do podniku Keramos v Uhříněvsi u Prahy jako technik. Odtud byl přeložen na stavbu, kde měl pracovat manuálně, ale stal se asistentem stavbyvedoucího a po roce stavbyvedoucím (1955 - 1957). Následoval Státní ústav pro projektování výstavby hl. m. Prahy (Pražský projektový ústav), kde se začal zabývat využíváním počítačů při projektování a územním plánování (1958 - 1962). Zde dostal souhlas ke studiu na Fakultě stavební ČVUT (1960-1965) a později k vědecké aspirantuře. Na základě svých odborných prací byl v roce 1963 přijat do Výzkumného ústavu výstavby a architektury v Praze. Jako vědecký pracovník pokračoval ve výzkumu aplikace počítačů. Po pádu totalitního režimu založil počítačovou firmu (1990) a začal podnikat. Dnes firmu vedou jeho synové.

(8) ***Ing. Pravoľub Kurjačka***, *hodnost nezjištěna*
* ?, Pukanec, Slovensko, † ?, Slovensko
Ještě během studii nás o prázdninách pozval na svou chatu u Počuvadelského jezera pod vrchem Sitno. Po promoci se vrátil na Slovensko a po celý život byl zaměstnán u Okresního národního výboru ve svém rodném městě Pukanec.

(9) ***Ing. Miroslav Mašek,*** *nadporučík*
Narozen 13. října 1932, Brno
Po celý život pracoval ve svém oboru v Brně. Nejprve nastoupil do Státního ústavu dopravního projektování jako projektant (1956-1958), pak pracoval v projekci na podnikové ředitelství Železničního stavitelství (1959-1974) a v následujících letech jako vedoucí odboru projekce Železničního stavitelství odkud v roce 1992 odešel do důchodu.

(10) ***Ing. Miroslav Navrátil***, *hodnost nezjištěna, pravděpodobně major*
* ?, ?, † ?, ?
Mnoho toho o něm nevíme. V době, kdy se stal Vlastimil Dujka náčelníkem Železniční stavební výroby, Miroslav Navrátil zastával funkci jeho náměstka. Na adrese jeho posledního bydliště (76803 Roštín) není o něm nic známo.

(11) ***Ing. Jiří Reček, CSc.,*** *major*
Narozen 20. září 1932, Frýdek
Po ukončení studia na Vojenské fakultě Vysoké školy železniční vykonával ještě vědeckou aspiranturu na Vysoké škole železniční v Žilině (1962-1968). Do zaměstnání nastoupil v mostárně ve Frýdku-Místku, kde zůstal až do důchodového věku (1956-1994). Zde pracoval jako projektant ocelových konstrukcí a mostů, zabýval se vývojem a výzkumem speciálních konstrukcí, byl vedoucím konstrukční kanceláře a referentem obchodního oddělení.

(12) ***Ing. Emil Schwarz***, *hodnost nezjištěna*
* ?, ?, † 4. prosince 1978
Nastoupil nejprve jako stavbyvedoucí u Železničního stavitelství v Brně na stavbě v Ostravě, kde pracoval s Jaroslavem Burešem. Potom odešel do Brna. V sedmdesátých letech neprošel politickými prověrkami a byl propuštěn ze zaměstnání.

(13) ***Ing. Jaroslav Sporer***, *nadporučík*
Narozen 15. září 1932, Malacky, Slovensko
Nastoupil na zácvik v železniční stanici Praha-Vršovice. Pak následovaly: Správa Pražské dráhy - oddělení investic (1956), investiční odbor (1957), Železniční stavební správa Praha, projektant a Železniční stavební správa Česká Třebová, vedoucí inspektor (1958), Správa Pražské dráhy (1959) a Správa Severozápadní dráhy (1963), odbor expertízy, Federální ministerstvo dopravy, odbor expertízy, vedoucí odborný referent, vrchní rada (1971-2003).

(14) ***Ing. Jiří Stelzig***, *hodnost nezjištěna*
* ?, Kroměříž, † 18. května 1984, Praha
Pracoval mnoho let ve Státním ústavu dopravního projektování v Praze, nejprve jako projektant mostních konstrukcí, později, a to až do své smrti, byl vedoucím oddělení pro projektování mostních konstrukcí.

(15) ***Ing. Jiří Svátek***, *kapitán*
Narozen 27. března 1932, Brno
Nastoupil na umístěnku do Státního ústavu dopravního projektování v Praze (1956-1958), po delimitaci na ministrstvo dopravy, Velitelství železničního vojska, jako civilní zaměstnanec (1958-1962), pak ČSD – Traťová distance (1967). Zde uvízl v soukolí komunistické justice a dostal se do vězení. Po propuštění pracoval nejdříve u Staveb silnic a železnic, potom u Dopravních podniků a nakonec u soukromé firmy (1992-1999). Dnes už je v důchodu, ale v létě dělá stavební dozor a v zimě organizuje lyžařské zájezdy do zahraničí.

(16) ***Ing. Luděk Šubčík***, *hodnost nezjištěna*
Narozen 1930, ?, † 28. srpna 2001, Brno

(17) ***Ing. Zdeněk Tomaštík, CSc.***, *kapitán*
* 5. července 1931, Borkovany, † 11. dubna 2002, Pardubice
Vědeckou aspiranturu začal ve Výzkumném ústavu dopravním v Praze (1963), ale po roce 1968 mu byla pozastavena, k obhajobě byl připuštěn v roce 1971. Nastoupil na umístěnku do ČSD, investiční odbor Pražské dráhy (1956), pak jako stavební dozor k Železniční stavební správě Pardubice (1957-1966), do Státního ústavu dopravního projektování v Pardubicích (1966-1983), Hradci Králové (1983-1989), projektant, vedoucí střediska. Ze zdravotních důvodů odešel v roce 1991 do předčasného důchodu (operace srdce). Byl autorizovaným inženýrem a soudním znalcem. .

(18) ***Ing. Vladimír Tříska***, *nadporučík*
Narozen 13. února 1932, Brno
Nastoupil k podniku Železniční stavitelství Brno a setrval zde – s výjimkou let 1974-1975, kdy byl nucen z politických důvodů odejít – až do odchodu do důchodu v roce 1992. Zastával postupně funkce stavbyvedoucího, hlavního inženýra závodu, vedoucího vývojového střediska, vedoucího střediska ocelových konstrukcí, po revoluci vykonával funkci technického náměstka Železničního stavitelství v Brně a pak ještě několik let pracoval pro ŽS Brno jako odborný poradce (výstavba Forum Elbflorenc v Drážďanech 1994-1995).

(19) ***Ing. Karel Veškrňa***, *kapitán*
Narozen 17. listopadu 1931, ?
Nastoupil k podniku Železniční stavitelství Brno, kde pracoval jako technik, stavbyvedoucí, přípravář závodu, výrobní inspektor a hlavní inženýr závodu (1956-1964). Potom přešel na Správu Střední dráhy Olomouc – investiční odbor, technické oddělení, kde prověřoval projektovou dokumentaci a také zajišťoval investiční výstavbu. V listopadu 1991 utrpěla jeho manželka těžký úraz a tak musel odejít do důchodu, aby se o ni staral (1991). Později se ještě znovu vrátil na krátkou dobu do zaměstnání (1995-2001).

(20) ***Ing. Marcel Wetterschneider***, *nadporučík*
* 9. června 1930, Žilina, Slovensko, † 9. srpna 2001, Pardubice
Po vyloučení z vojenské fakulty prošel řadou zaměstnání na různých stavbách. Dostudoval až v roce 1961 na Vysoké škole dopravní v Praze. Zaměstnáni: Výstavba Tesly Hradec Králové (1959-1967), Průmstav Pardubice, panelárna Pohřebačka, vedoucí panelárny (1967-1976), Pozemní stavby a IPS Praha (1976-1978), Pozemní stavby Praha, vývoj ocelových kotev (1978-1987), Agrokombinát Slušovice, vývoj kotvení (1987-1990), Zemědělské družstvo Sluštice, spoluzakladatel firmy WH-KOTE (1990-1991), založení vlastní firmy WETMA Pardubice (od 1992 až do své smrti).

Naši velitelé, učitelé a spolužáci z jiných ročníků a směrů

Vrchní velitelé

Alexej Čepička (*1910, †1990)
armádní generál, ministr národní obrany (1950-1956)

Bohumír Lomský (*1914, †1982)
armádní generál, náčelník VTA (1951-1953)

Miroslav Dousek (*1908, †1986)
plukovník inženýr, náčelník vojenské fakulty (1952-1956)

Otakar Gráf (*1911)
plukovník inženýr, náčelník vojenské fakulty (1956-1958)

Funkcionáři a nižší velitelé

Severa František, plukovník, zástupce náčelníka
Zezula (?), kapitán, zástupce pro věci politické
Sachr (?), plukovník, školské oddělení
Diviš (?), kapitán, školské oddělení
Štěpánek Vladimír, plukovník
Pelikán Jiří (?), nadporučík, náš velitel ve 3. ročníku
Ptáček Květoslav, nadporučík, nadřízený poručíka Skřivánka
Skřivánek Jaroslav, poručík, náš velitel v 1. a 2. ročníku

Učitelé

Bouček Adolf, Dr., beton
Čermák Jiří, matematika, cvičení
Danda Josef, Dr. Ing. arch., pozemní stavitelství
Dvořák Vladimír, prof., ocelové konstrukce, mosty
Hodík Karel, doc., vodní hospodářství
Holáň Oldřich, Dr. Ing.
Horák Václav, Ing., ocelové konstrukce, cvičení
Hořejší Jiří, Ing., statika a dynamika
Hudec, Ing., statika
Kautský, prof., matematika
Klimeš Jiří, prof., betonové mosty
Kolář Vladimír, prof., stavební mechanika
Kouba František, Ing., lokomotivní a vozový park
Křupka, Dr., pružnost a pevnost
Marek, prof., údržba železničních tratí

Matoušek, prof., stavba tunelů, stanic, zakládání staveb
Pechar Jiří, Ing., ocelové a dřevěné mosty, cvičení
Piska, prof., deskriptivní geometrie
Šifalda Miloš, Dr. Ing., statika
Topinka Antonín, podplukovník, vojenská železniční doprava
Voslař, plukovník, vojenské stavby
Žamberský Zdeněk, Ing., projektování železničních tratí

Někteří kolegové z vyšších ročníků (v roce 1951)

Technický směr

2. ročník

Bárta Josef
Blažek Vladimír
Gmenta (?)
Harabiš (?)
Hladík (?)
Hojka (?)
Homolka (?)
Hrůša Emil
Löbl Jaroslav
Měšťánek
Rygl Jiří
Truxa Antonín
Volf Jaroslav
Vyhlídal František »kadet Biegler«
Wachtl Antonín
Záhorský Milan

3. ročník

Adamec (?)
Ain Jiří
Brabec (?)
Bušek Karel
Hodinář Adolf
Kočenda (?)
Krejčí Bohumil
Pálka Josef »Joge«
Šimončič Gustáv
Výška Arnošt
Zeman (?)

Velitelský směr

Augustin Štefan »Pišta«
Batla Ján
Gavlík Ľuboslav
Hloušek Ladislav
Hrdý Jiří
Jurišta Anton
Kalvas Jiří
Petro Vojtěch
Přeučil Bohumír
Rodina Miroslav
Zezula František

a možná jsou ještě další, na jejichž jména si už bohužel nevzpomínáme.

Železniční vojsko v československé armádě

Léta 1918 až 1939

Železniční vojsko bylo součástí čs. armády v letech 1918 až 1994. První jednotka železničního vojska, která se vytvořila na území nově vzniklého Československa, byl železniční náhradní prapor, který vznikl v Lysé nad Labem v listopadu 1918. Již v lednu 1919 došlo k jeho přemístění do Pardubic, kde se na jeho základě v únoru téhož roku konstituoval Železniční prapor č. 1 a v březnu 1919 i Železniční pluk. V rámci pluku postupně vzniklo několik železničních stavebních a dopravních rot. Nově postavené jednotky odešly bojovat na Slovensko, kde setrvaly až do roku 1921. S železničním plukem rovněž splynuly železniční jednotky našeho zahraničního vojska, které se vytvořily zejména v Rusku (strojírenská rota, dopravní rota, vlakové dílny, obrněné vlaky Orlík a Úderník) a Itálii (železniční rota). Dočasným organizačním prvkem, působícím v rámci pluku, byl i Železniční prapor č. 2. Vznikl v březnu 1919 v Trnavě, v červnu byl evakuován do Pardubic a zde k 30.6.1919 zanikl. Dnem 1.4.1922 byla provedena reorganizace Železničního pluku a místo dosavadních šesti samostatných železničních stavebních rot byly vytvořeny dva prapory o třech rotách (I. a II. železniční stavební prapor). Zároveň se stávající náhradní rota rozšířila na prapor. Velitelství pluku dále podléhal Hlavní železniční sklad (vznikl v březnu 1919), Železniční učiliště (vytvořené k 1.4.1922) a od října 1924 i provozovací rota. Všechny složky Železničního pluku byly soustředěny v Pardubicích.

Důležitým mezníkem v historii železničního vojska čs. armády se stal 1.4.1926. K tomuto dni železniční vojsko zaniklo jako pomocná zbraň a Železniční pluk byl zařazen do složení ženijního vojska. V dubnu 1927 u pluku vznikla další provozovací rota a obě byly sloučeny do železničního provozovacího praporu. Krátkodobě zanikl II. železniční stavební prapor (1933 až 1937), ale brzy byl obnoven. V lednu 1938 u plukovního velitelství vznikla pomocná rota. Železniční učiliště se v dubnu 1926 osamostatnilo a podléhalo přímo Ministerstvu národní obrany. Do složení Železničního pluku

se vrátilo jen krátce v letech 1933 až 1935. V září 1933 byl dosavadní Hlavní železniční sklad v Pardubicích přejmenován na Vojenský železniční sklad (č.1). V únoru 1937 vznikl Vojenský železniční sklad č. 2 v Bošanech na Slovensku. Oba sklady i nadále podléhaly plukovnímu velitelství. V roce 1938 bylo u železničních útvarů předepsáno 1859 funkčních míst, z toho 1620 pro vojáky základní služby a 5 pro civilní zaměstnance. Všechny útvary železničního vojska svoji činnost v rámci prvorepublikové armády ukončily po německé okupaci dnem 31.7.1939.

Léta 1945 až 1994

Po válce byly železniční jednotky v rámci čs. armády obnoveny, ale i nadále netvořily samostatný druh vojska, nýbrž byly zařazeny u ženijního vojska. V tradiční posádce Pardubice se již v červnu 1945 obnovil Železniční pluk, rozšířený v říjnu téhož roku na Železniční brigádu. Jeden z praporů brigády byl ale umístěn na Slovensku (Liptovský Mikuláš). V roce 1947 se z části jednotek brigády vytvořil železniční pluk, dislokovaný v posádce Pardubice a podřízený velitelství brigády. Plánovaný počet příslušníků železničních jednotek činil k 1.10.1947 celkem 1605 osob, z toho 1289 vojáků základní služby.

Železniční brigáda Pardubice
- *Železniční pluk 1 Pardubice*
  - *Železniční prapor I/1 Pardubice*
  - *Železniční prapor II/1 Pardubice*
  - *Železniční prapor III/1 Pardubice*
  - *Železniční náhradní prapor Pardubice*
- *Železniční prapor 2 Liptovský Mikuláš*
- *Železniční výcvikový prapor Pardubice*
- *Vojenský železniční sklad 1 Pardubice*
- *Vojenský železniční sklad 2 Bošany*

V říjnu 1949 došlo ke zrušení brigádního velitelství a všechny jemu do té doby podřízené složky přešly pod velení železničního pluku. Přitom byl zrušen stávající III. železniční (provozní) prapor a novým III. železničním (stavebním) praporem se stal dosavadní Železniční prapor 2. Železniční pluk 1 byl již od 29.6.1949 nositelem pojmenování „Bachmačský“. V roce 1950 byly železniční jednotky vyjmuty ze složení ženijního vojska a předány do podřízenosti Dopravního oddělení GŠ (o rok později se oddělení transformovalo na Správu vojenské dopravy). Oba vojenské železniční sklady nadále působily nezávislé na velitelství pluku. Vojenští železničáři byli opětně vyzdviženi na úroveň samostatného druhu vojska.

V průběhu 1. poloviny 50. let jednotlivé prapory železničního pluku opouštěly svoji mateřskou posádku, přičemž v rámci pluku vznikaly i nové jednot-

ky. Železniční vojsko se postupně přesunovalo na Moravu a Slovensko. Nárůst počtu jednotek železničního vojska vedl k rozšíření pluku na brigádu dnem 1.11.1955. Již od 9.5.1955 bylo ovšem pluku odebráno pojmenování „Bachmačský“. V roce 1956 se v rámci Ministerstva národní obrany vytvořila Hlavní správa železničního vojska, ale již k 1.1.1957 řízení železničního vojska převzalo Ministerstvo dopravy. Strukturu vojska tehdy tvořily následující součásti, u nichž sloužilo 1.213 vojáků, z toho 865 vojáků základní služby:

Hlavní správa železničního vojska Praha
11. železniční brigáda Pardubice
- 8. železniční stavební prapor Liptovský Mikuláš
- 12. železniční stavební prapor Olomouc
- 15. železniční mostní prapor Pardubice
- 16. rota obnovy železničního traťového spojení Zábřeh
- 17. prapor mechanizace železničních prací Dolný Kubín
1. ústřední vojenský železniční sklad Pardubice
2. ústřední vojenský železniční sklad Bošany
Vojenské středisko pro vývoj a výzkum železniční techniky Praha
Železniční výcvikový polygon Sázava - Losenice
Vojenská fakulta Vysoké školy železniční Praha
Železniční školící a výcvikové středisko Pardubice

Odchod vojenských železničářů z Čech dovršil v srpnu 1958 přesun velitelství železniční brigády z Pardubic do Žiliny. V 60. letech probíhala intenzivní výstavba dalších útvarů železničního vojska, což se kromě jiného projevilo vytvořením dvou samostatných železničních pluků. K 1.9.1965 u železničního vojska sloužilo 5.700 osob a jeho složky byly rozmístěny následovně:

Velitelství železničního vojska Praha
11. železniční brigáda Žilina
- 11. velitelský prapor Žilina
- 10. železniční stavební prapor Rimavská Sobota
- 12. železniční stavební prapor Olomouc
- 16. železniční sdělovací prapor Zábřeh
- 17. železniční strojní prapor Dolný Kubín
- 19. železniční mostní prapor Spišská Nová Ves
- 18. brigádní zásobovací základna Liptovský Mikuláš
8. železniční stavební pluk Jeseník
9. železniční mostní pluk Pohořelice
1. ústřední vojenský železniční sklad Pardubice
2. ústřední vojenský železniční sklad Bošany
Vojenské železniční provozní středisko Bohumín
Vojenské středisko Výzkumného ústavu železničního Praha
Zkušební středisko 050 Sázava - Losenice
Vojenská fakulta Vysoké školy dopravní Žilina
Železniční učiliště Valašské Meziříčí

Zásadní zlom ve složení železničního vojska nastal koncem 60. let. V roce 1968 po vojenské invazi a obsazení Československa sovětskou armádou musela část útvarů nejprve opustit své dosavadní posádky (Jeseník, Rimavská Sobota) a uvolnit prostory pro okupační jednotky Střední skupiny sovětských vojsk. V září 1969 zanikly další útvary železničního vojska, jiné byly výrazně zredukovány. Od 1.9.1969 se počet vojenských železničářů snížil na 2.000 osob. Vojsku byla tak vtisknuta nová podoba na dalších 20 let. Pouze v září 1972 se Železniční učiliště změnilo na Vojenské učiliště a v srpnu 1975 došlo k přemístění velitelství železniční brigády ze Žiliny do Valašského Meziříčí.

Velitelství železničního vojska Praha
11. železniční brigáda Valašské Meziříčí
- provozní prapor Valašské Meziříčí
- 10. železniční stavební prapor Olomouc
- 12. železniční stavební prapor Olomouc
- 14. železniční mostní prapor Liptovský Mikuláš
- 16. železniční sdělovací prapor Zábřeh
- 17. železniční stavební prapor Dolný Kubín
- 19. železniční mostní prapor Spišská Nová Ves
9. železniční pluk Pohořelice
Ústřední vojenská železniční základna Pardubice
- pobočka Bošany
Vojenské železniční provozní středisko Bohumín
Vojenské železniční stavební středisko Most
Vojenské středisko Výzkumného ústavu železničního Praha
Zkušební středisko 050 Sázava - Losenice
Vojenská fakulta Vysoké školy dopravní Žilina
Vojenské učiliště Valašské Meziříčí

K opětnému rozšiřování železničního vojska došlo až koncem 80. let. Početní a organizační růst vojska souvisel s opatřeními přijatými Radou obrany státu dne 25.2.1988 a spočívající v posílení vojska o 2.000 osob. Na základě dosavadního samostatného železničního pluku vznikla další železniční brigáda a část útvarů vojska byla opětně dislokována v Čechách.

Velitelství železničního vojska Praha
11. železniční brigáda Valašské Meziříčí
- 11. železniční stavební prapor Pardubice
- 12. železniční stavební prapor Olomouc
- 17. železniční stavební prapor Dolný Kubín
- 14. železniční mostní prapor Liptovský Mikuláš
- 19. železniční mostní prapor Spišská Nová Ves
31. železniční brigáda Olomouc
- 31. železniční stavební prapor Olomouc
- 32. železniční stavební prapor Pohořelice

- 33. železniční stavební prapor Čáslav
- 34. železniční mostní prapor Pohořelice
- 35. železniční mostní prapor Zábřeh
Ústřední vojenská železniční základna Pardubice
- pobočka Bošany
- pobočka Sázava - Losenice
Vojenské železniční provozní středisko Bohumín
Vojenské železniční stavební středisko Most
Vojenské středisko Výzkumného ústavu železničního Praha
Zkušební středisko 050 Sázava - Losenice
Vojenská fakulta Vysoké školy dopravy a spojů Žilina
Vojenské učiliště Valašské Meziříčí

Počátkem 90. let u železničního vojska sloužilo 5.700 osob, z toho 3.700 vojáků základní služby a 800 občanských zaměstnanců. To již se ale blížil konec existence vojska. Nadcházející rozpad Československa vedl k redislokaci některých útvarů železničního vojska na Slovensko (např. brigádní velitelství se z Valašského Meziříčí přemístilo do Liptovského Mikuláše). Po vzniku samostatné České republiky bylo železniční vojsko označeno jako nadbytečné a dnem 31.3.1994 v rámci Armády České republiky zaniklo. Zachovány zůstaly pouze útvary železničního vojska dislokované na Slovensku a zařazené do Armády Slovenské republiky.

Obr. 50. Vjezd do areálu bývalého železničního vojska v Pardubicích – září 2003

Železniční vojsko na Slovensku

Dnes už je železniční vojsko jen na Slovensku a eviduje 1600 osob. Má útvary v Liptovském Mikuláši, v Bošanech (okres Topoľčany), v Bratislavě a do jeho kompetence patří i Vojenská fakulta Žilinské univerzity (do r. 1998). V roce 1998 se Vojenská fakulta změnila na Fakultu speciálního inženýrství se zaměřením na manažérsko-technologickou problematiku (Fakulta špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žilině). Činnost této fakulty se orientuje především na vojenské stavitelství, vojenskou dopravu, krizové řízení dopravy, na rizikové krizové situace v dopravě, na oblast obrany, bezpečnosti a ochrany společnosti, na problematiku specifických dopravních úloh v období branné pohotovosti státu a v mírovém zabezpečení ozbrojených sil, na otázky infrastruktury dopravního systému, na optimalizaci obnovy pozemních komunikací a na řízení železniční dopravy v době branné pohotovosti státu.

To, co začalo v září roku 1951 železničním odborem Vojenské technické akademie v Brně, pokračovalo na VTA sedmou fakultou železniční a posléze zřízením samostatné Vojenské fakulty Vysoké školy železniční v Praze, dnes už přetrvává pouze na Slovensku v podobě Fakulty špeciálneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žilině.

Obr. 51. Fakulta špeciálneho inžinierstva v Žilině

E p i l o g

V našich vzpomínkách jsme se vraceli k událostech, které se odehrály v době po nástupu komunistů k moci v polovině dvacátého století. Byla to pro nás vlastně jen krátká životní etapa, ale výrazně ovlivnila naše životní cesty. Dnes už všichni žijící svědci přesáhli sedmdesátku a na to, co prožili, se dívají s nadhledem...

A co se stalo s našimi bývalými vrchními veliteli?

Ministr národní obrany, později náměstek předsedy vlády, armádní generál Alexej Čepička byl v roce 1956 obviněn z pěstování »kultu osobnosti«, byl zbaven všech státních a stranických funkcí a později vyloučen z komunistické strany (1963). Zemřel ve věku osmdesáti let v roce 1990.

Náčelník Vojenské technické akademie generál Bohumír Lomský vystřídal v roce 1956 ministra Čepičku v křesle ministra národní obrany. Jeho kariéru ukončily události roku 1968, kdy byl z funkce odvolán a vystřídán Martinem Dzúrem. Zemřel v roce 1982 ve věku šedesáti osmi let.

A plukovník Dousek? Až do roku 1956 byl náčelníkem Vojenské fakulty Vysoké školy železniční, pak ho vystřídal plukovník Otakar Gráf. V té době bylo Douskovi 48 let. Odešel z této funkce v té době, kdy se stal ministrem národní obrany generál Lomský. Miroslav Dousek přijal jen s těžkým srdcem rozhodnutí, že jeho »dítě« – Vojenská fakulta Vysoké školy železniční – bude přestěhována na Slovensko do Žiliny. Z rodiných důvodů se už ve svém věku nechtěl stěhovat na Slovensko a odešel z armády. Zůstává nezodpovězenou otázkou, proč odešel z tak významného a dobře placeného postu už v roce 1956, když fakulta se stěhovala na Slovensko až za šest let? Možné vysvětlení pro toto rozhodnutí nám poskytlo svědectví jeho syna Miroslava Douska.

Tak jak jsme plukovníka Douska znali, byl především vojákem, inženýrem a dobrým organizátorem – ale samozřejmě byl i členem komunistické strany, protože jinak by v té době, kdy komunisté ovládali celou společnost, toto postavení nemohl zastávat. Myslím si, že měl přirozený cit pro spravedlnost, snažil se vždy jednat zpříma, byl energický, ale neměl rád zákulisní intriky. Nefér jednání ho dovedlo rozzlobit. A tak není divu, že když se na něho někdy kolem roku 1955 obrátila vojenská kontrarozvědka se žádostí o spolupráci při získávání informací ze soukromého života generála Josefa Petra, cítil se tím zaskočen. Generál Petr byl jeho vrstevníkem a osobním přítelem. To zřejmě věděla i kontrarozvědka a proto ho požádala o spolupráci.

Tato událost patrně urychlila Douskovo rozhodnutí odejít z armády. Bez dlouhého rozmýšlení zašel za Josefem Petrem a všechno mu prozradil. Pak navštívil svého dobrého známého – ministra dopravy Pospíšila – a požádal ho, zda by mu nenašel na ministerstvu nějaké místo, a ministr Pospíšil Douskovi

místo přislíbil. Plukovník Dousek požádal o propuštění z armády v roce 1956 a nastoupil na ministerstvo dopravy jako vedoucí investičního oddělení.

Setrval zde až do roku 1968. Po srpnové invazi a okupaci Československa trávil většinu svého času na ministerstvu. Když se tehdejší ministr dopravy Alois Indra vracel zpět na ministerstvo (podle sovětského scénáře se měl Indra stát předsedou tak zvané »dělnicko-rolnické vlády«), Miroslav Dousek ho vykázal z budovy a uzamknul vchodové dveře!

Takový čin nemohl Alois Indra nechat jen tak beztrestně projít. Miroslav Dousek byl z ministerstva propuštěn a penzionován. Odstěhoval se do Jičína a po několika letech do Rovenska pod Troskami, kde 30. června 1986 zemřel.

Obr. 52. Ing. Miroslav Dousek po odchodu z armády v šedesátých letech

S plukovníkem Douskem jsem se setkal po propuštění z armády už jenom jednou. Bylo to v sobotu 28.února 1976. Byli jsme tehdy pozváni na společné setkání bývalých vojenských akademiků, kteří studovali na Vojenské fakultě Vysoké školy železniční do Luhačovic. Seděli jsme ve velké místnosti za stoly, které byly sraženy k sobě do velkého čtverce, abychom na sebe vzájemně viděli. V čele uprostřed seděl plukovník Dousek a naši bývalí velitelé.

Pak nás plukovník Dousek vyzval, abychom vyprávěli o svých dalších osudech po odchodu ze školy. A tak jeden po druhém vstával a krátce vyprávěl o tom, co dělal a co dělá. Ta vyprávění byla většinou strohá. Každý uváděl jen údaje o svých pracovištích a svých funkcích, a tak když došla na mě řada, chtěl jsem atmosféru trochu oživit. Povstal jsem a řekl přibližně toto:

Myslím, že mým největším omylem bylo, že jsem podepsal přihlášku na Vojenskou technickou akademii. Již brzy po nástupu na vojnu jsem zjistil, že ze mě asi nikdy dobrý voják nebude, protože plnit rozkaz, bez možnosti pochybovat a diskutovat o jeho správnosti, je mi bytostně cizí.

Přiznám se, že při slovech »vlevo v bok« jsem měl častokrát chuť udělat »vpravo v bok« a když velitel rozkázal »Soudruhu vojíne, ke mně!« měl jsem velkou chuť zařvat: „Soudruhu plukovníku, polibte mi prdel!“ A protože moje nechuť plnit slepě rozkazy byla často zřetelná z výrazu mé tváře a protože jsem občas svým vnitřním nutkáním podlehl, vyvolával jsem drobné konflikty a komplikoval velitelům život.

Na konci třetího ročníku jsem byl nečekaně propuštěn z armády. Pokoušel jsem se dostudovat na civilní technice, jenže sotva jsem začal, přišel posudek od vojáků a mě opět vyhodili. Byl jsem nucen vystřídat několik zaměstnání, než jsem našel to pravé a než se mi podařilo vysokou školu dostudovat. Pracoval jsem na stavbách, v projekci a dnes pracuji ve výzkumu. Již řadu let se zabývám využíváním počítačů a tato práce mě baví.

Bezprostředně po skončení svého vystoupení jsem si všiml, že plukovník Dousek přestal na chvíli sledovat vyprávění dalších absolventů a začal se bavit se svými sousedy. Když pak dozněl příběh posledního z přítomných, zvolna se zvedl a přišel za mnou.

„Víte, je to už hodně dávno, a já si na podrobnosti přesně nevzpomínám,“ začal vyprávět, *„ale nechtěl bych, abyste si myslel, že na vašem propuštění a na tom, co následovalo, nesu nějakou vinu a abyste se na mě proto zlobil...“*

Přiznám se, že jsem mu v prvé chvíli moc nevěřil a myslel jsem si, že se jen vymlouvá, ale protože jsem se s tím vším už dávno vnitřně vyrovnal a necítil jsem k němu, ale ani k nikomu z bývalých kolegů žádnou hořkost, odpověděl jsem zcela upřímně a po pravdě:

„Ale já se na vás opravdu nezlobím, soudruhu plukovníku.“

Usmál se a já v jeho očích zahlédl úlevu. Chvíli jsme spolu ještě rozprávěli a vzpomínali na vojenskou službu. Pak jsme se rozloučili, stiskl jsem mu ruku a on zvolna odcházel na své místo. Díval jsem se za ním a najednou jsem si uvědomil, že už je to starý muž, který bilancuje svůj život a nerad by po sobě zanechal nevyřízené účty. Bylo to také naposledy, co jsem se s plukovníkem Miroslavem Douskem setkal – naposledy, co jsem s ním promluvil a pohlédl mu přímo do očí...

Poděkování

Nápad sepsat vzpomínky na naši vojenskou službu se zrodil v roce 2001, když jsme se sešli u příležitosti výročí padesáti let od nástupu na Vojenskou technickou akademii v Brně. Těch setkání jsme za padesát let absolvovali několik (1976, 1981, 1986, 1991, 1994, 1996, 2001, 2004) a protože se při nich většinou vzpomínalo, některé zde zapsané příběhy se pro nás staly už »legendami«. Mnohem pracnější pro mě bylo vyhledání dobových dokumentů a přesných faktů, ale zde mi hodně pomohlo, že od té doby uplynulo více než půl století, že už žijeme ve svobodné společnosti a řada dříve »tajných« údajů je veřejně přístupná. Pátrání mi značně usnadnil internet.

Nejvýznamnější pro mě ale byla osobní svědectví a vzpomínky přímých účastníků, bez jejichž spolupráce bych se nedokázal obejít. Můj dík patří tedy především jim. Účinnou pomoc mi poskytli zejména: *Jaroslav Bureš*, *Zdeněk Coufal*, *Miroslav Dousek* (syn plukovníka Douska), *Jaromír Klička*, *Miroslav Mašek*, *Marie Moučková* (manželka Marcela Wetterschneidera), *Jiří Reček*, *Jaroslav Sporer* (pečlivě si pročetl závěrečné znění a dal mi mnoho věcných připomínek), *Jiří Svátek*, *Zdeněk Tomaštík* (pomáhal mi při pátrání až do své smrti v roce 2002), *Vladimír Tříska* a *Karel Veškrňa*.

Milan Krejčiřík

Milan Krejčiřík

Vojna není kojná

Vyšlo soukromým nákladem
jako neprodejná publikace
v březnu 2005